

פ ר ו ט ו ק ו ל
ישיבה מב/שלז של הממשלה
י"ט בסיוון תשל"ז - 5.6.77

נכחו חברים: י. רבין - יו"ר, י. אלון, ח. בר-לב, מ. ברעם, י. גלילי, ש. הלל, א. ידלין, ג. יעקבי, ש. פרס, ח.י. צדוק, מ. קול, י. רבינוביץ, ש. רוזן, ו. שם-טוב.

נעדרו חברים: א. אוזן (בחו"ל), ג. האוזנר (חולה)

ג. אבנר	- מזכיר הממשלה
י. הרכבי	- יועץ ראש הממשלה למודיעין
א. חסין	- לשכת שד החוץ (בסעיף 673)
א. מזרחי	- לשכת ראש הממשלה
ע. ערן	- המנהל הכללי, משרד ראש הממשלה
תא"ל א. פורן	- מזכיר צבאי לראש הממשלה
מ. ששון	- משרד החוץ (בסעיף 673)
סא"ל א. תהלה	- לשכת שד הבטחון
נ. לבנון	- משרד החוץ (בסעיף 665)

- סדר היום:
665. המשפטים נגד פעילי העליה בברית-המועצות ומצב העליה מרומניה
 666. מעמדה של הוועדה לתכנון ותקצוב
 667. הצעת חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (פיקוח על מצרכים ושירותים - הוראות נוספות) תשל"ז - 1977
 668. יום עבודה מקוצר ביום ה' בתמוז תשל"ז (21.6.77) - יום הבחירות להסתדרות הכללית.
 669. ענינים בטחוניים
 670. העברת מפעלי תע"ש לאזור ירוחם והצורך בהפקעת קרקעות למטרה זו
 671. עניני בטחון שוטפים
 672. שאלה
 673. סיכום פעולות הממשלה ומשרד החוץ בתחום מדיניות החוץ והזירה הבינלאומית
 674. נסיעות שרים
 675. [REDACTED]

רשמו: זהבית תם
אורה ברק
לאה דרוקר
מלכה הלנברג
לאה דרוקר

665. המשפטים נגד פעילי העליה בברית המועצות ומצב העליה מרומניה

ראש הממשלה י. רבין:

מאחר שקרו כמה התפתחויות בברה"מ, בגישת השלטונות אל פעילי העליה, ביקשתי שנחמיה לבנון יבוא ויסקור את המצב בפני הממשלה.

מר נ. לבנון:

לפני כחודש וחצי דיווחתי לממשלה על מאמרים בעתונות הסובייטית, אשר יצאו בהאשמות חמורות נגד פעילים, ועל מאסרם של שני פעילים - אנטולי שדנסקי ויוסף ביגון. כבר אז ראינו בכך לא רק רדיפת שני פעילים, כי אם חידוש מסע הרדיפות, שעלולות להיות לו תוצאות חמורות ביותר. בינתיים, הופיע עוד מאמר -

מלבד זאת, התחילו

הליכים משפטיים, קודם כל, נגד ביגון. ביגון הוא מדען בשטח האלקטרוניקה, שהגיש את הבקשה שלו ליציאה ב-1971, כלומר, הוא עומד במצב של סרוב למעלה משש שנים. הוא פוטר מעבודתו ואינו יכול לקבל עבודה במקצועו, היות והוא בעל השכלה גבוהה ולפי הסדרים הקיימים בברה"מ, אינם יכולים לקבל אותו, כפי שזה נקרא אצלם, "בלי קוולیفיקציות". ביגון עוסקת בהוראת העברית, הוא יהודי שקט, ששמו לא כל כך התפרסם. עתה הואשם בטפילות. החומרה שבדבר היא, שבמצב דומה יש הרבה פעילים, ולא כל כך פעילים, שהם בעלי סרוב, כלומר, יהודים שהגישו בקשות לעליה, פוטרו מעבודתם וקיבלו סרוב ומבחינה פורמלית, יכולים להיות באותו מצב בו נמצא ביגון.

היות ותאריכי המשפט פורסמו וידענו עליהם, דאגנו לכך שעורכי דין מהמערב יצאו למשפט. המשפט נדחה פעמיים לבסוף התקיים כמה ימים לפני המועד שנקבע. כך שהוא התקיים בלי נוכחות של עורך דין מבחוץ. כמובן ששלחנו את עורכי הדין לא באופן רשמי. אלה עורכי דין בעלי שם מהמערב, אשר הסכימו לנסוע כתיירים ולהיות נוכחים במשפט.

ביגון נדון לשנתיים גלות והעניין חמור, כי זה מצב ציני ביותר. להדביק לו את ענין הטפילות - פרוש הדבר להפחיד את כל אותם היהודים, שער עכשיו חששו, שהיות והם עבדו באיזה שהוא מפעל והיות ויש להם מקצוע מסוים, הם עלולים להיות ברשימת סרובים ולחכות כמה שנים. יהודים אלה, בודאי יחששו, שגורלם עלול להיות מר מזה ושחוק כמה שנים יוכלו להפוך גם אותם לטפילים, לפי החוק הסוביטי.

ביגון הגיש ערעור ויהיה צורך להמשיך במאבק ציבורי. ענין שחרורו הוא חיוני ולכן עצם המאבק גם הוא חיוני.

ביגון חשתיך במוסקבה לקבוצת פעילים, אשר דגלה בפעילות בשטח הפצת תרבות יהודית ושפה עברית.

אנטולי שרנסקי הוא מהנדס צעיר. בשנת 1973 הגיש

בקשה לעליה וסרבו לו. אשתו נמצאת בארץ. [REDACTED] הוא היה חבר בועד, אשר הוקם ע"י הרזידנטים, ועד שהיה צריך לעקוב אחרי מילוי הסכמי הלסינקי במוסקבה. היו עוד שני חברים בועד זה שנאסרו, שאינם שייכים לתנועת הפעילים, והם: אורלוב וגניזבורג.

שר התיירות מ. קול:

האם הם יהודים?

מר נ. לכנון:

אורלוב אינו יהודי ואילו גינזבורג, אמו היתה יהודיה ואביו לא והוא לקח את שם אמו. אך הם אינם רואים עצמם כיהודים, אלא רואים עצמם כרוזינטים דמוקרטיים.

הוא ידוע מזה כארבע שנים כלוחם לעליה.

בלנינגרד יוצא לאור כתב עת של יהודים בבריה"מ, שהקבוצה של ביגון עוסקת בהפצתו. אלה עוסקים בכך, נחקרו בצורה חמורה ביותר.

שר התיירות מ. קול:

מה התפוצה של כתב עת זה?

מר נ. לבנון:

קשה לדעת - אני מניח, שהתפוצה שלו היא בעשרות.
זהו, כמובן, כתב עת ל"לידור" של פעילים ולא להמון.

כפי שצינתי בפעם הקודמת, כל המסע הזה חודש
כתגובה להצהרות של נשיא ארה"ב. כפי שדעבנו, היות ותנועת ה"דיסידנט" הכללית
היא קטנה ומצומצמת, הרי שתגובת המשטר היא להכות את התנועה היהודית. כשמכים את
התנועה היהודית, מכים תנועה המונית יותר ויש בכך סכנה גדולה, שאם יצליחו
יגבירו את המכות וזה יפגע קשה בתנועה. תנועת הפעילים כוללת אנשים, המחכים בין
4 ל-6 שנים לאשרה.

שר התיירות מ. קול:

מהו, בערך, מספר הפעילים?

מר נ. לבנון:

לנו ידוע בדיוק מספר בעלי הסרובים, שהם כ-2,000
נפש. הגרעין הגדול ביותר של פעילים הוא מבין בעלי הסרובים. מחוץ לזה, יש עוד
כמה מאות אנשים, ידועים פחות, המלמדים עברית.

אנו מנסים לגייס, גם באירופה וגם בארה"ב, בכל דרך אפשרית ובכל הצינורות האפשריים, חמיכה. אשתו של שרנסקי נמצאת כבר קרוב לחודשיים בסיורים ברחבי העולם - עכשיו היא באיטליה.

שר התיירות מ. קול:

איך זה שנותנים לאשה רשות לצאת לבדה?

מר ג. לבנון:

לאשה לא היתה כל סיבה בטחונית שזמנע את יציאתה. השאלה נוגעת לרוב למקרה שצולה רוצה לקחת אתו את ההורים הזקנים וההורים אינם רוצים לנסוע ואז אומרים השלטונות: "אם כך, אתה לא תסע, כי איננו מפרידים משפחות".

ראשי יהדות אמריקה פנו בעבר - וגם השבוע - לנשיא ארה"ב ודרשו התערבות. עד כמה שידוע לי, כוונתם, לאחר זמן מה, לפרסם פניה זו.

באירופה נעשית פעולה רבה ויש הד ונכונות לעזור.

אנו נרכז מאמצים, בשבועות הקרובים, בצרפת אליה צריך להגיע ברו'נייב, בעוד שבועיים וחצי.

ראש הממשלה י. רבין:

מתי ועידת בלגרד?

מר נ. לבנון:

במחצית החודש. היו תקוות רבות לכך, שמסביב לבלגרד אפשר יהיה לרכז לחץ גדול ונעשה פעולת הכנה בארה"ב. הקונגרס הקים ועדה מיוחדת וועדה זו שלחה צוות מיוחד ארצה לוינה ולרומא, שאסף חומר באופן מיוחד על סרובים ורדיפות. אך בלחץ סובייטי ומזרח אירופי בכלל, אני חושב שמדינות המערב נכנעו בחלקן ללחץ זה, וישיבה זו, שתחיל ביוני בבלגרד, הורידו את רמתה והיא תהיה בדרגת שגרירים. הוסכם, שועידה זו תעסוק רק בהכנת סדר היום של הישיבה שתקיים בספטמבר. האדמיניסטרציה האמריקאית הבטיחה, בכל זאת, שהם יעלו, בכל תוקף, את ענין זכויות האדם, אך אני מזהיר את עצמנו, שלפי הרושם שישנו, קיימת הסכמה שקטה, שלפחות את מושב יוני יחזיקו בטונים נמוכים.

מן הראוי שישמע גם קול מהארץ. הענין הוא חמור מאוד וגם לא נדע לרכז לחץ רציני בעולם. אני חושב שהמכות שתנועת העליה היהודית תסבול, תהיינה חמורות.

ראש הממשלה ביקשני למסור כמה מילים בקשר לרומניה. הרומנים, זה שנתיים מאז שנדונה שאלת ה-M.F.M. (יחסי "האומה המועדפת") עוסקים בהצגה קבועה. כל שנה, בחודש יוני, הנשיא צריך להמליץ בפני הקונגרס לחדש, או לא לחדש, את ה-M.F.M. וזה שנתיים שההצגה מתנהלת בדרך כזאת, שבשלושת החודשים הראשונים המצב הוא בכי רע.

ראש הממשלה י. רבין:

שלושה חודשים לפני החידוש?

מר נ. לבנון:

לא, שלושה חודשים ראשונים של השנה. כשחקרב יוני, מזמינים את שייקה לבוקרשט ואומרים לו: "עד עכשיו היה רע, מעכשיו יהיה בסדר". ואמנם, לקראת יוני-יולי משפרים את העניין. הסך הכל המחבל הוא די עלוב, 2,500 - 2,300 איש בשנה. השנה התחילו בכי רע, אך שוב, לפני מספר שבועות שייקה היה בבוקרשט והובטח לו, שעד סוף השנה המצב ישופר. הדילמה שלנו בווינגטון היא די מסובכת. מבלי שהמנהיגים היהודיים יתנו את האו.קיי., הקונגרס עלול לא לאשר את ה-M.F.N. אנו לא מעונינים שהדבר לא יאושר, כי לרומנים אין הרבה אינטרסים בישראל והם יכולים לסגור בכלל את העסק ואז נצא קרחים מכאן ומכאן. שנית, הדוגמא הרומנית, עד היום, משמשת דוגמא חיובית לגבי הרוסים. על-מנת שהמנהיגים היהודיים יגידו "כן", הרומנים חייבים לעשות, לפחות, מאמצים מינימליים. לכן, ביקשנו את ידידינו בקונגרס ואת המנהיגים היהודיים בארה"ב לפעול על-מנת לדחות את ההכרעה, אם אפשר לאוגוסט-ספטמבר, כדי שבחודשים יוני, יולי אוגוסט הרומנים יוכלו להוכיח שהם בדרך לשיפור. ההמלצה היא של הנשיא קרט, אך הקונגרס צריך לאשר אותה.

הועדה העוסקת בכך בקונגרס תקרא לשינדלר ותשאל לדעתו וה"סטייט-דפרטמנט" ישאל את השגרירות שלנו מה מצב העליה, לקראת הדיון שיהיה.

ראש הממשלה י. רבין:

אני רוצה לומר שני דברים, בעקבות הדיוח של נחמיה לבנון. כשעלה הנושא של HUMAN RIGHTS עמדנו בפני הדילמה, במגעים שלנו עם הקהילה היהודית בארה"ב ונשאלנו מהו הקו שלנו. הקו שלנו הוא פשוט. אנו נושאי

הרגל, במיוחד של ה-JEWISH RIGHTS ולא בניגוד ל-HUMAN RIGHTS. הדגש של הפעילות שלנו הוא מנקודת הראות היהודית. בוודאי, שלא ראינו כל סיבה להתנגד להעלאת הנושא ע"י הנשיא. לא רצינו שהפעולה שלנו תהיה מעל ומעבר למיקוד של המאבק על זכויות היהודים, כי עובדה של HUMAN RIGHTS היו גם תופעות שליליות. ברומניה, למשל, בשלב ראשון, לאחר פרסום הודעות הנשיא קרטור, היתה הפסקה טוטאלית, התרגזות ודאגה, שהועברה אלינו, שגם בכלל יפסק ענין העליה, כי היתה התעוררות של בני עמים אחרים. לכן, הקו שאנו נקטנו בו כל הזמן הוא, שאנו - באמצעות הגופים המטפלים בדבר - עוסקים בדבר אחד, ב-JEWISH RIGHTS ושאינו לא לזהות את המאבק היהודי עם המאבקים האחרים. לא שהיינו נגד ולא שאנו, כבני משפחת העמים, לא מקבלים זאת, אך הפעילות שלנו היא יהודית, למען יהודים. רצינו שהממשלה תדע זאת.

דבר שני - אני חושב, שבעקבות הדיווח יש מקום, שהממשלה תתן ביטוי המוקיע את הפעולה הסוביטית ואת המשפטים, תביע תודה, תשלח ברכת עידוד ותקרא לכל בני האדם, בעלי הרצון הטוב, להמשיך במאבק למען זכויותיהם של יהודי ברה"מ. את הניסוח יעשו אחרי כן.

שר התיירות מ. קול:

האם זה נכון שיש עכשיו נסיגה מצד קרטור, כלומר,

הוא הנמיך את הטון?

ראש הממשלה י. רבין:

אני מציע שדגשאל את נשיא ארה"ב, יש בקורת שעליה

קראתי בעתונים.

שר המשפטים ושר הדתות ח. צדוק:

האם יש בנושא הסוביטי פעילות יהודית בעולם, שבה אנו נשתתף לא כממשלת ישראל, אלא כציבור יהודי בארץ?

מר ג. לבנון:

יש התארגנות ויש פעילות וישראל מיוצגת בכל הפעילות הזאת ע"י המועצה הציבורית למען יהודי ברה"מ. יחד עם זאת, מדי פעם יש אינטרבנציות שונות ושר החוץ פעל בנושא זה מטעם ממשלת ישראל.

ראש הממשלה י. רבין:

יש פעולה של ממשלת ישראל כממשלה ויש פעולה של מוסדות יהודיים ולא יהודיים.

שר התיירות מ. קול:

יש סיבה לחמיה מדוע מעצמת-על מקלקלת את שמה ואת יחסיה בעולם בשל מספר פעילים, שהיא יורדת לחייהם ומעמידה אותם למשפט, האם פעולות אלה נעשות מתוך חשש שמא זה יתפתח ויקיף גם ציבורים אחרים, או שזה ענין אנטישמי מובהק?

מר ג. לבנון:

ההרגשה שלנו היא, שברה"מ מנצלת הזדמנויות של מצב ביניים ביחסים הבילטרליים וזוהי תגובה חריפה על לחץ בנושא זכויות האדם, על מנת לנסות לעשות שפטים בתנועה יהודית, שהיא תנועת "דיסדנט" הגדולה והיחידה בברה"מ. כל זמן שיש לחץ על דעת הציבור, הרוסים מפסיקים עם זאת. כשיש הזדמנות להכות, הם מכים ובכך הסכנה. כי הכוונה היא לפגוע ולהחליש ככל האפשר תנועת התעוררות יהודית ותנועת עליה.

מ ח ל י ט י מ :

לפרסם הודעת מחאה בדבר פעולות השלטונות הסובייטים נגד פעילי העליה יוסף ביגון ואנטולי שצ'רנסקי וכן נגד גל הרדיפות נגד פעילי העליה בברית-המועצות בכלל.

666. מעמדה של הוועדה לתכנון ותקצוב

ראש הממשלה י. רבין :

אנו עוברים לנושא שני שיובא ע"י שר החינוך - מעמדה של הוועדה לתכנון ותקצוב.

שר החינוך והתרבות א. ידלין :

אני רוצה לבקש מהממשלה לסמוך את ידה על פעולה שנעשתה ע"י משרד החינוך והיא מחייבת גיבוש, גם אם אנו בשלהי עבודתנו.

אחד ההישגים שהיו לממשלה זו הוא הטיפול במגזר של ההשכלה הגבוהה, דווקא בימים של מצוקה תקציבית גדולה ביותר. עברנו מטיפול אינטואיטיבי, אד-הוק, לטיפול שיטתי, שיש בו בקרה ופיקוח וגם תכנון ארוך טווח של פיתוח מוסדות להשכלה גבוהה והתאמת המחקר האקדמי לצרכי המשק והכלכלה. חיפשנו דרך לחשיג את השילוב של שמירת החופש האקדמי ושל התאמת המגזר האקדמי לצרכי המדינה. עפ"י החוק, אין לנהל את המוסדות להשכלה גבוהה ע"י מנגנון המדינה, אך ברור היה שאין להשאיר את הדברים ללא בקרה. הדברים היו ברורים עוד לפני מלחמת יום הכיפורים, ביוזמה שנקט שר החינוך הקודם, יגאל אלון, ולאחר המלחמה היה ברור, שבלי בקרה ותכנון רציניים בתחום זה, המערכת עשויה להתמוטט. לכן, הוקמה ועדת משנה של המועצה להשכלה גבוהה, שהיא המסגרת החוקית לגוף בלתי תלוי, שעומד בין הממשלה, מצד אחד, ובין המוסדות להשכלה גבוהה מצד שני, בכל הנוגע לענייני הקצבות.

אנו מסכמים בתקופה זו שלוש שנים של פעולת ועדת התכנון התקצוב ואנו מסכמים את הנסיון הזה בהצלחה. לקראת בחירת הועדה מחדש - דבר שנעשה בשבועות האחרונים - היה גם רצון של המועצה להשכלה גבוהה ושל הועדה לתכנון ולתקצוב, שכל הפעולה שנעשתה מטעם משרד החינוך תהיה על דעת ממשלת ישראל.

ועדת התכנון והתקצוב היא ועדת משנה של המועצה להשכלה גבוהה, שנתמנתה ע"י הנשיא. חברים בה 6 איש, 4 מייצגים את המוסדות האקדמאים ו-2 מהם אנשי ציבור. היו"ר שנתמנה על ידי מחדש, לאחר שלוש שנות כהונה, הוא פרופ' רוטנשטריך וצריך לומר לשבח, שהוא היטיב לנווט את ספינת המוסדות להשכלה גבוהה. בתקופה של קיצוצים גדולים, נמנעה החמוטטות ובוטלו כפילויות. הוא עשה זאת בהצלחה גם בתוקף סמכותו האישית וגם בפיקחות הגדולה.

עברנו בשיתוף פעולה והמצב היום, שהועדה משמשת כתובת למוסדות להשכלה גבוהה והיא המביאה את דבריהם בפני שר החינוך ושר האוצר. לאחר שאנו מקציבים את ההקצבות למוסדות להשכלה גבוהה, הועדה היא שצולקת את

ההקצבות בין המוסדות האוניברסיטאיים, היא המעורדת מגמות פיתוח, היא החוסמת מגמות מיותרות והיא הממליצה בפני המועצה להשכלה גבוהה אם צריך לפתוח פקולטאות חדשות וכו'.

אני מבקש מהממשלה לסמוך ידה על יוזמה שנעשתה במסגרת משרד החינוך, אשר הוכיחה את עצמה, כי היתה הרגשה שיש צורך בגיבוי הממשלה, לקראת תקופת כהונה חדשה של הועדה, שמונתה זה עתה. כמובן, לו ידעתי שהממשלה הזאת תמשיך בכהונתה, הייתי מנסח את סעיף 2: "להטיל על שר החינוך והתרכות ליזום חקיקה, על מנת לתת לועדה זו את המעמד החוקי הדרוש". אך שיניתי את הסעיף ש"יבדק הצורך בייזום דברי החקיקה הדרושים", וזה יעשה ע"י הממשלה הבאה. אך ממשלה זו רשאית לסכם מהלך, שהוא אחד המהלכים החשובים שאנו יכולים להתבונן בהם.

שר התיירות מ. קול:

מה עם השביתה ב"בצלאל"?

ראש הממשלה י. רבין:

זה לא רלבנטי.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

יכול להיות, ששאלתי מיותרת, אך לא התעמקתי בענין. בעיני, העצמאות של המוסדות האקדמאיים בקביעת תכנית ההתפתחות שלהם, זה עקרון חשוב ביותר. הייתי רוצה לדעת במה שונה ההצעה שאתה מביא עכשיו לעומת המצב הקיים.

ראש הממשלה י. רבין :

זה, בעצם, המצב הקיים.

שר החינוך והתרבות א. ידלין :

מה שאני מביא זה מצב שהיה במשך שלוש שנים. אני מבקש שהממשלה תסמוך ידה על פעולה שנעשתה ע"י משרד החינוך. אבל הנכון, שהחידוש הוא בזה, שהועדה לתכנון ותקצוב שומרת על החופש האקדמי, כי זו ועדת משנה של המועצה להשכלה גבוהה. נוצרה כאן מסגרת, לא של מנגנון המדינה, אלא מסגרת של המועצה להשכלה גבוהה, שיש לה היום דו"ח מלא על המצב התקציבי של כל האוניברסיטאות והתביעות התקציביות מובאות אליה. כאשר הועדה לתכנון ותקצוב מקבלת את הסכום הגלובלי, היא המחלקת אותו בין המוסדות האוניברסיטאים וע"י כך, לא הממשלה מתערבת, אלא יש גוף שיש לו סמכות סטטוטורית, שגם בו רובם הם אנשי אקדמיה. ועדה כזאת, עם יו"ר המועצה להשכלה גבוהה, שהוא שר החינוך, מבטיחה את השילוב של החופש האקדמי עם ההתאמה לצרכי המדינה.

ראש הממשלה י. רבין :

מה שמביא שר החינוך זו המציאות שעברה שלוש שנים יפה מאוד, לשביעות רצונם של כל הגורמים. אני מציע לממשלה, לאשר את הצעת שר החינוך. אם אין הסתייגות - הענין מאושר.

מ. ח. ל. י. ט. י. ס. :

הממשלה סומכת ידה על כינונה, כוועדת משנה של המועצה להשכלה גבוהה, של הוועדה לתכנון לתקצוב, שנחמנתה ע"י שר החינוך והתרבות באישור המועצה, כדי למלא תפקידים עיקריים אלה:

(1) להיות גוף בלתי תלוי, שיעמוד בין הממשלה והמוסדות הלאומיים מצד אחד, והמוסדות להשכלה גבוהה מצד שני, בכל ענייני ההקצבות להשכלה גבוהה. הממשלה והמוסדות הלאומיים יימנעו מלקבל בקשות או המלצות מהמוסדות להשכלה גבוהה עצמם, או מכל מקור אחר וכן יימנעו מלהקציב הקצבות למוסד להשכלה גבוהה שלא בהמלצת הוועדה לתכנון ולתקצוב.

(2) להציע את התקציב הרגיל ואת תקציב הפיתוח להשכלה הגבוהה בהתחשב בצרכי החברה והמדינה, תוך שמירה על החירות האקדמית ושקידה על קידום המחקר וההשכלה;

(3) לחלק בלעדית בין המוסדות להשכלה גבוהה את התקציבים, הרגיל והפיתוח, הכוללים והמאושרים;

(4) להציע לממשלה ולמועצה להשכלה גבוהה תוכניות פיתוח של ההשכלה הגבוהה ולתכנן את מימונן;

(5) לעשות למען יעול המוסדות להשכלה גבוהה ולמען תיאום ביניהם, כדי למנוע כפילות מיותרת ולהביא לידי חסכון;

(6) לעקוב אחרי ניצול התקציבים כדי למנוע גרעונות או חריגות.

(7) לחוות את דעתה בפני המועצה להשכלה גבוהה לפני שזו תגבש את דעתה על פתיחת כל מוסד חדש או יחידה חדשה בעלת משמעות כספית ניכרת במוסד קיים.

חוות דעתה המנומקת של הוועדה תענה על שתי שאלות עיקריות אלה:

- (א) האם יש צורך במוסד החדש או ביחידה החדשה;
 - (ב) מה המעצמות הכספית של פתיחת המוסד החדש או היחידה החדשה, כשהוועדה היא אשר תקבע אם יש או אין מעצמות כספית לפתיחת היחידה החדשה.
- ייבדק הצורך בייזום דברי החקיקה הדרושים כדי ליתן תוקף להחלטה זו.

677. הצעת חוק להארכת תוקף של תקנות שעת חירום (פיקוח על מצרכים ושירותים - הוראות נוספות), תשל"ז - 1977

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

אני מבקש את אישור הממשלה להצעת חוק בדבר הארכת תוקפן של תקנות שעת חירום - פיקוח על מוצרים ושירותים מדי שנה אני מביא זאת.

לפי החוק הזה, יכולה הממשלה למנוע אגירה, למנוע סרוב מכירה וכו' - זאת בסמכות שר המסחר והתעשייה.

לצערנו, אנו עדיין פועלים עפ"י התקנות לשעת חירום, כי עוד אין לנו חוק. אך החוק הובא לכנסת השמינית, ועדת הכלכלה דנה בו והוא עבר קריאה ראשונה. אני רוצה לקוות, שזו הפעם האחרונה שאנו נאלצים לפתור בעיות חשובות אלה באמצעות תקנות.

ראש הממשלה י. רבין :

אם אין הסתייגות - מאשרים.

מחליטים :

לאשר את הצעת החוק להארכת תוקף של תקנות שעת חירום (פיקוח על מצרכים ושירותים - הוראות נוספות), תשל"ז-1977, המצורפת בזה (דף 16) ולהגישה מיד לכנסת.

668. יום עבודה מקוצר ביום ה' בחמוז תשל"ז (21.6.77) - יום הבחירות להסתדרות הכללית

שר האוצר י. רבינוביץ :

כמו בבחירות הקודמות להסתדרות, מוצע שהממשלה תיענה לפניית ההסתדרות הכללית ותקבע את יום ה-21/6, יום הבחירות להסתדרות, כיום עבודה מקוצר לעובדי המדינה. העבודה ביום זה תסתיים בשעה 12:00.

ראש הממשלה י. רבין :

המדובר רק בעובדי מדינה?

שר האוצר י. רבינוביץ :

רק בעובדי ממשלה.

ראש הממשלה י. רבין:

מה חדש?

שר התיירות מ. קול:

מכיוון שזו ישיבה של סיכומים, אני רוצה להעיר, שלדעתי אין הצדקה שיום הבחירות לכנסת יהיה יום שבתון.

ראש הממשלה י. רבין:

לא דנים על זה.

שר התיירות מ. קול:

בשנת 1949, כאשר הלכו בפעם הראשונה לבחירות לכנסת הראשונה, שהיתה צריכה להיות האסיפה המכוננת, ראה בזה שר הפנים, דאז, יצחק גרינבוים, מאורע כל כך גדול, שהוא הציע לעשות מזה חג. לפי דעתי, לא מוצדק שעניין זה הפך להיות דבר קבוע. זה לא קיים במדינות אחרות. איני נגד הצעתו של שר האוצר, אך אני חושב שיש מקום לשקול בכנסת את השאלה, האם יום הבחירות צריך להיות יום שבתון.

ראש הממשלה י. רבין:

שהסיעה שלך תביא זאת לכנסת. לשאלה הספציפית,

האם יש מישור שמתנגד?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

מה קורה במקומות עבודה לא ממשלתיים?

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

יש קלפיות במקומות העבודה.

שר המשטרה ושר הפנים ש. הלל:

אני רוצה להציע, שיום הבחירות להסתדרות יהיה במתכונת של יום ששי. אינני חושב שיש הצדקה לסיים את העבודה, באותו היום, בשעה 12:00. אני חושב, שיש בזה טעם לפגם מבלי שיש לזה הצדקה אובייקטיבית. מקובל עלי, שצריך לסיים את העבודה באותו יום, לפני המועד המקובל, אך ההצעה לסיים בשעה 12:00 אינה עומדת במבחן הביקורת, ולדעתי, מה שמקובל ביום ששי, יהיה מקובל ביום הבחירות.

ראש הממשלה י. רבין:

מה מקובל ביום ששי?

שר המשטרה ושר הפנים ש. הלל:

מסיימים בשעה 14:00.

ראש הממשלה י. רבין:

מה היה בבחירות הקודמות להסתדרות?

שר האוצר י. רבינוביץ:

בפעם הקודמת, החליטה הממשלה להענות להסתדרות ולקבוע את יום הבחירות כיום עבודה מקוצר, אשר מסתיים בשעה 12:00. זו החלטה מס' 968 מיום 12.8.73.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

אני מציע לאשר את הצעת שר האוצר. בכל זאת, להסתדרות יש 1.5 מיליון מצביעים. אם נקבע את סיום העבודה לשעה 14:00, ישאר מעט מאוד זמן להצביע ועלול להתפרש, כי יש לנו ענין להגביל את מספר המצביעים. מה עוד, שיש תקדים כמו בבחירות הקודמות. לכן, אני מציע לאשר זאת.

ראש הממשלה י. רבין:

יש פניה של ההסתדרות. האם יש הצעה אחרת?

שר התיירות מ. קול:

במקום הנוסח המוצע, אני מציע שיהיה כתוב: "מאשרים את הנוהל שהיה קיים בשעתו, בבחירות הקודמות", וזאת על מנת שלא יראו, כאילו כאן מחדשים מעשה.

ראש הממשלה י. רבין :

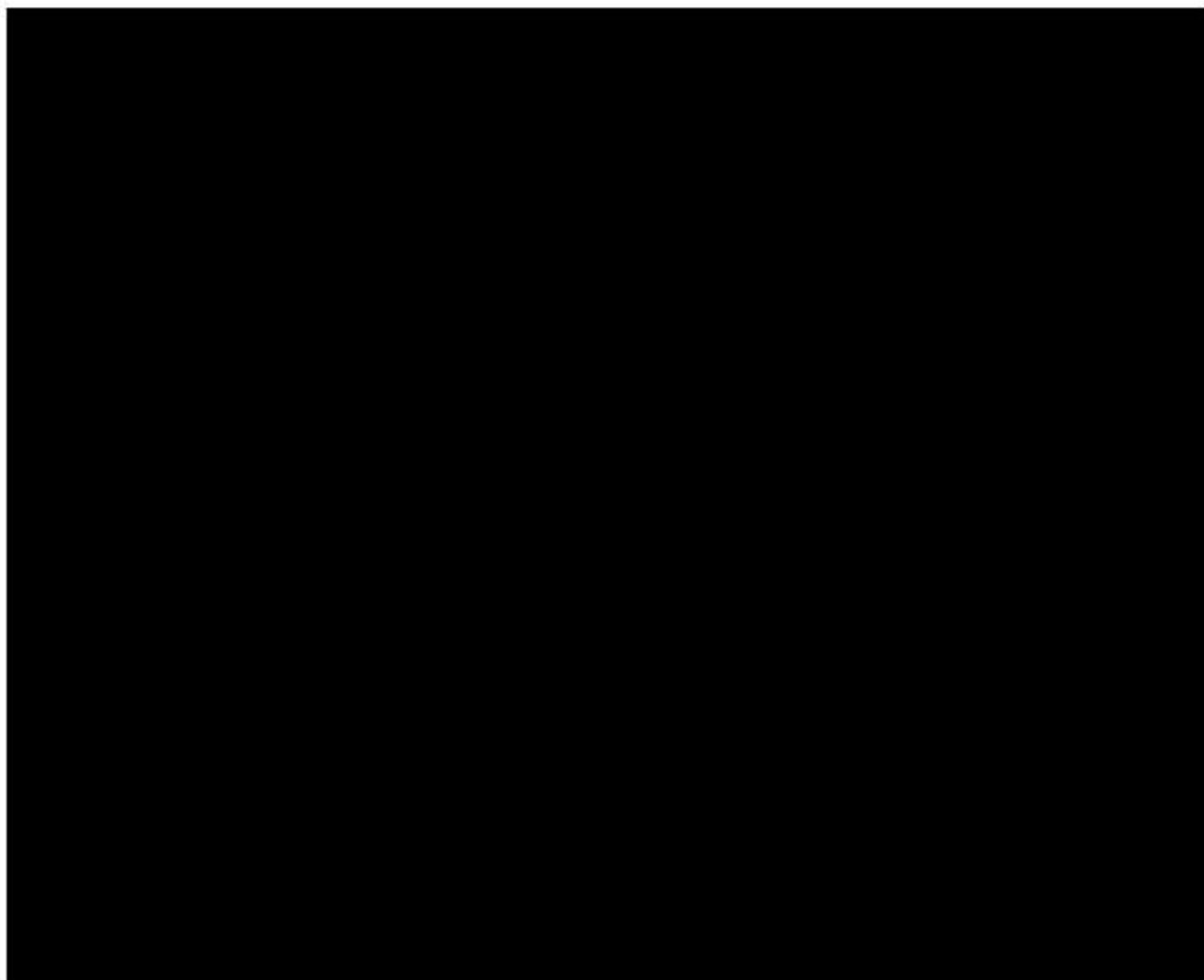
מקבלים את הצעת התיקון של חשר קול, שפועלים לפי
התקדים שנקבע בבחירות האחרונות להסתדרות. האסמכתא להחלטה לא תהיה פנית
ההסתדרות, אלא החלטת הממשלה.

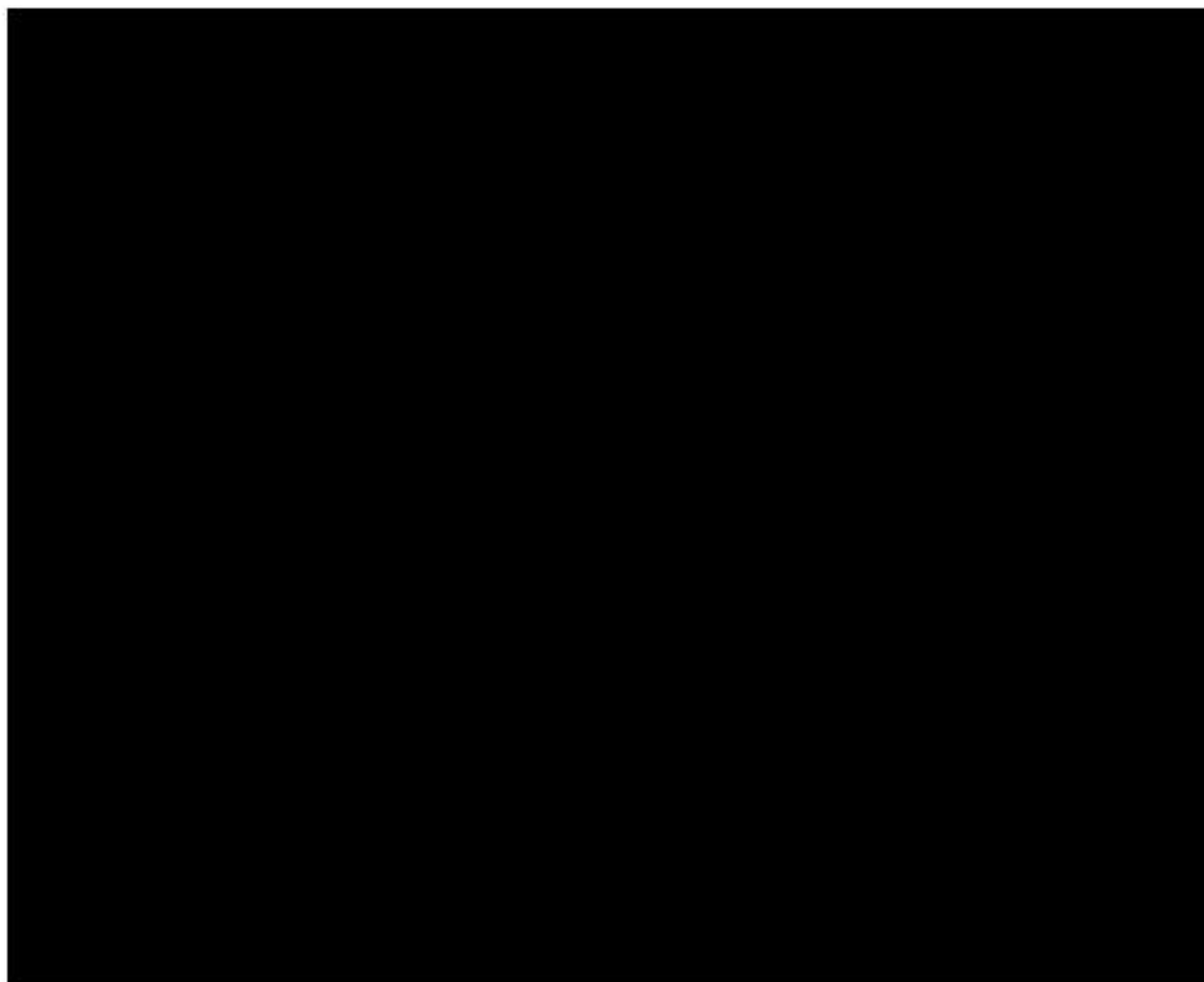
מ ח ל י ט י מ :

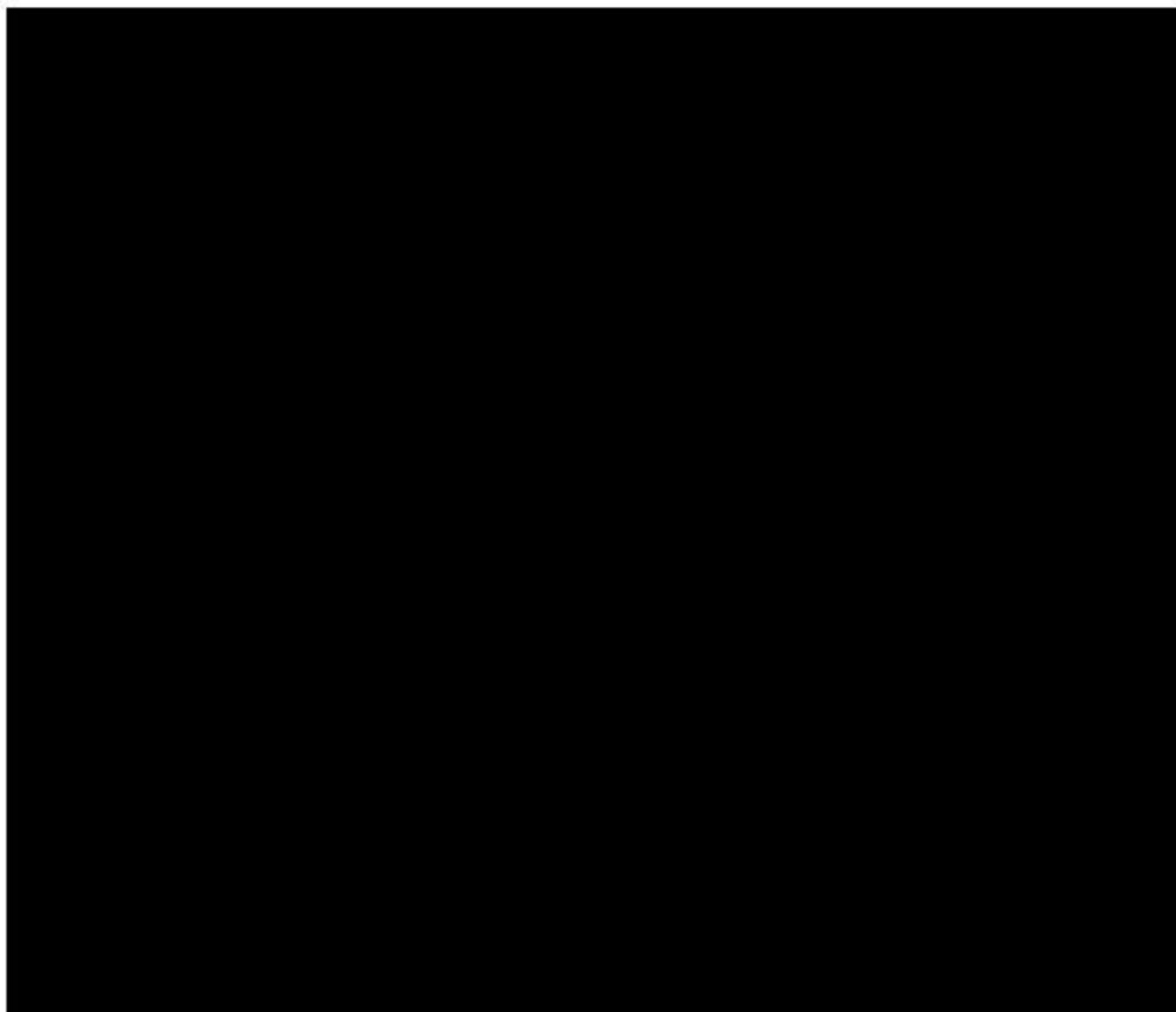
בעקבות התקדים שבהחלטת הממשלה מס. 986 מיום י"ד
באב תשל"ג (12.8.73), על-פיה נקבע כי יום הבחירות להסתדרות העובדים יהיה
יום-עבודה מקוצר לעובדי המדינה - קובעים כי יום הבחירות להסתדרות, ה' בתמוז
תשל"ז (21.6.77), יהיה יום עבודה מקוצר לעובדי המדינה ועבודתם כיום זה תסתיים
בשעה 12:00.

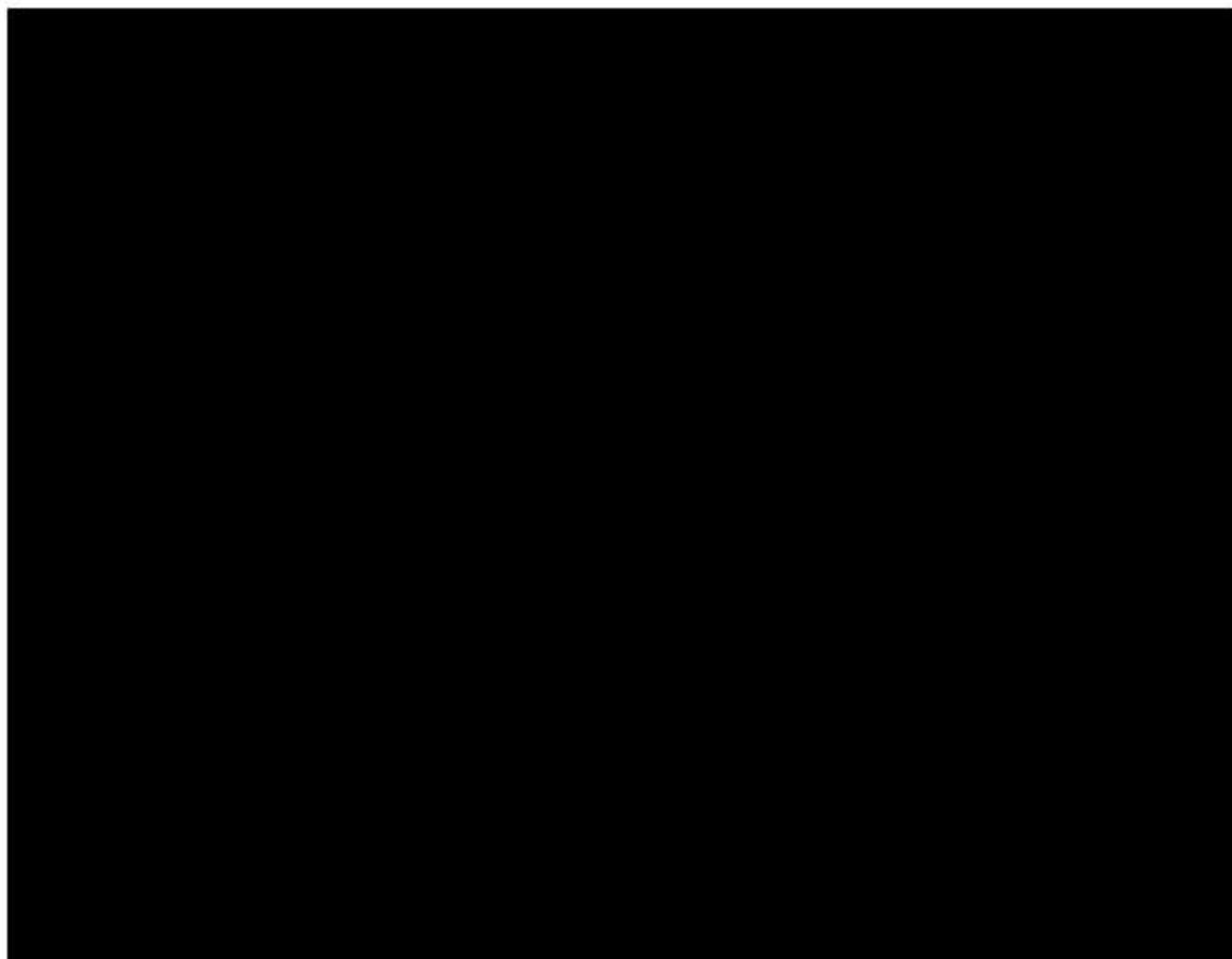
(עד כאן רשמה ז.ת. מכאן רשמה א.ב.)

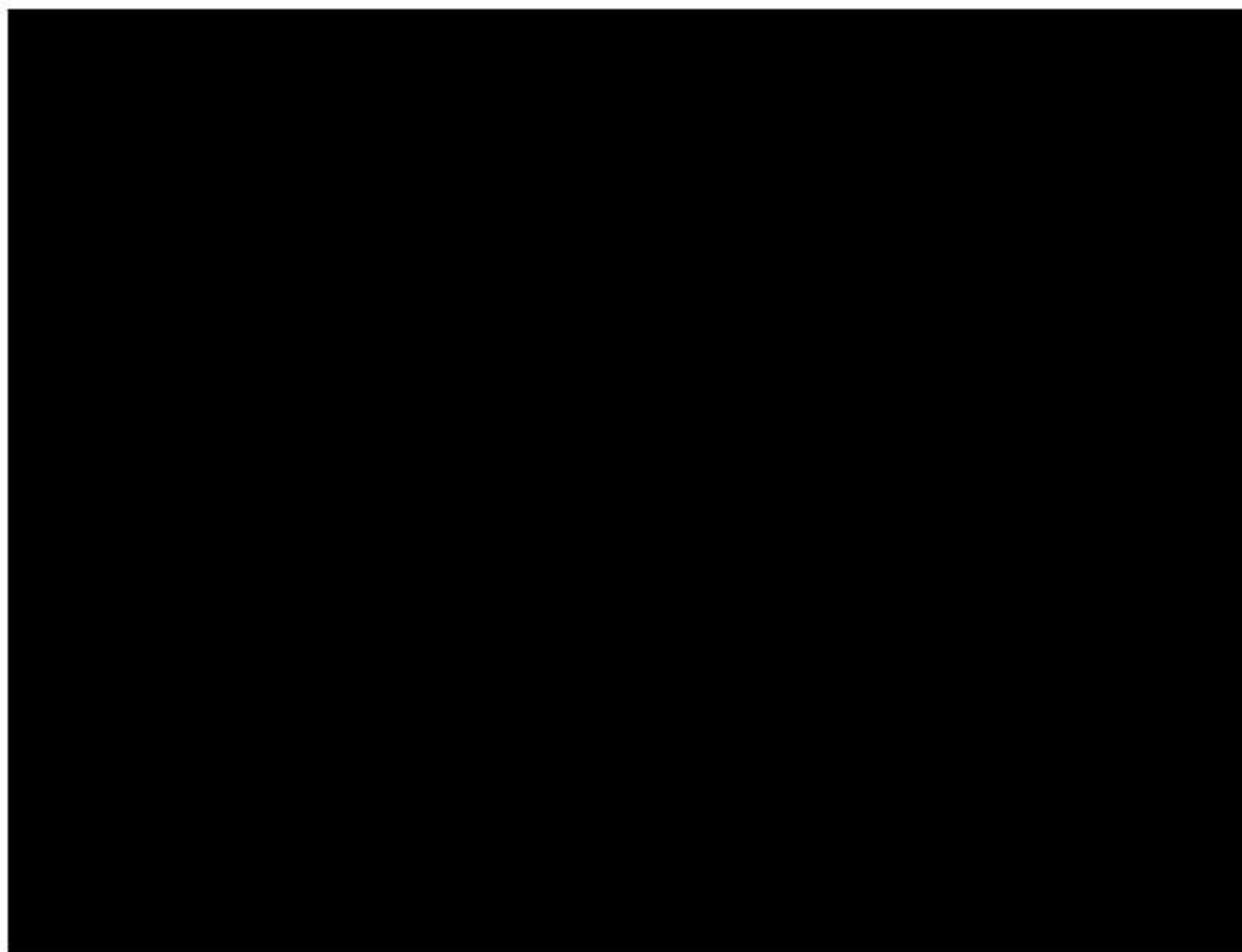
.669

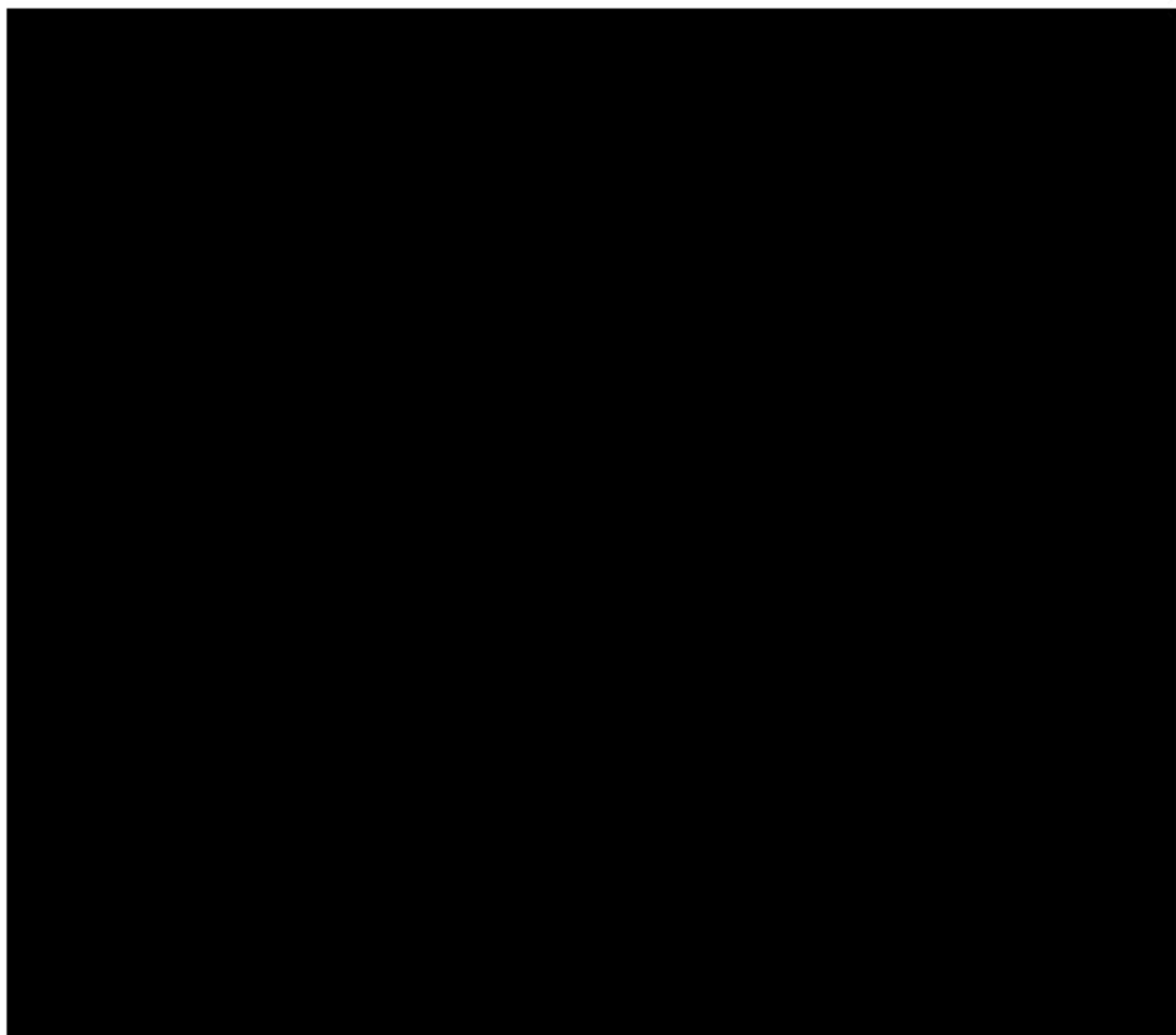

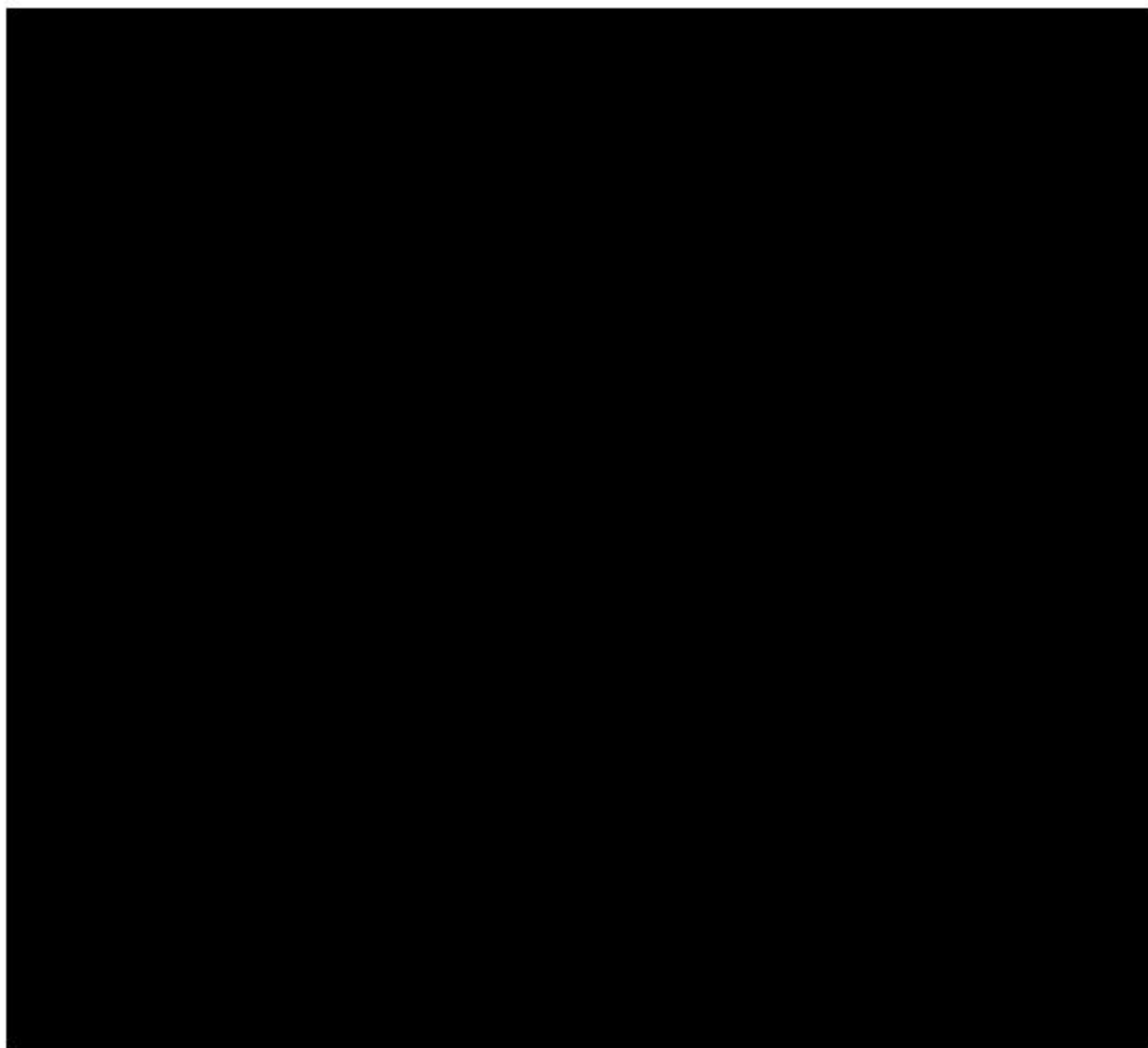

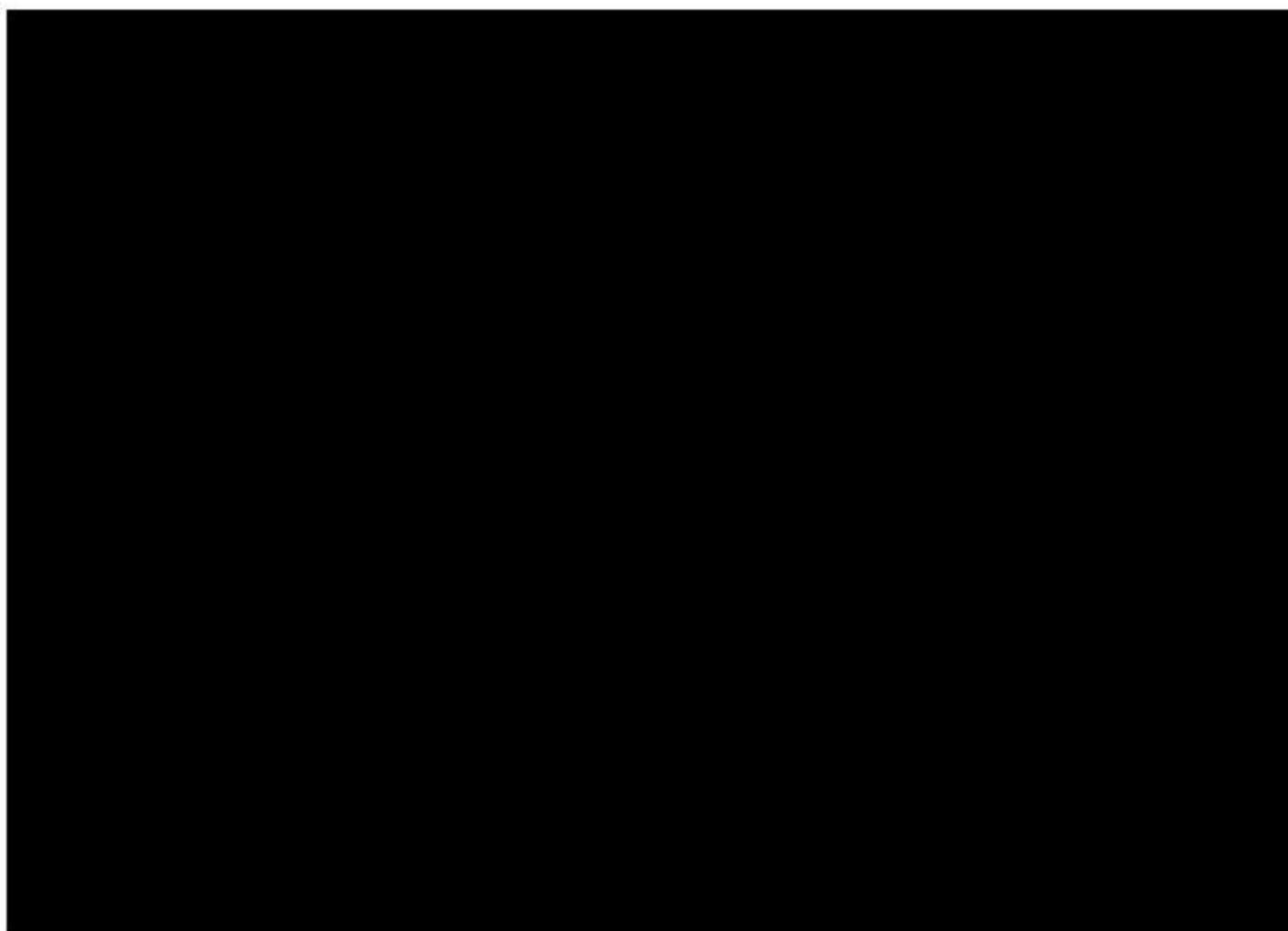

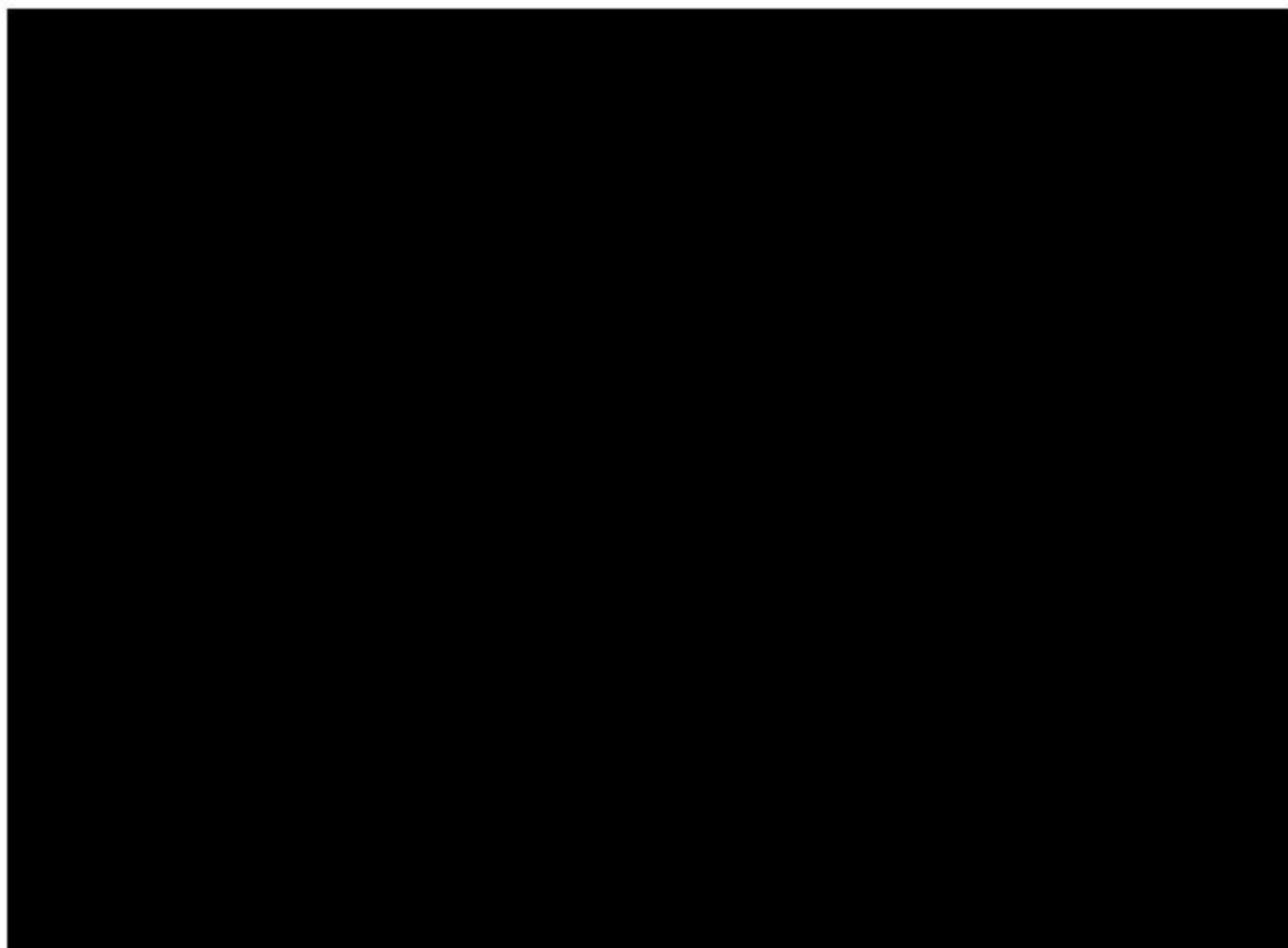

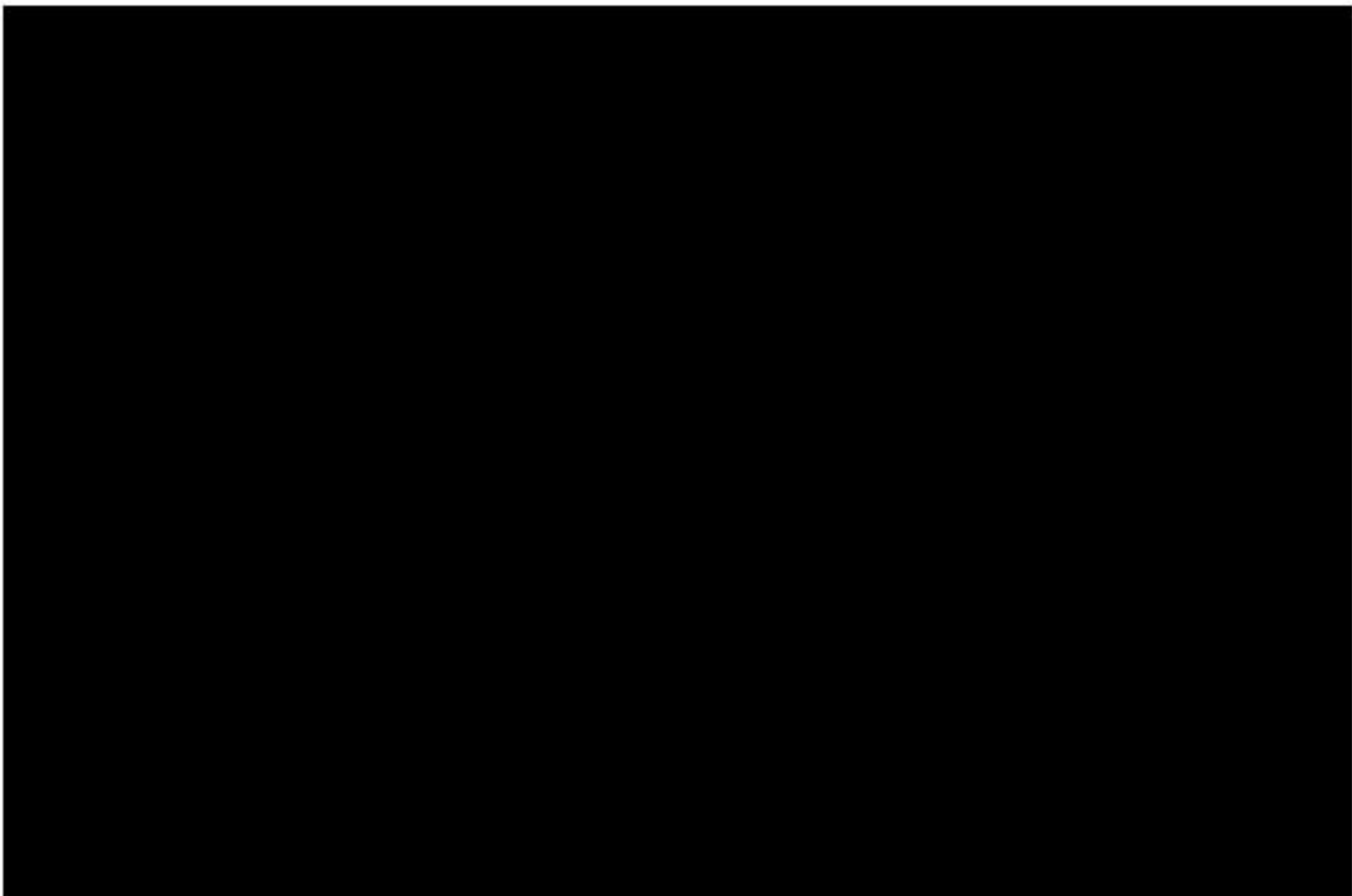

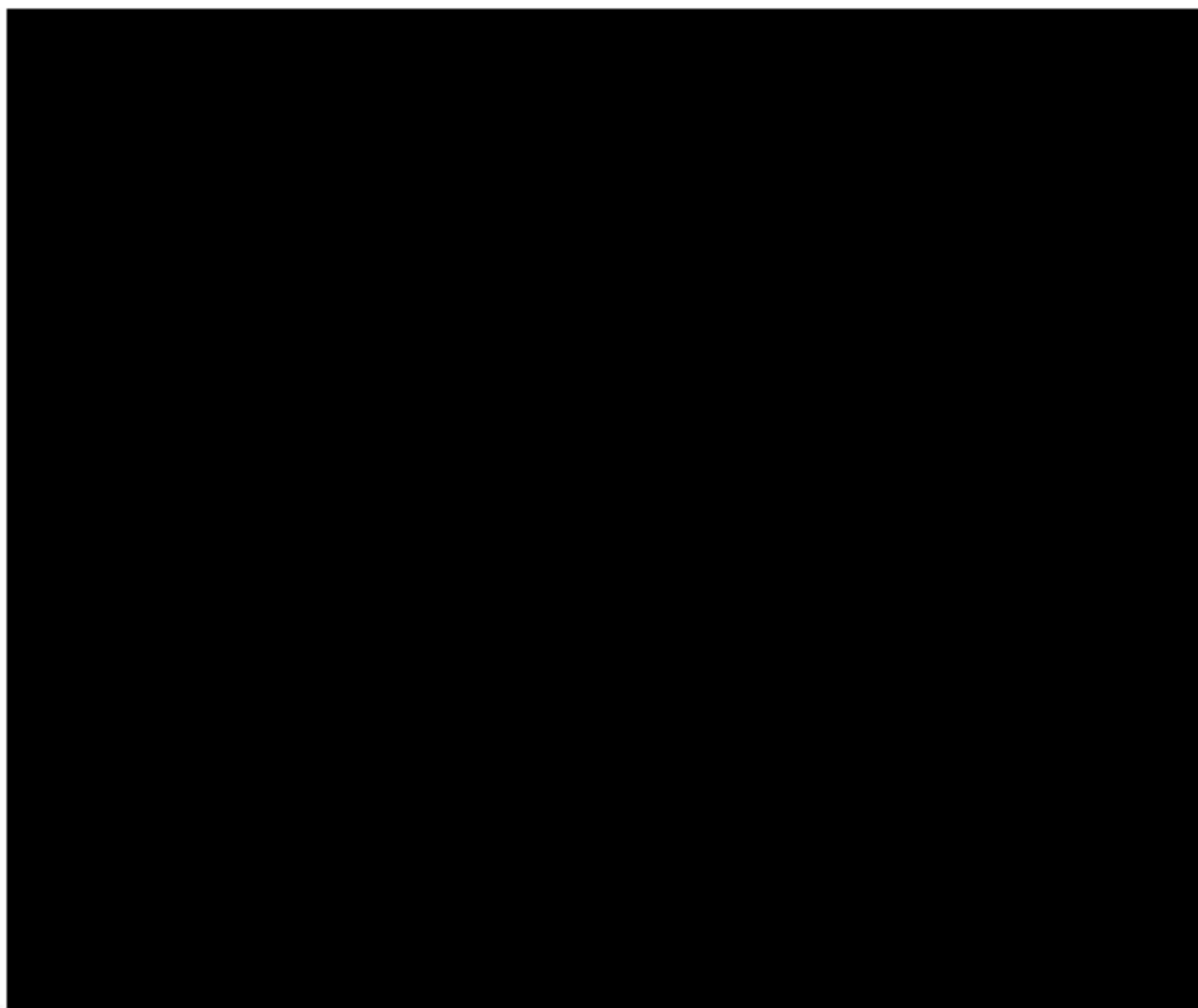

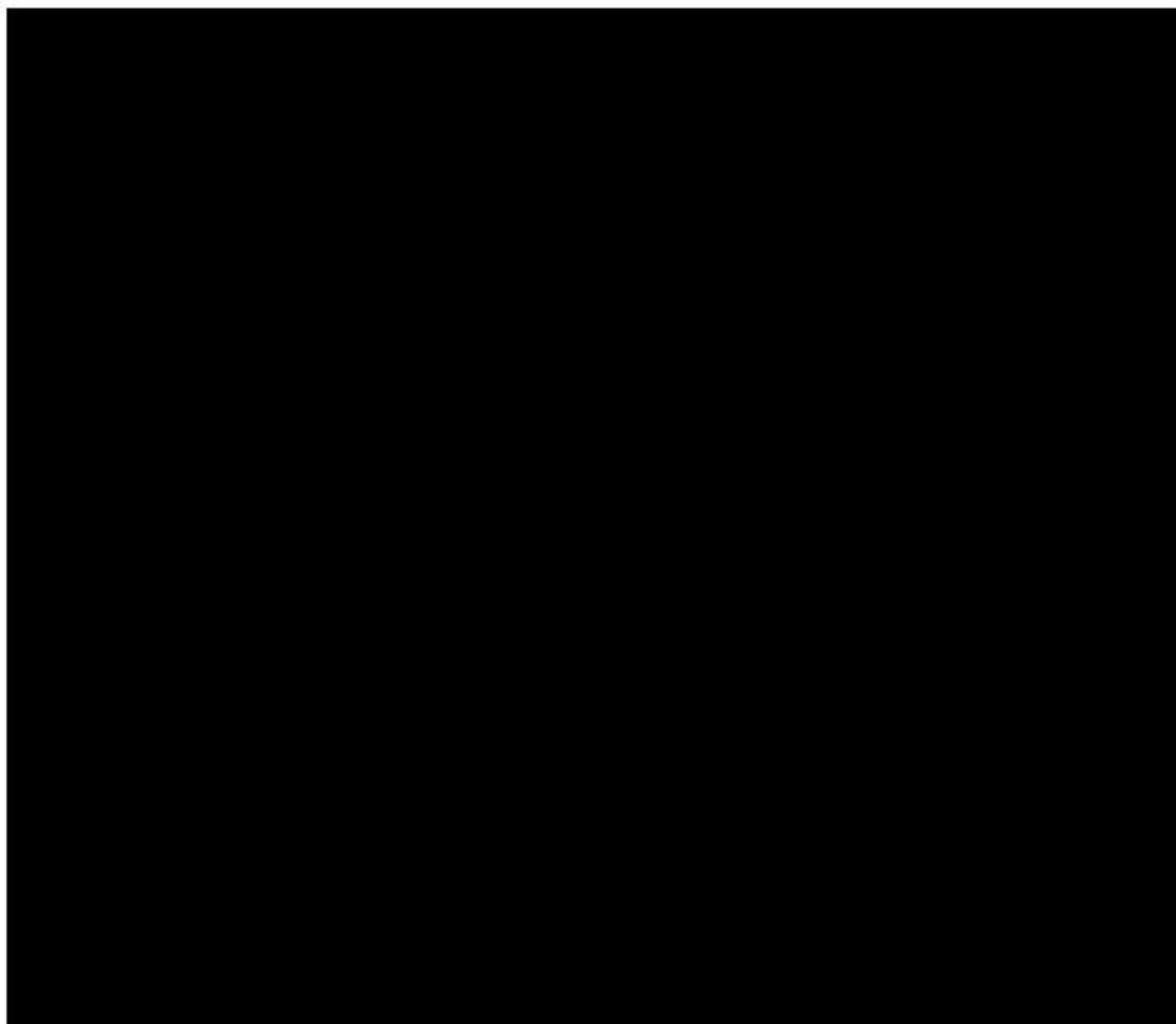

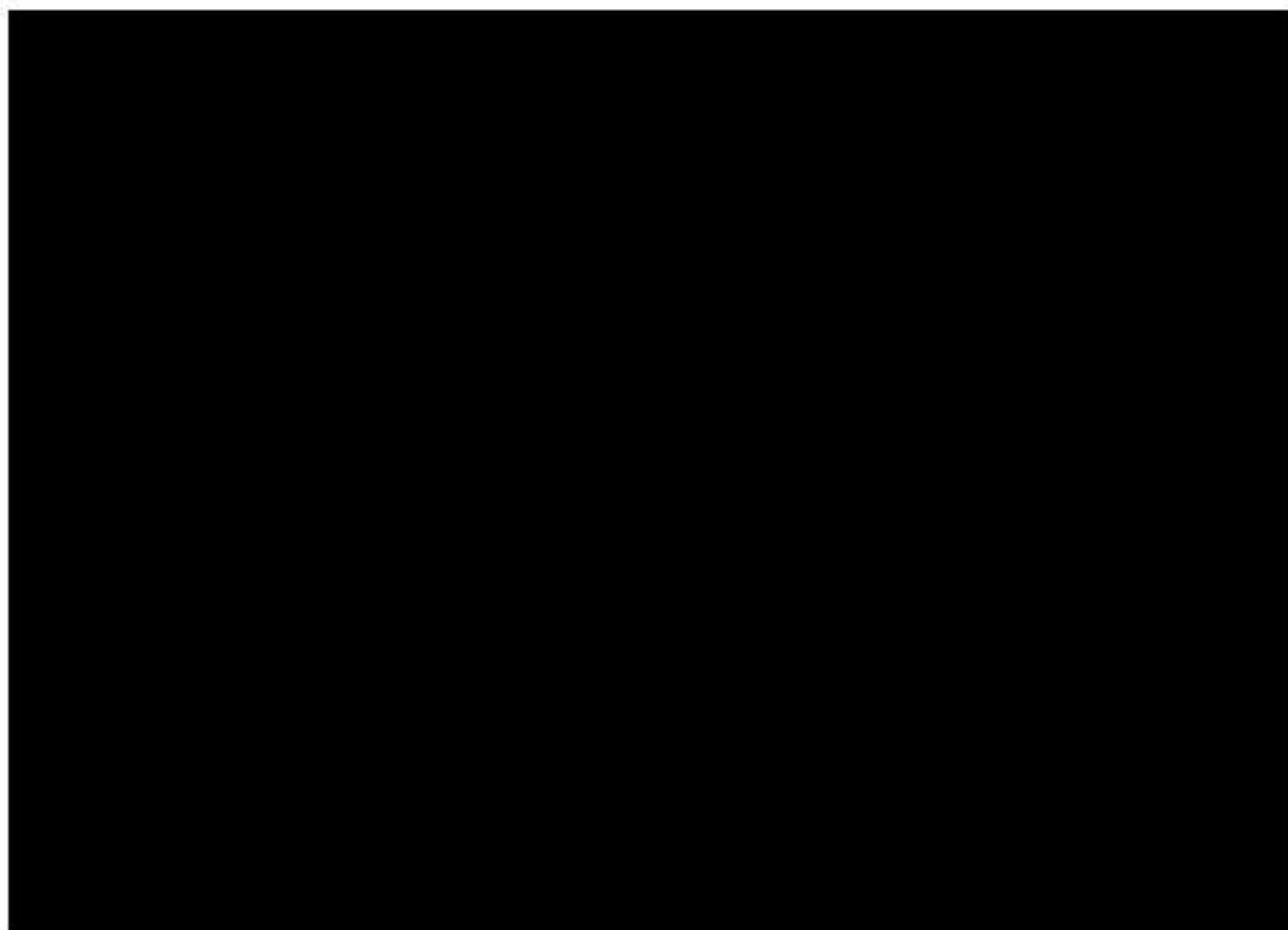

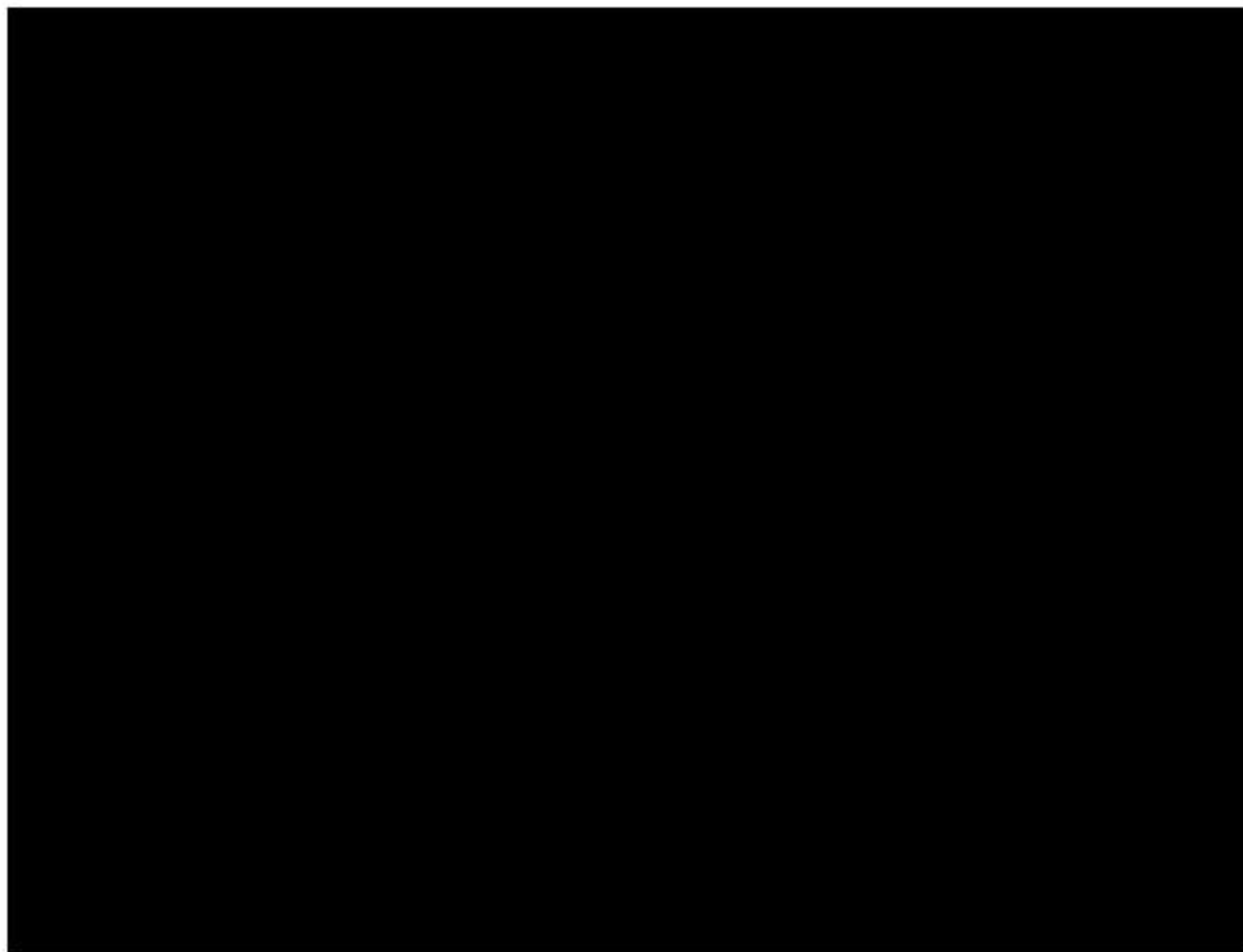

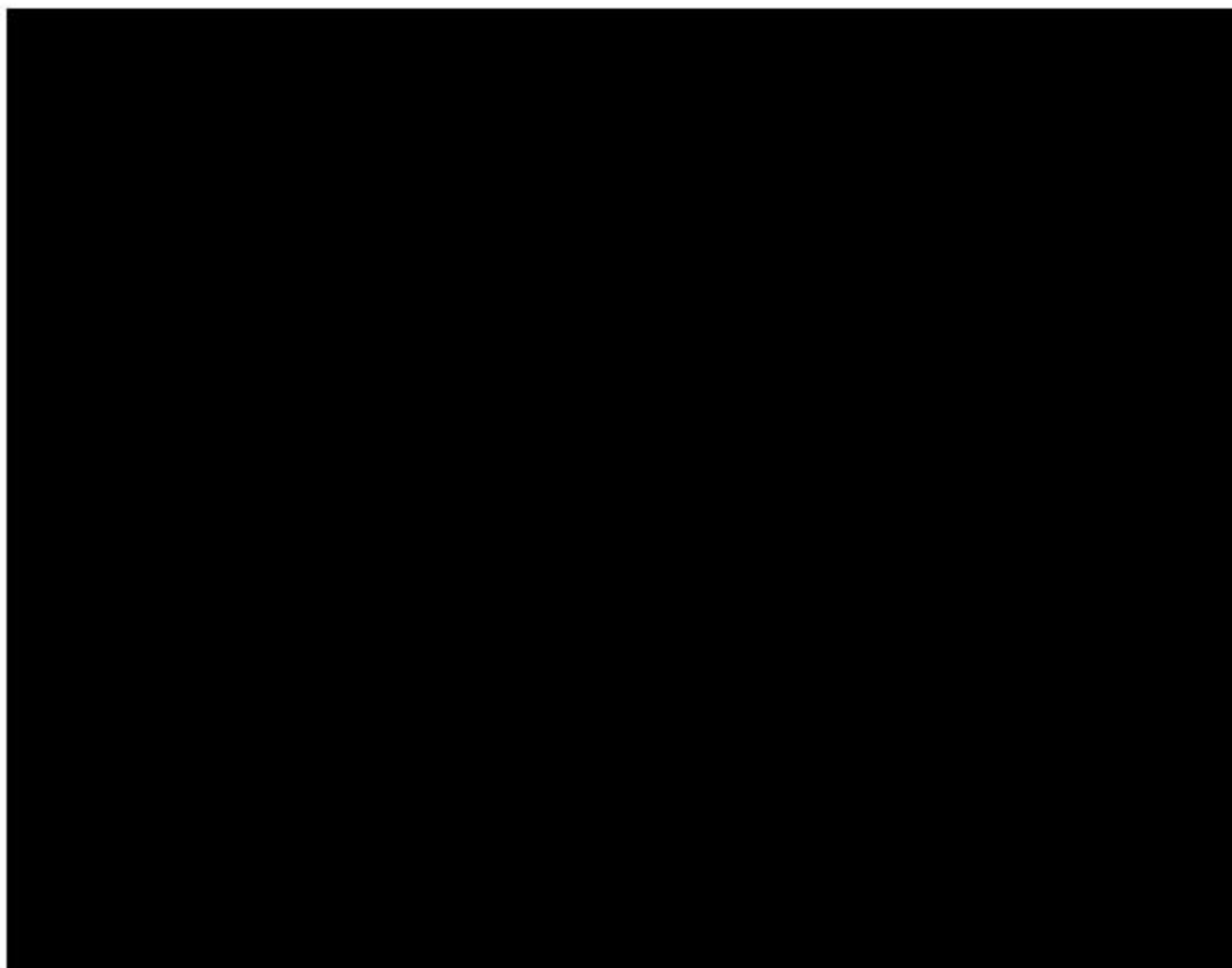

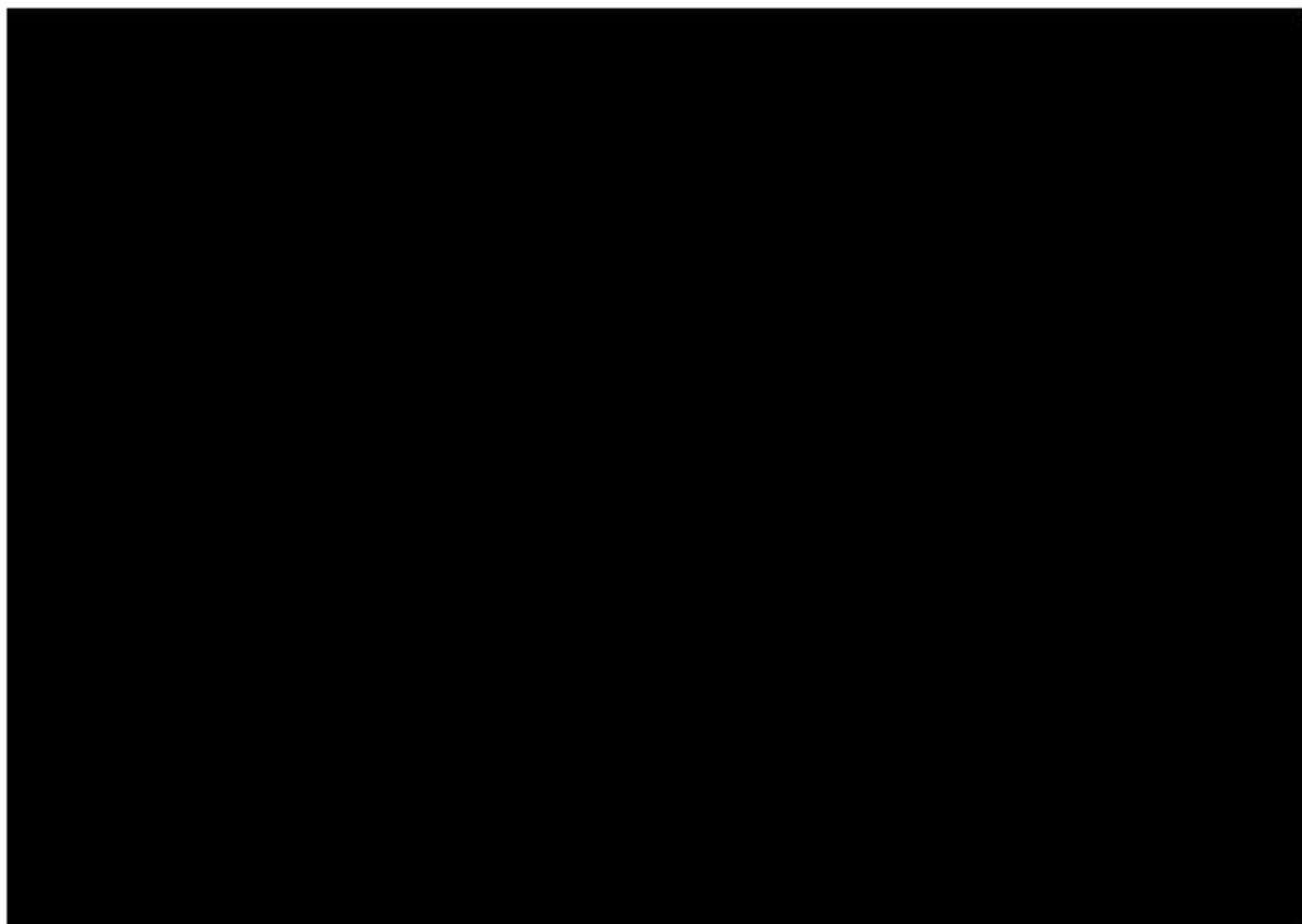

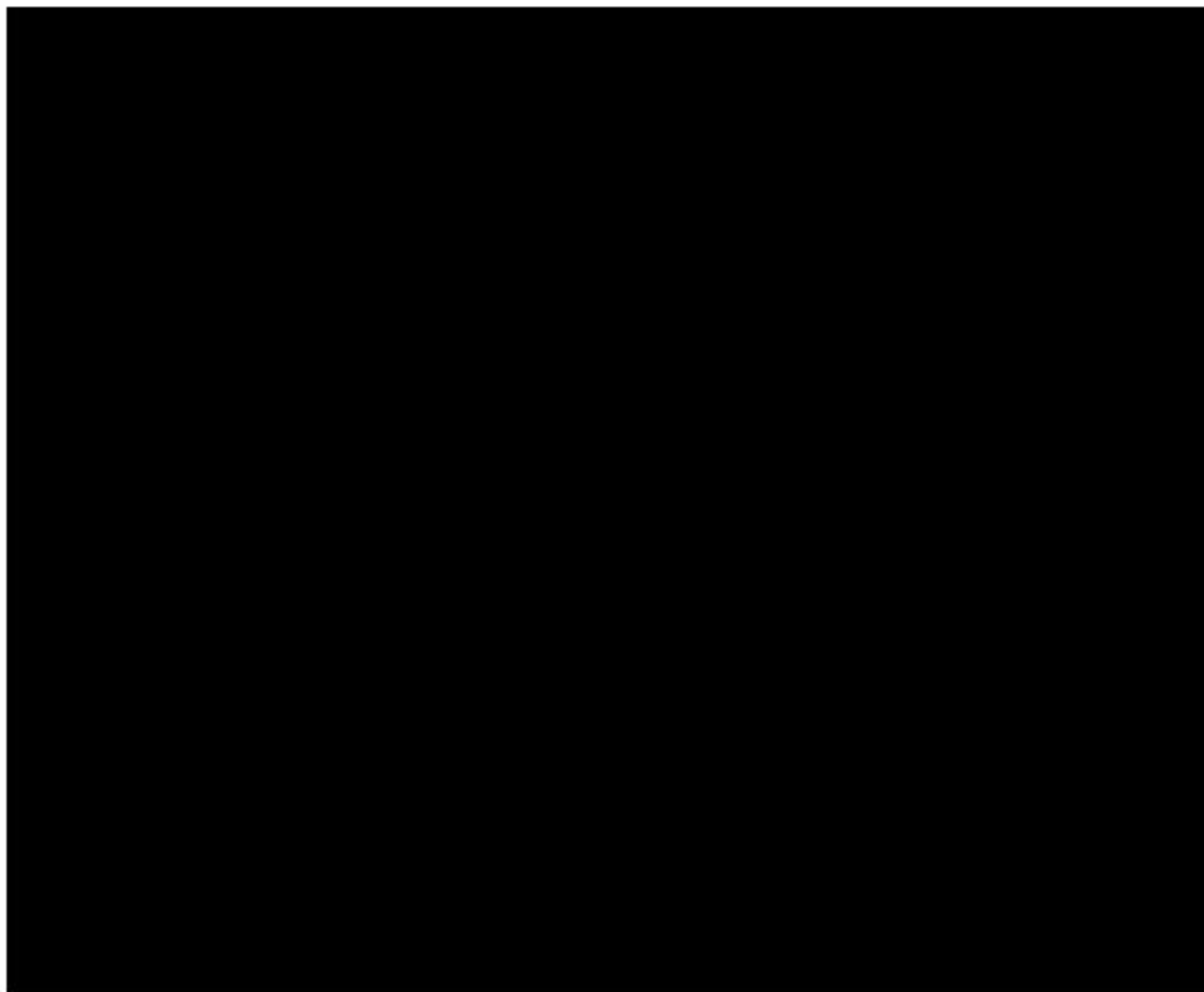

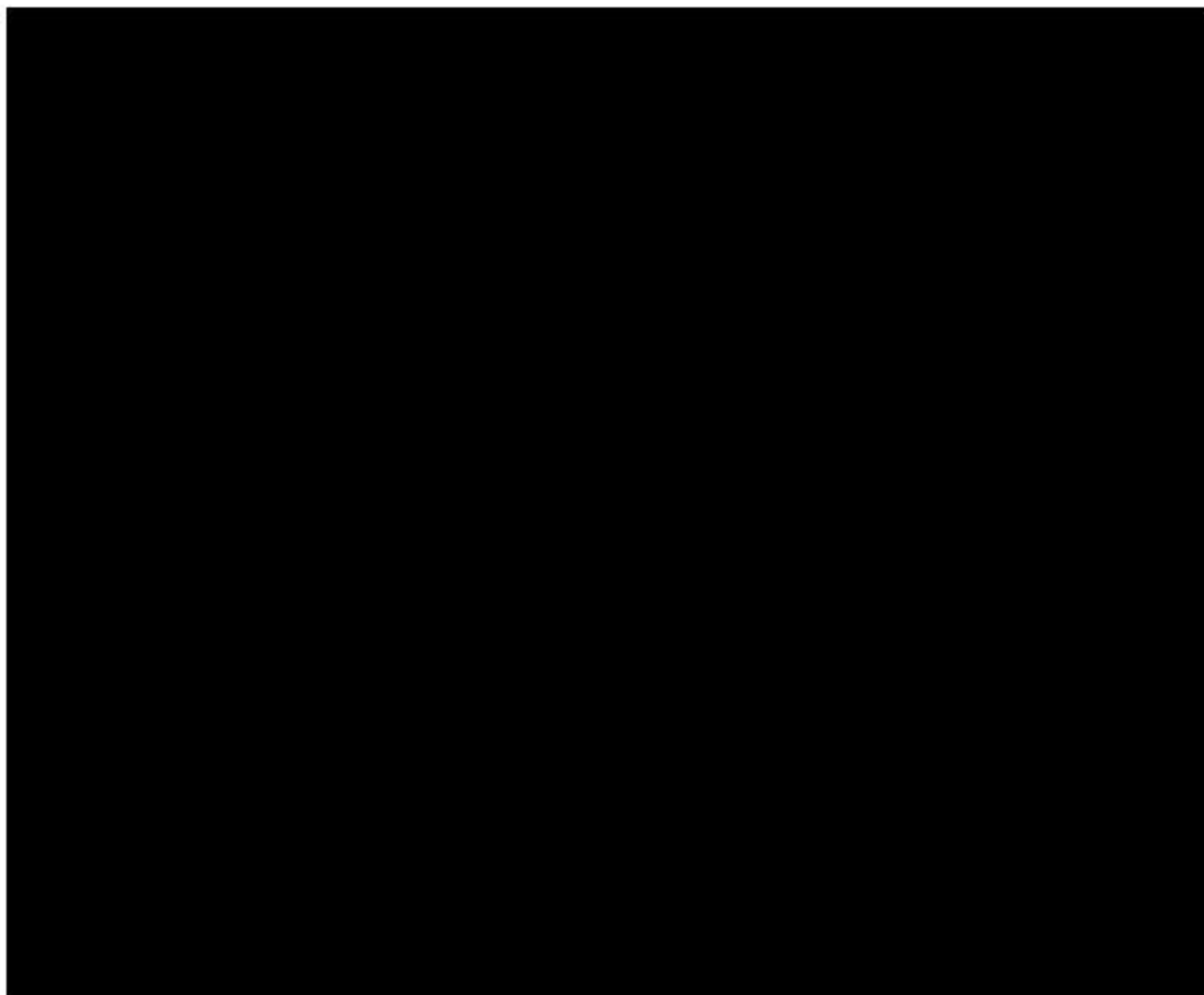

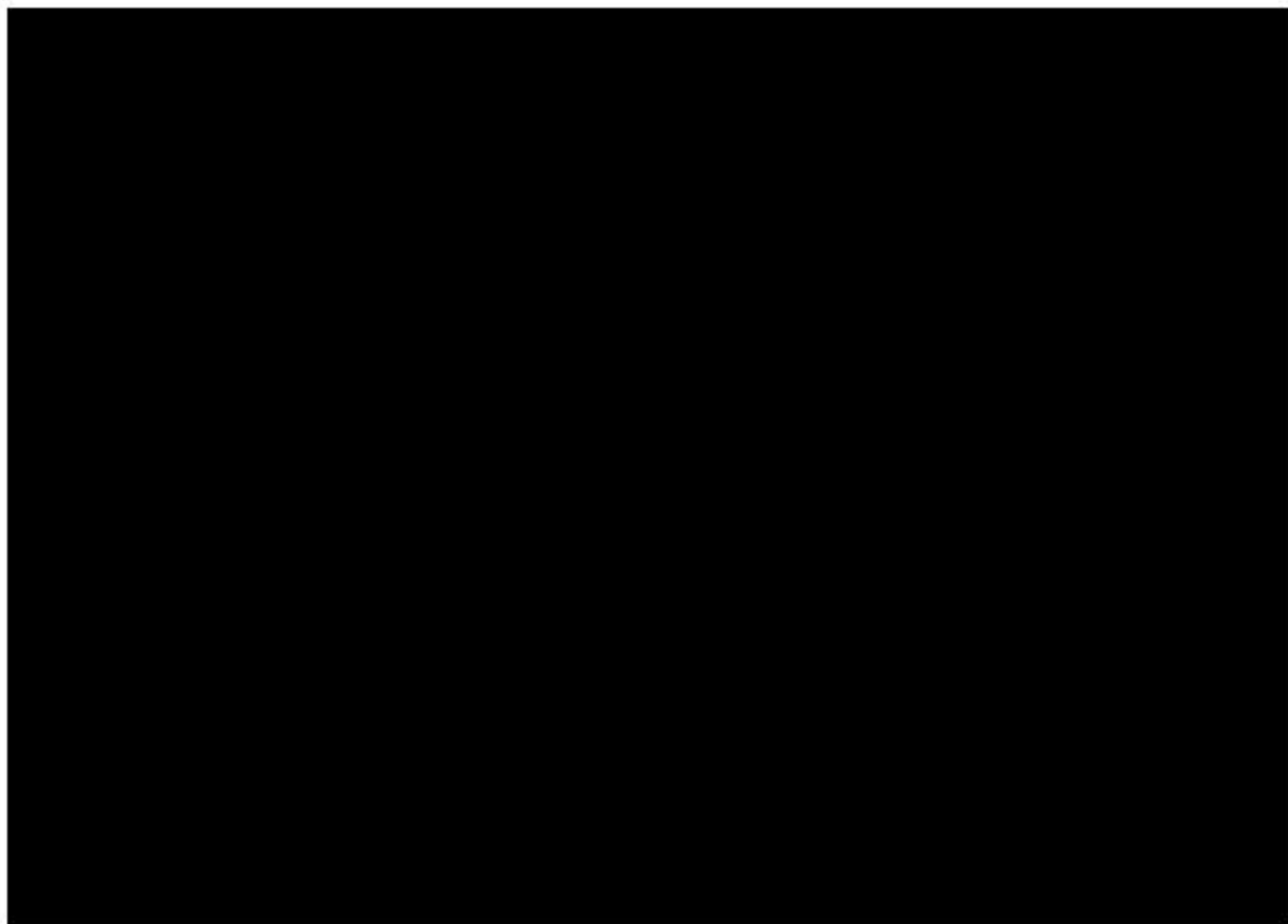

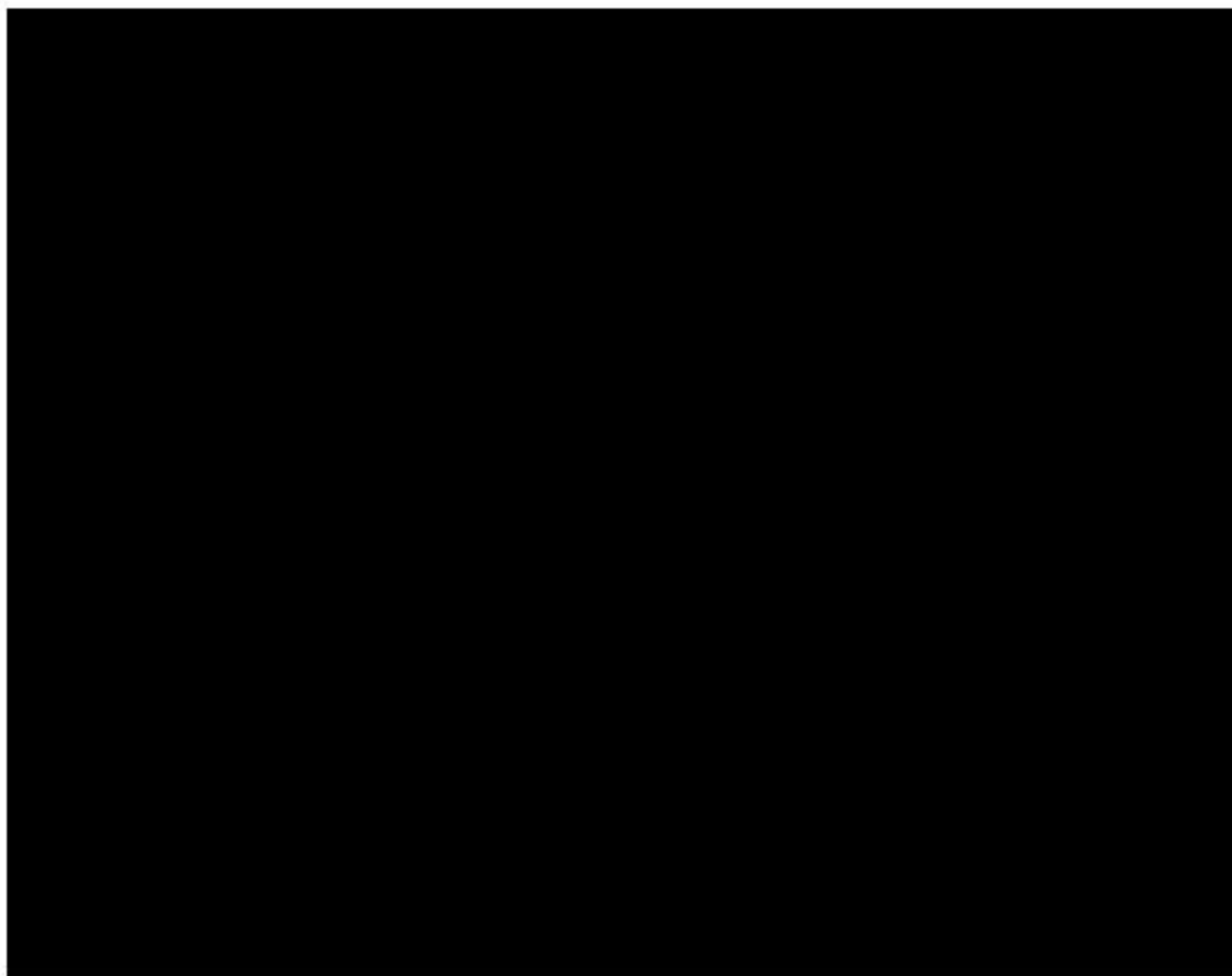

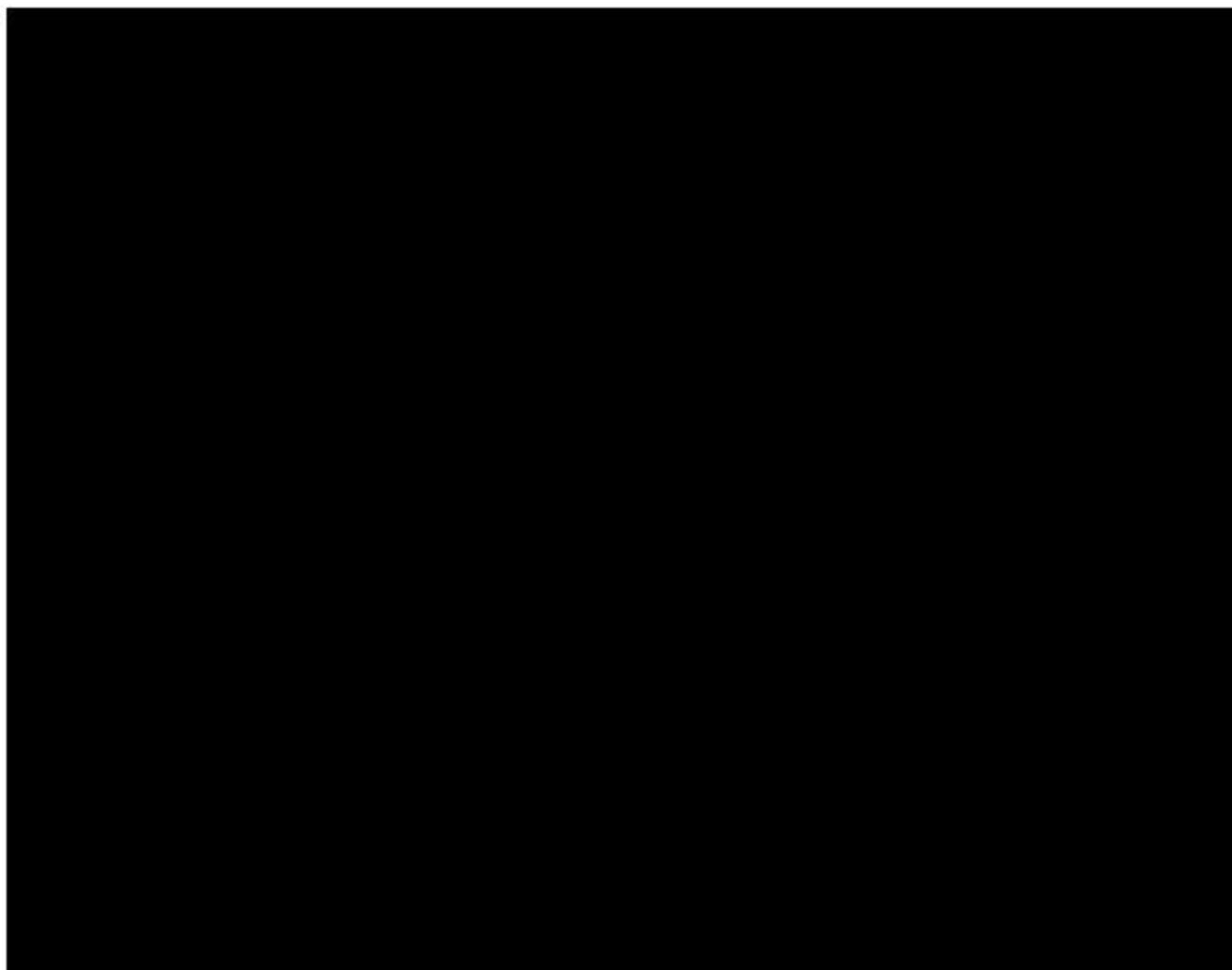

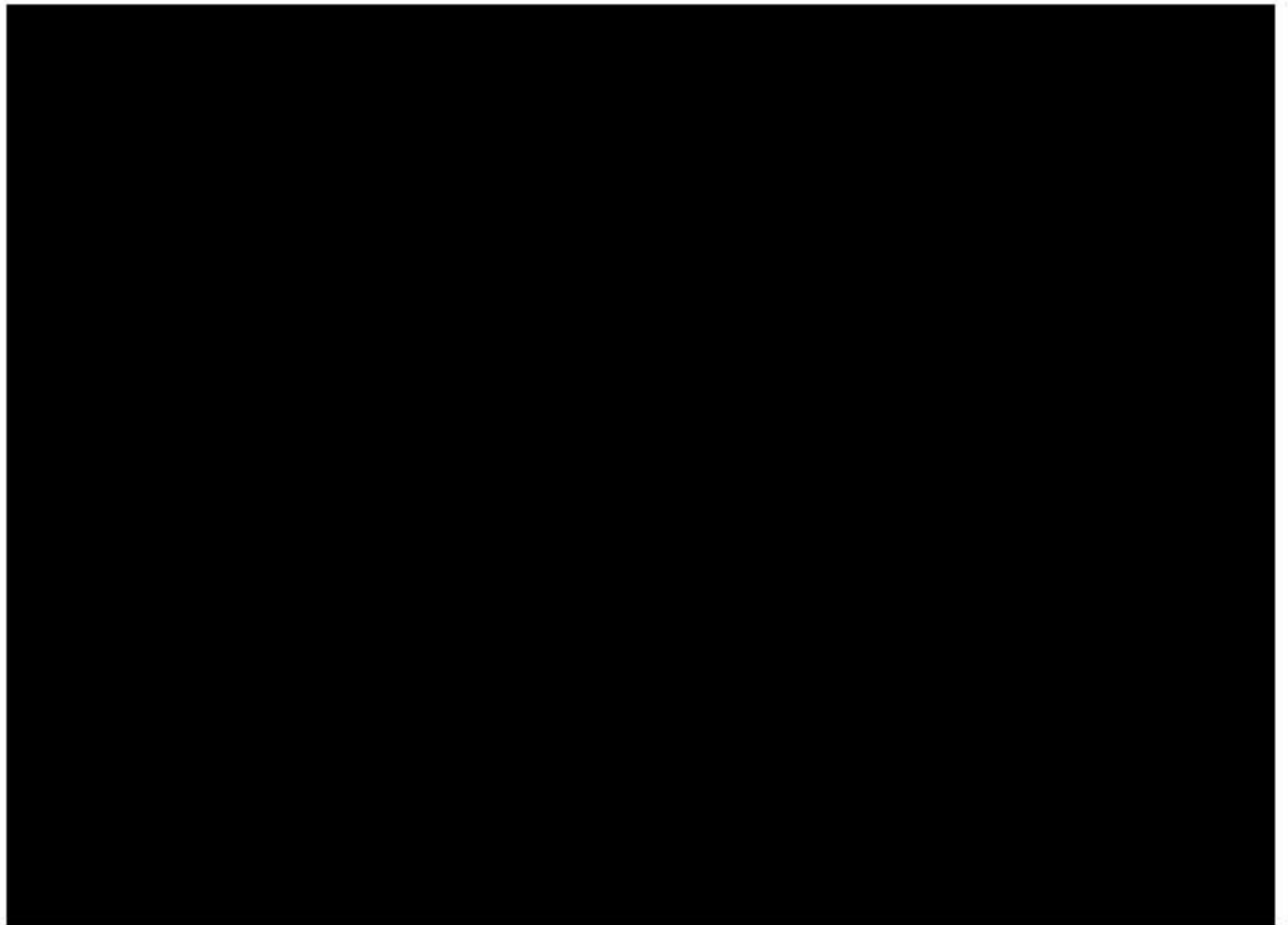

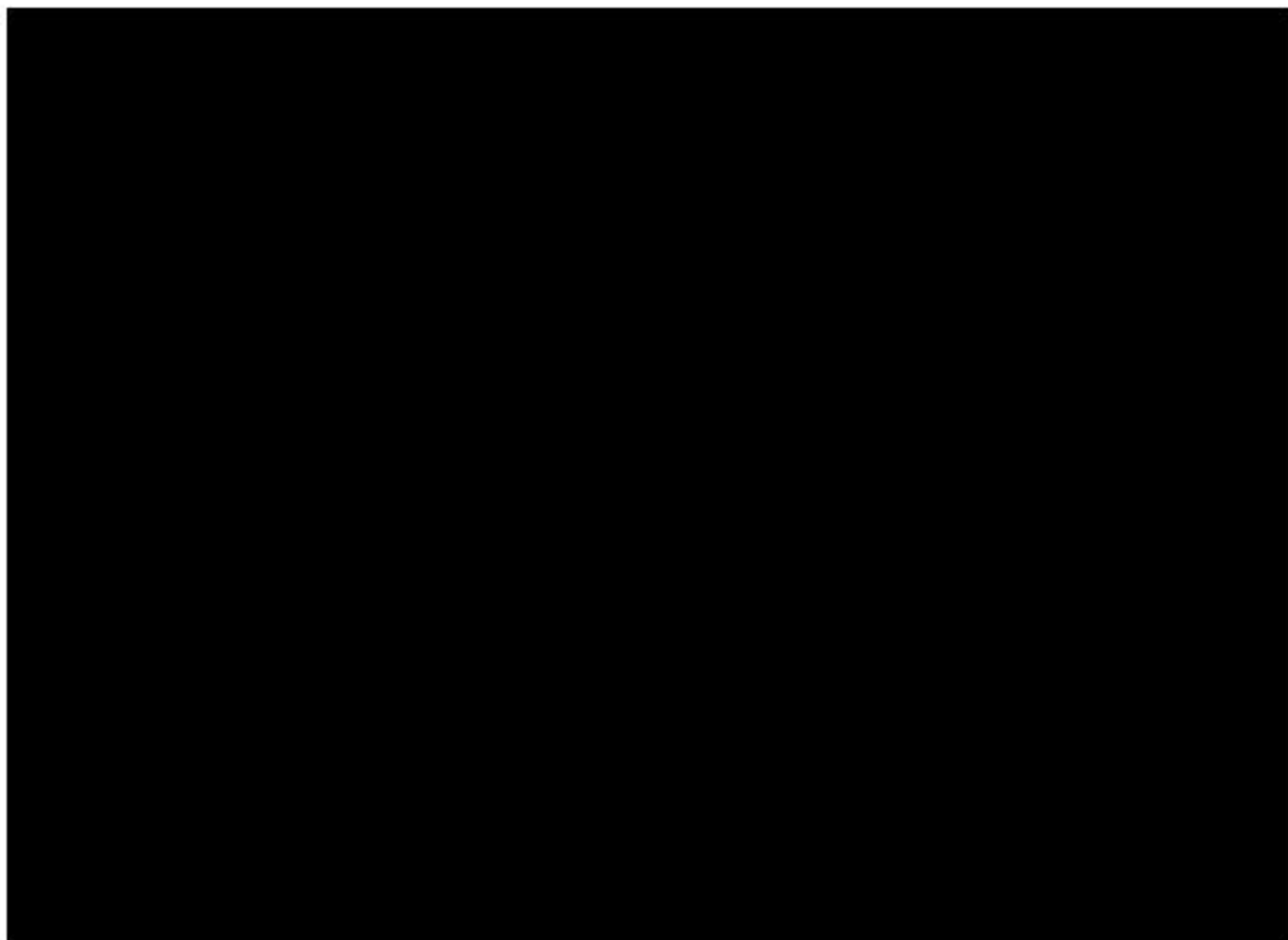

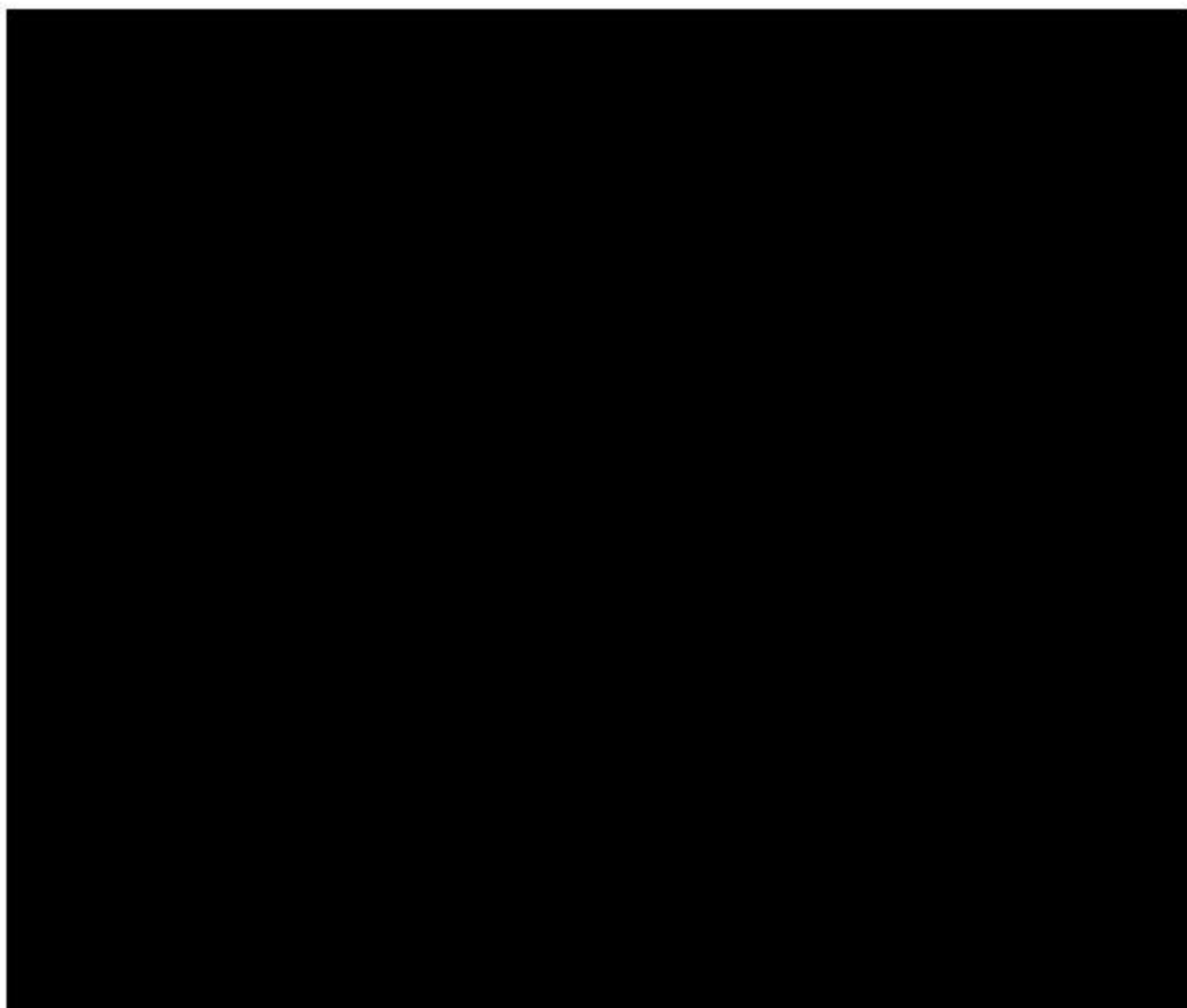

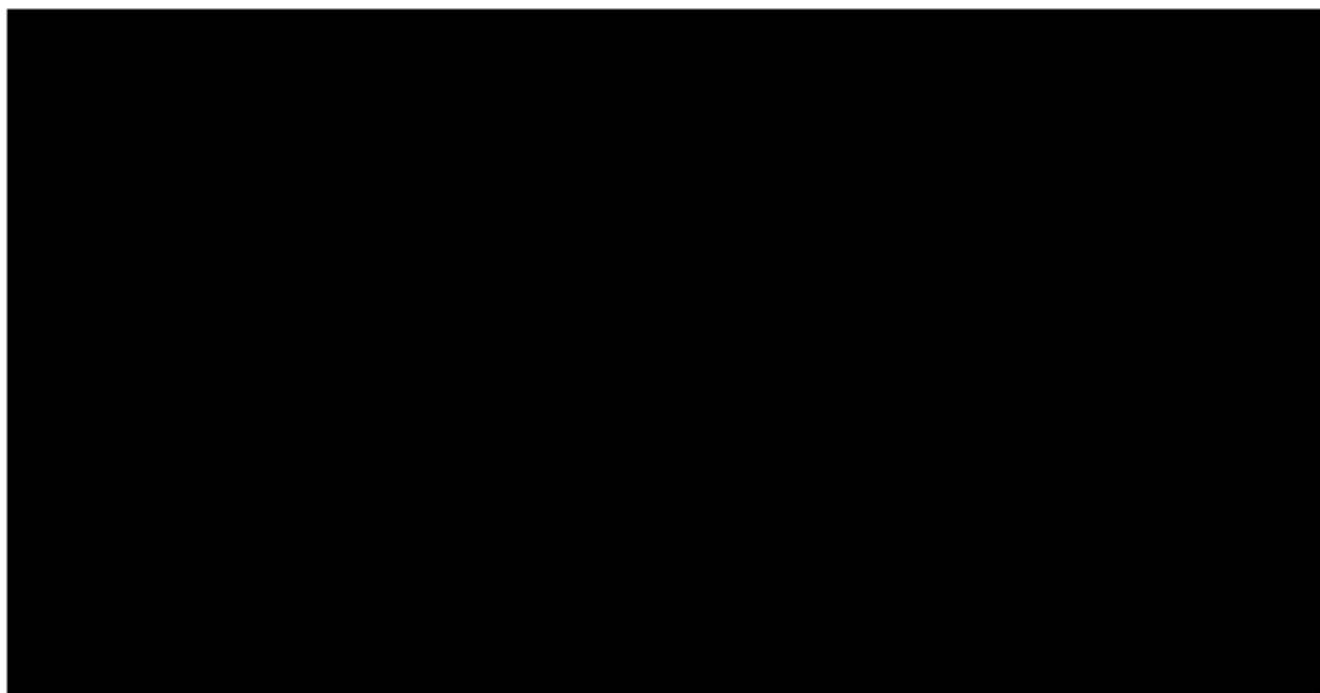

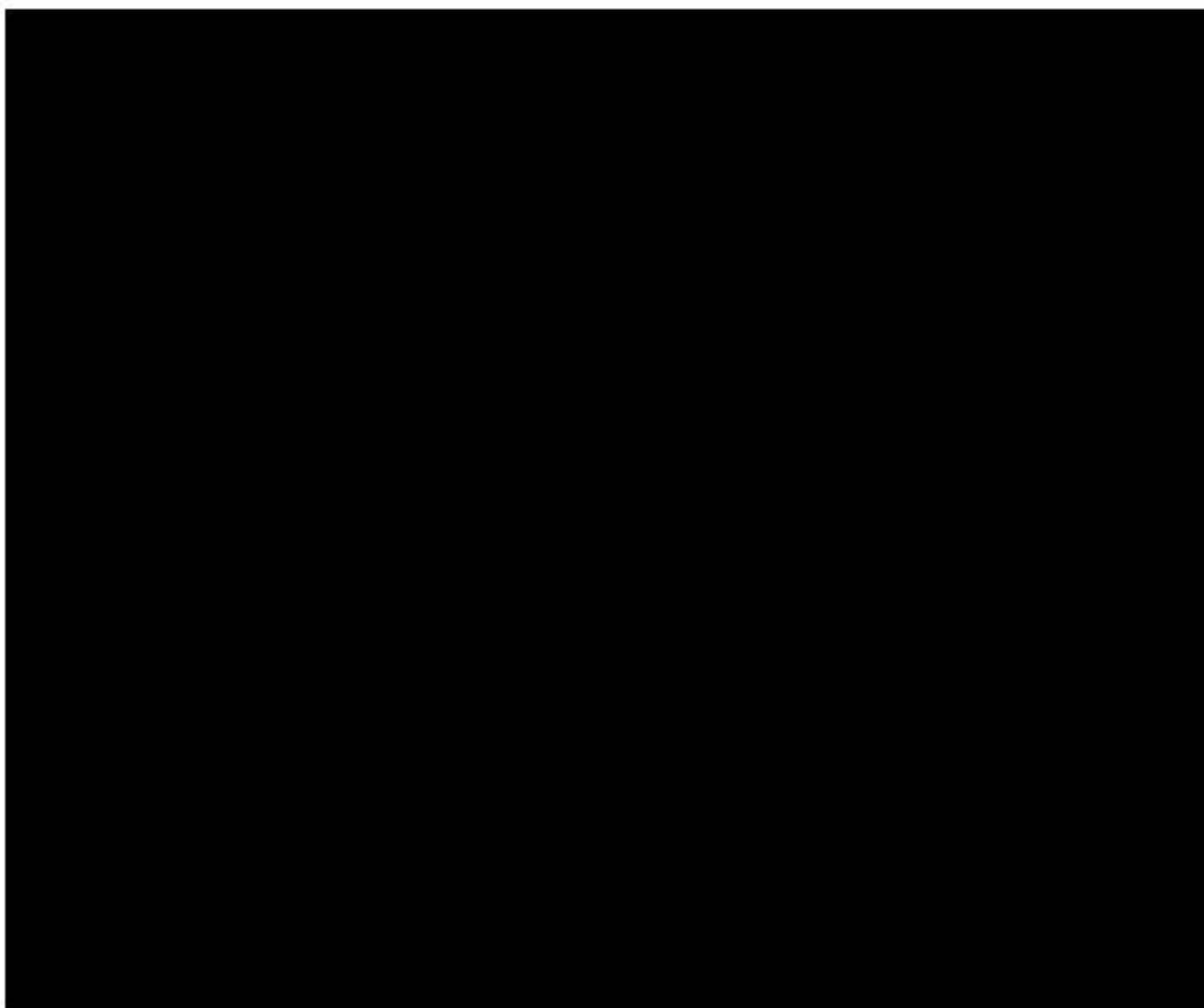

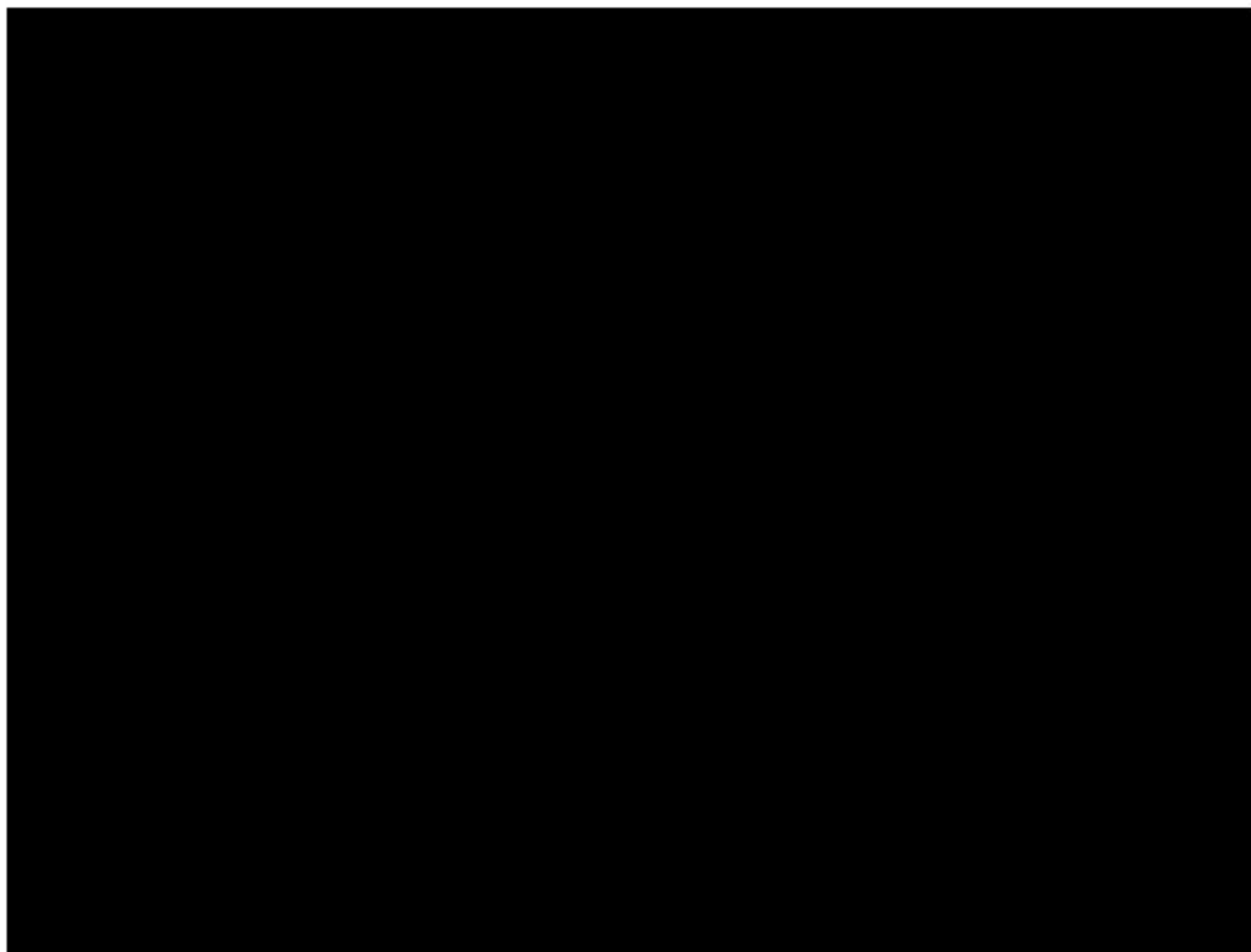

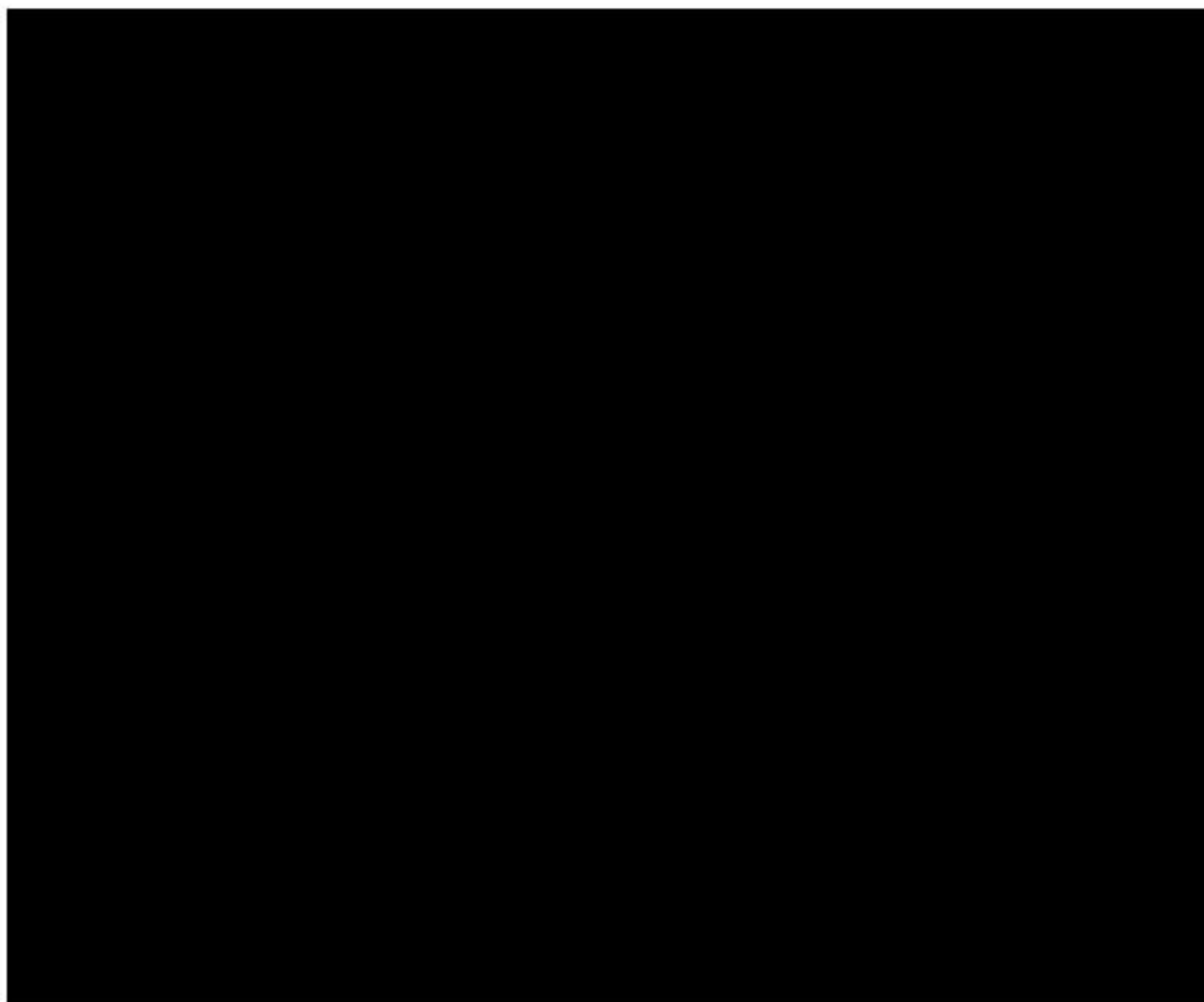

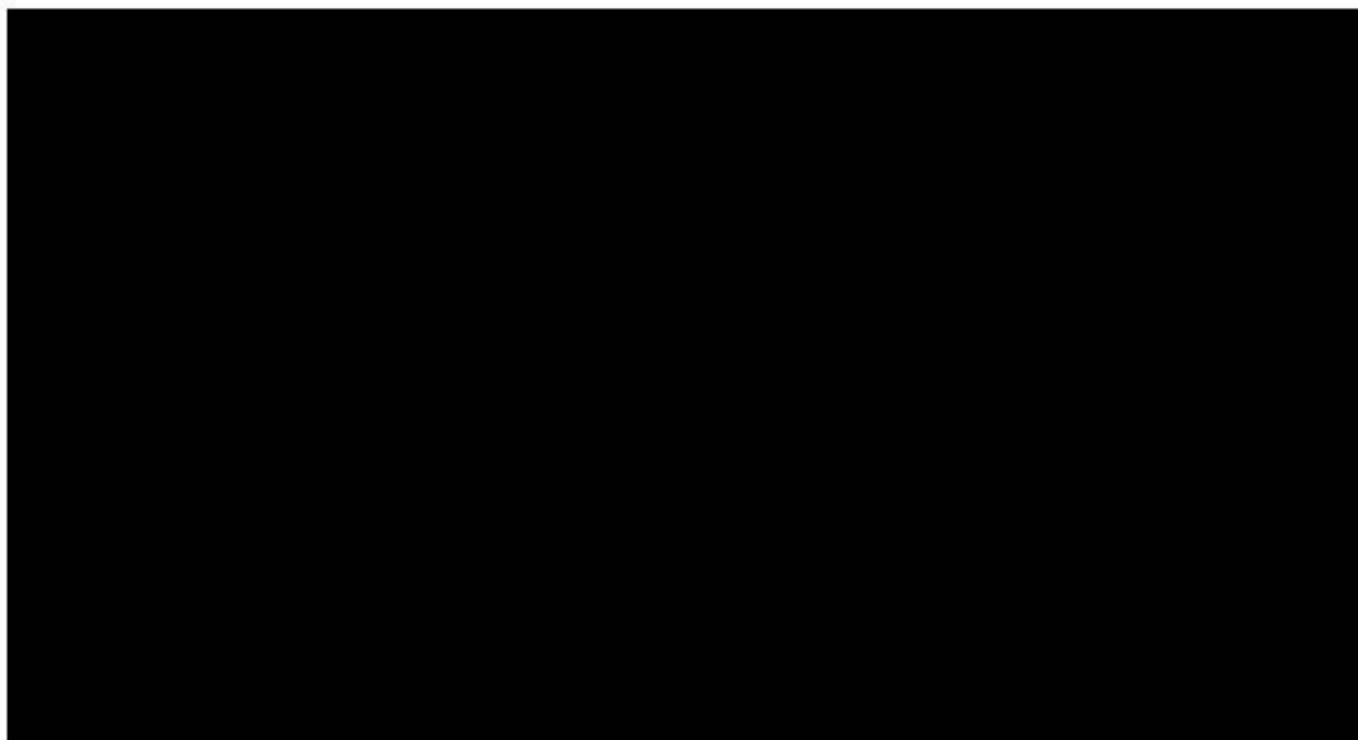
.670

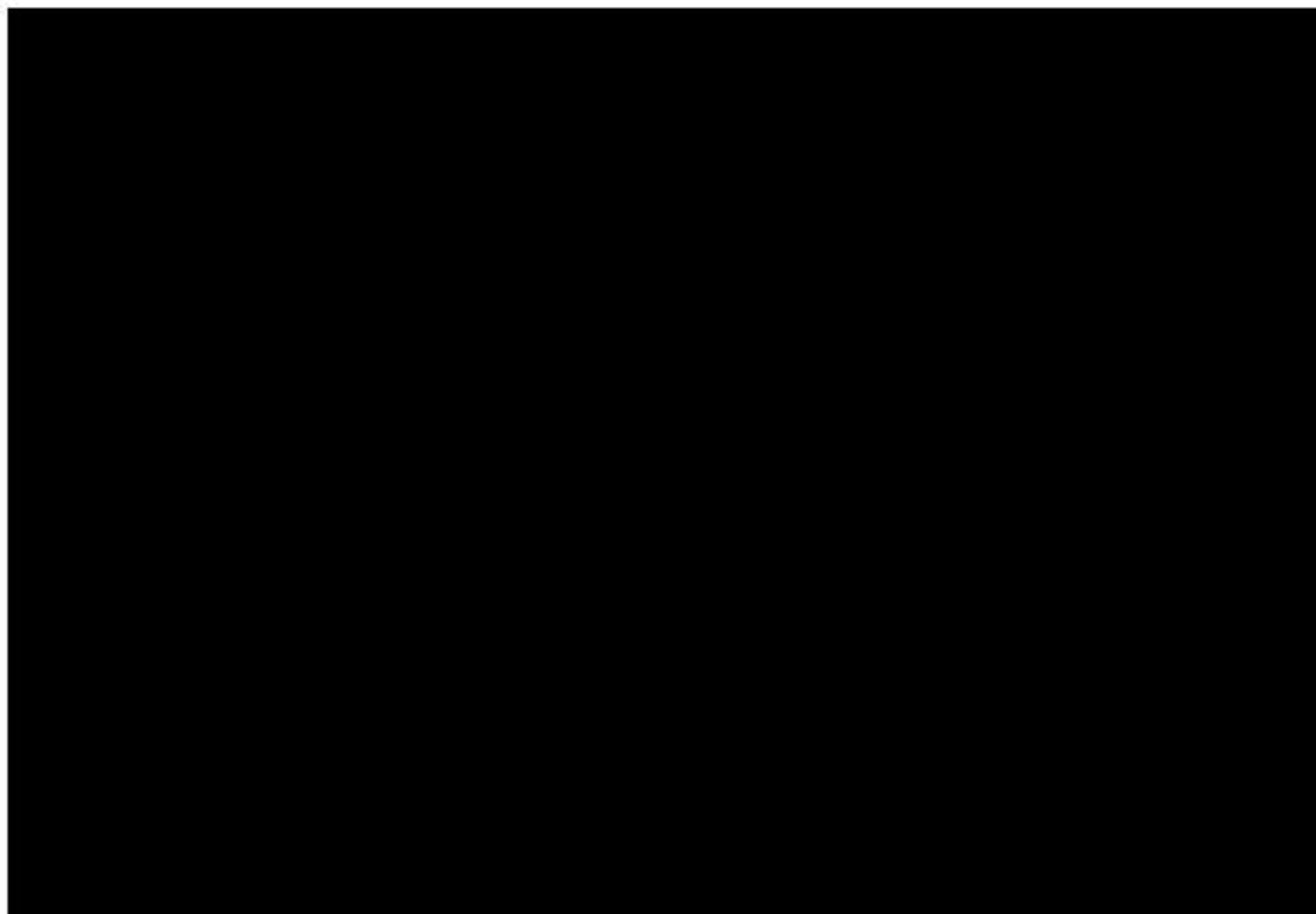

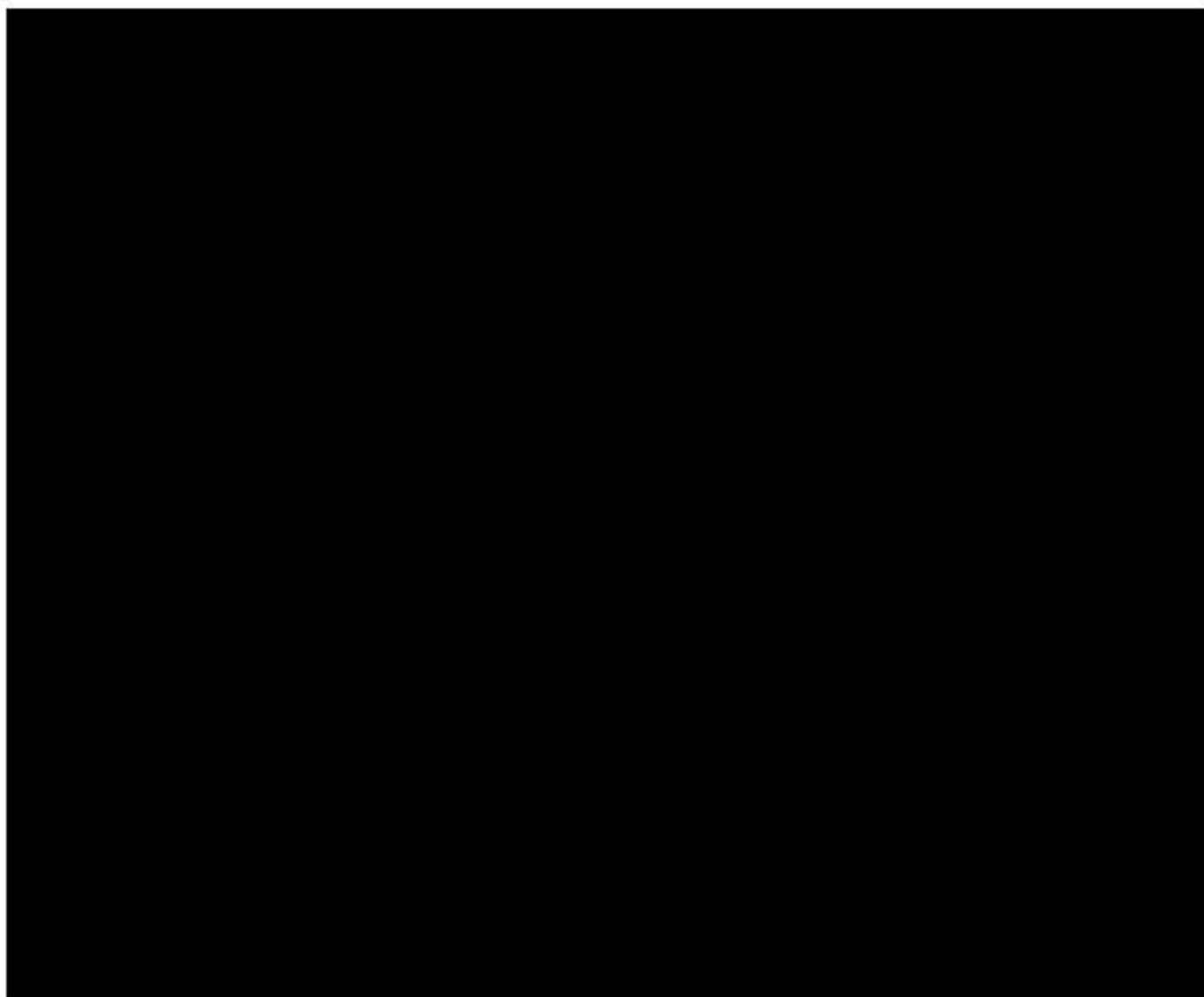

671. עניני בטחון שוטפים

[Redacted line of text]

[Redacted line of text]

673. סיכום פעולות הממשלה ומשרד החוץ בתחום מדיניות החוץ והוירה הבינלאומית

ראש הממשלה י. רבין:

נעבור עכשיו לנושא "דיון וסיכום מדיני". יפתח

שר החוץ.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

מספרים על מורה שיצא עם כיתת תלמידים לטיול בטבע. כולם היו מאושרים, שמחים ושדים, פרט לילד אחד שהיה עצוב. ניגש אליו המורה ואמר: "ראה, כל הילדים שמחים, למה אתה עצוב? אינך נהנה מהטיול?" אמר: אני דווקא נהנה מהטיול, אבל אני כבר חושב שאחרי הטיול הזה נצטרך לכתוב חיבור.

אינני אומר שלא נהניתי מעבודתי במשך שלוש שנות כהונתי כשר החוץ, אבל היום אני צריך לכתוב את החיבור, ואשתדל לא לכסות כל פרט ופרט.

שר התיירות מ. קול:

אני מניח שזה יהיה ספר ולא חיבור.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

לא נמנית עם אלה שנחפזו לפרסם ספרים ביוגרפיים. אדבר על עיקרי הדברים.

מתפקידו של משרד החוץ לעסוק בנושאים הבאים:

- (1) לקיים קשרים ולטפח קשרים דיפלומטיים עם מירב מדינות העולם, וככל שירבו - כן ייטב;
- (2) לקשור ולטפח קשרי תרבות ומדע עם מדינות שיש טעם בקשירת קשרים כאלה איתן;
- (3) לשרת את צרכי המשק והכלכלה והסחר באמצעות הסכמים רב-צדדיים, דו-צדדיים וכן ע"י מאבק בחרם;
- (4) מאבק על זכויותיהם של יהודים בארצות מצוקה, בין שמדובר בקיבוצים שלמים ובין שמדובר ביחידים;
- (5) לקיים מערכת הסברה ישירה ובאמצעות גורמים נוספים, המכוונת לא רק לממשלות ולארגונים בינלאומיים, אלא גם למה שקוראים דעת-הקהל העולמית. לדבר יש חשיבות רבה, ביחוד במדינות דמוקרטיות בהן יש משקל לדעת הקהל, וכן גם למדינות ערב עצמן;
- (6) ייצוגה של ישראל במוסדות הבינלאומיים, בין שמדובר בעצרת או במוסדות האו"מ ובין שמדובר בסוכנויות המתמחות (SPECIALIZED AGENCIES) של האו"מ. ואנו עדים לכינון של מסגרות נוספות רבות המתמחות בנושאים מסויימים. מתברר שענף זה במשק של משרד חוץ הולך ומתרחב, מעבר למה שציפו בעבר;

(7)

חלק גדול מהפעולות הללו נעשה באמצעות ובשיתוף פעולה עם משרדי ממשלה אחרים, כמו המלחמה בחרם שנעשית במתואם עם משרד האוצר; הייצוג בארגון העבודה הבינלאומי - בתיאום או באמצעות משרד העבודה. הוא הדין לגבי חלקו של משרד התקלאות, משרד הבריאות, ולא אמנה את כל המשרדים. ואני מוכרח לומר שבשלוש השנים הללו, זכה משרדי לשיתוף פעולה חברי מאוד, קוליגיאלי, עם כל משרדי הממשלה, וזה בעידן של "מלחמות היהודים" להישג ייחשב. כלומר, ההישג הדיפלומטי של משרד החוץ מתחיל בבית - יחסים תקינים עם משרדים אחרים.

עכשיו, אנע בקצרה בכל אחד מהתחומים האלה.

אני פטור מלהזכיר לכם שכאשר נתכוננה ממשלתו של יצחק רבין, בדיוק לפני שלוש שנים בחורש הזה (שלוש שנים ושני ימים), מצאנו את עצמנו מנותקים למעשה מיחסים דיפלומטיים עם כל הגוש הקומוניסטי, מינוס רומניה, עם כל הגוש האפריקאי מינוס שלוש מדינות קטנות, ובמצב של מתיחות דיפלומטית גדולה עם היבשת הדרום אמריקאית. מתפקידנו היה לקיים מערכת מגעים וגישושים כאלה כדי לבחון האם ניתן ומתי לשקם את היחסים הדיפלומטיים עם מדינות שהיו אתן יחסים כאלה ונותקו על ידן, או עם מדינות שבכלל מעולם לא היו אתן יחסים כאלה.

(2) הדרך השניה היא חידוש פעולות שיתוף הפעולה הבינלאומי בתחומים הטכניים והכלכליים. זה ישמע אולי מוזר, אבל בכמה מדינות חשובות, פעילותנו הכלכלית גדלה דווקא, פי כמה, בשלוש-ארבע השנים האחרונות, ללא קשרים דיפלומטיים. חברות כלכליות עובדות במימדים של עשרות מיליוני דולרים בניגוד, חוץ השנה וכו'. ואנחנו עומדים ערב הרחבה נוספת של מערכת היחסים הטכניים שלנו. ואילו עמד לרשותנו תקציב גדול יותר - יתכן שיכולנו להרחיק עוד יותר.

(3) הצורה השלישית של מגעים היא קשרים פוליטיים בדרג של שרים, בין שמדובר בראשי מדינות אחם נפגש רה"מ, או שר החוץ, ובין שמדובר בקשרים סדירים, כמעט שנתיים, עם כמה משרי החוץ, ברוב המקרים באורח חשאי, לעתים גם באורח גלוי. פה ושם, אנחנו גם מצליחים להקים מה שקוראים "נציגות לא דיפלומטית" ישירה, אלא של פקיד משרד החוץ המוגדר כ-"INTEREST OFFICER", המוצמד, לרוב, לשגרירות אחרת, זרה, ידידותית, בידיעת הממשלה המקומית, ובדרך זו הוא מהווה מעין שגריר דה-פקטו, אבל לא דה-יורה. כך שאף שלא נוצרו קשרים דיפלומטיים של ממש - צריך לומר שהאווירה השתפרה במידה לא קטנה, וזאת למרות המאמצים הערביים הגדולים והעקביים להרחיב את הפער בינינו לבין מדינות אפריקה, באמצעות מסגרות שונות, החל בארגון לאחדות אפריקה שצמחתפות בו המדינות הערביות של צפון אפריקה, וכלה במוסד האפרו-ערבי

המורחב יותר, שנפגש לעתים מזומנות ושמוכר בו על סיוע ערבי של מדינות הנפט למדינות הזקוקות לו, ואנחנו מנווטים את ספינתנו בתנאים קשים מאוד.

לגבי הגוש הקומוניסטי, היו לנו כמה וכמה גישושים, לרבות שיחה גלויה וישירה בין שר החוץ הסובייטי וביני לפני כחודש וחצי. לאחרונה נעשו גישושים נוספים ע"י אישיות אירופית שהסובייטים בחרו בה כדי לאותת לישראל. דיווחתי על כך לממשלה. היו זמנים שנראה היה כאילו חלה הפשרה לא רק בהתבטאויות סובייטיות, אלא גם בגישושים לשיפור יחסים עם מדינות מזרח-אירופה, לאו דווקא ברה"מ. אבל מאינדיקציות שקיבלנו לאחרונה נראה שהן מחכות עדיין לראות מה יהיו ההתפתחויות בסכסוך הישראלי-ערבי, ואינני רואה כרגע שום סימן נוסף על מה שסיפרתי, שהיה סימן מעודד אבל לא נושא פרי. כמובן, יש גבול למה שניתן לעשות במצב זה. אינני חושב שהערך התענינות שלנו בכינון יחסים עם הגוש הקומוניסטי גרמה לכך שלא חודשו המגעים. פה ושם אפילו חשבתי שיש קצת הגזמה, בפרט שלנושאים אלה יש כל מיני "מתנדבים" שעשו פעולה גם בלי תיאום עם משרד החוץ. אבל לא פסחנו על שום מגע סביר, שאיננו פוגע בכבודה של מדינת ישראל, עם כל מיני מדינות קומוניסטיות, לרבות סין-העממית.

לגבי אמריקה הלטינית, אני רוצה לומר ששטח השקענו עבודה מיוחדת, הן ע"י מגעים עם נציגי המדינות הללו, הן ע"י הפעלת גורמים יהודיים בארצות אלו עצמן, וגם ע"י הפעלת יהודי ארה"ב שהם גורם כלכלי חשוב בחלק ניכר מארצות אמל"ט.

באמריקה המרכזית עשינו מאמץ מיוחד לא רק משום שזוהי יבשת גדולה עם מדינות רבות בעלות חשיבות מדינית וכלכלית, אלא שרובן נמנות עם העולם השלישי, וחלקן גם עם הבלתי מודהות. וכיוון שבאפריקה מצבנו הוא כפי שידוע לכם - ומיד אומר כמה מלים גם על אסיה - ברור שהיה צורך במאמץ מיוחד שלא להביא לניתוק יחסים מצד כמה מדינות אמל"ט. אני זוכר, משנכנסתי למשרד החוץ היה רושם שכמה מהן חושבות על צינון יחסים או אפילו על ניתוק יחסים זמני. צריך

לומר שהיו לנו גם כמה שעות משבר עם אחדות מהן, למשל, עם מכסיקו וברזיל, אבל יש לנו גם נחת. בסך הכל, המצב השתפר, גם הודות למגעים אלה, וגם הודות לחילופי גברי שהנהגתי בכמה שגרירויות ומינוי אנשים חדשים. עם מדינה פרובלמטית כמו מכסיקו, הגענו למסכת מיוחדת של יחסים בתחום הכלכלי והמסחרי ואפשרויות של יצור משותף בשורה של תחומים, נוסף על קשרי תרבות וכו'.

בענין הציונות, הם חדלו בכלל להצביע, אם כי פה ושם הם מצביעים נגדנו עם רוב העולם בנושאים אחרים. אבל בכל מה שנוגע ליחסים בילטרליים, אם כל התכניות שעליהן דיברנו וחתמנו הסכמים יתגשמו - ניתן יהיה לומר שעם מכסיקו מעו יצא מתוק. בפרט מאז נכנס נשיא חדש לכהונתו. אבל גם הקודם כבר חתם על כמה הסכמים, ואנחנו עדים להתפתחות מהירה של מערכת היחסים הבילטרליים.

באסיה לא חל שינוי מהותי, פרט כמובן לכך, שאותן מדינות בדרום-מזרח אסיה, שהפכו בשלוש השנים האחרונות לקומוניסטיות - גורלן היה כגורל המדינות הקומוניסטיות האחרות. עם כל השאר, היחסים הם תקינים פחות או יותר, די עצורים, די זהירים. יש גם כאלה שיש אתן יחסים טובים. הם משתדלים לקיים אתם בפרופיל נמוך, תוך הסתגלות לעולם השלישי ובפרט לבלתי מודעות. קיום הסטטוס-קוו נחשב בעינינו להישג. לאחרונה, פתחנו בפעולה סביב הודו, עם חילופי השלטון והמפלגות בשלטון. אינני רוצה, בשלב זה, לדווח יתר על המידה, אבל קיימנו מגעים הן בדרג של מפלגות - מפלגת העבודה במגעים עם המפלגה הסוציאליסטית ההודית שהיא מפלגה סוציאל-דמוקרטית, והן באמצעות הממשלה או משרד החוץ במגעים באמצעות תיווך של אישים, ממשלות אחרות לגבי ממשלת הודו. וכאן נצטרך - אנחנו או מי שימשיך את העבודה אחרי ההתחלה הזאת - לפעול פעולה איטית ואחראית ושקטה, כי הדבר אינו חסר סיכוי, להערכתי.

שר התיירות מ. קול:

לאחר שידרתך עזבה את השלטון.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

כן, אבל ידידי האחר בא לשלטון.

על אירופה אי אפשר לדבר אך ורק בקונטקסט של יחסים דיפלומטיים, או יחסים מש"כיים. כי אני רואה באירופה המערבית יבשת שהקשרים איתה הם חיוניים הרבה מעבר ליחסים דיפלומטיים או מסחריים גרידא. על הרגע ההיסטורי של הקשר בין היהדות לבין אירופה אני פטור מלדבר כאן. אבל אירופה הדמוקרטית, המערבית, הגובלת בים התיכון בדרום ובמערב, הקשורה כברית צבאית עם ארה"ב במסגרת נאט"ו, המקיימת בתוכה גם מסגרת של שוק משותף לחשע מהמדינות, עם מסגרת של אפת"א לגבי היתר - כל אלה, בשבילנו, הם הרבה יותר מקשרים רגילים. אני מוכרח לומר, שכאר הגעתי למשרד לפני שלוש שנים, מצאתי את יחסינו עם אירופה המערבית במצב של ספק קפאון, ספק התדרדרות. ברשותכם, אני חושב שדיווחתי על כך לא פעם לממשלה, בלי פרטים. אבל אני רוצה להזכיר כמה התפתחויות בולטות.

לאחר שקלא וטריא, הגעתי למסקנה שתוך כדי המשך עקבי ועקשני בטיפוח היחסים עם ארה"ב של אמריקה, המוגדרים על ידינו וע"י ארה"ב כיחסים מיוחדים מאז ועד היום הזה, ומבלי לפגוע בהם, אדרבא, אפילו כדי לחזק אותם - שצמתי את שיפור היחסים עם אירופה, הן על בסיס בילטרלי והן על בסיס קולקטיבי כיבשה, בנושא למאמץ דיפלומטי עיקרי. ועשינו בעניין זה עבודה עקבית ושקדנית גם בבירות, ע"י שגרירינו, גם באמצעות שגרירים שלהם בישראל, וגם ע"י פיתוח וטיפוח מערכת יחסים אישיים עם כל ראשי הממשלה, שרי החוץ ושרים אחרים, בחלקם גם במגעים של רה"מ שלנו, בחלקם במגעים של שר החוץ, (ובעצם כולם באמצעות שר החוץ, נוסף למה שעשה רה"מ בדרג שלו). באופן עיקרי, טרחנו לשפר את היחסים, להעמיק את

ההכנה. רחמנו לכך גם את מערכת ההסברה והתקשורת, שכבר היתה די מושפעת מן התעמולה שכנגד. זאת עשינו לא רק כדי לשפר את מעמדנו ביבשת חשובה זו, כי עד לעצמו, אלא גם כדי לחזק אגף חיוני מאוד במערכת יחסינו עם ארה"ב. לא פעם, היו ידידים מארה"ב אומרים לנו שהאירופאים תובעים מהם שיתבעו יותר מישראל. האירופאים סבורים, שארה"ב צריכה ללחוץ יותר על ישראל. ולעתים קרובות, היו מגוללים על אירופה כמה וכמה האשמות וטענות שאינני בטוח אם המיד היו כנות עד הסוף, אבל ברור שהאגף האירופי והשפעתו על התפתחויות אפשריות במזרח-התיכון היה חשוב מכדי שנשאירו למערכת יחסים שיגרתית.

במאמץ מיוחד, שהיה כמובן משותף עם המשרדים הכלכליים הנוגעים בדבר - משרדי האוצר, מסחר ותעשייה, החקלאות, המשפטים - עשינו עבודה עצומה בוועדות בינמשרדיות וגם במשרד החוץ, ואני כשר החוץ, כדי להגיע לכלל חתימת ההסכם לכינון איזור סחר חפשי עם השוק האירופי המשותף, שהוא השלב העליון שאפשר להגיע אליו עפ"י אמנת רומא. בעצם, יש בהסכם זה, פלוס הפרוטוקול המשלים שחתמנו לפני חדשים מספר בבריסל, מעמד כמעט דומה למעמד של מדינות שהן במצב של "אסוציאציה". אי אפשר לקרוא לזה "אסוציאציה", מפני שעפ"י אמנת רומא, במצב זה, אפשר לכלל רק מדינות אירופאיות כמו יוון, כמו ספרד, כמו פורטוגל, אפילו כמו תורכיה, שחלקה נמצא באירופה, אבל לא מדינות שמחוץ לאיזור. והמו"מ עם השוק האירופי המשותף היה במצב של קפאון עמוק עד שהפחנו בו רוח חיים. נעזרנו לא מעט ע"י מדינות ידידותיות כדי להשפיע על מדינות פחות ידידותיות. ואמנם, הגענו לחתימת ההסכם הזה, שאני רואה בו הישג עצום. קשה לי לתאר, ואם אגזים - לא אתנגד שחברי השרים הכלכליים יתקנו אותי - את המשך ההתפתחות של המשק הישראלי, החקלאי והתעשייתי, ואת שיתוף הפעולה הטכנולוגי בהיקף שהולם מדינה כישוראל, על שאיפות קיבוץ הגלויות שלה ורמת החיים שהיא רוצה לקיים, בלי הקשר הזה עם השוק האירופי המשותף, שיש לו, כמובן, גם סכנות של התחרות. אבל מי שזוכר אילו תנאים מצויינים נתן לנו השוק האירופי המשותף, ההפרש של עשר שנים (עד 1985) מרגע שאנחנו נהנים מהסרת התעריפים על סחורות היצוא שלנו לאירופה, כשאנחנו עדיין יכולים להגן על סחורותינו אנו, ע"י הטלת מסים על הסחורות האירופיות -

(עד כאן רשמה א.ב. מכאן ל.ד.)

יודע שזה נותן מספיק שהות למשק הישראלי להתאים את עצמו לסטנדרטים האירופאיים ולעמוד בתחרות, ולכן, איני יכול שלא להזכיר את ההישג הזה, שהוא אחד ההישגים הבולטים ביותר, לא רק בתחום מדיניות החוץ הישראלית, אלא גם בתחום הסיוע שמשרד החוץ העניק למשק הישראלי.

הישג שני שאני רואה הוא, שלאחר מאבק שנמשך שנים, נמצא פתרון לבדידותה של ישראל במסגרת הפעילות המדעית, חינוכית, תרבותית, וכוונתי, בתחום פעולה של אונסק"ו. זאת, על ידי כך, שבסופו של דבר, בועידת ניירובי האחרונה, נתקבלה החלטה, למורת רוחה של אירופה המזרחית שהתחרתה לצורך זה בגוש האירופאי הכללי, וישראל נתקבלה לגוש האירופאי. בזה היא יצאה מבדידותה שהיתה נתונה בה הרבה שנים. מדינות אירופה המערבית וגם ארה"ב גילו בענין זה רוח לחימה ראוייה לשבח, עד כדי איום על הגוש הקומוניסטי, שאם הוא ינסה למנוע זאת, יתכן שיהיה צורך לשקול לחלק את אירופה לשניים, מבחינה תרבותית. והדבר הושג גם למרות שהפעילות הערבית וחעמולה הערבית נגדנו בבריטל ובמקומות אחרים, הגיעו לשיאם.

מכאן ברצוני לעבור ליחסים שכוננו: לאחר שנים לא מעטות של התנגדות בלתי מובנת של ניו-זילנד, שלא רצתה בפתיחת שגרירות ישראלית בבירתה, פתחנו שגרירות כזו. כמו כן, כשנכנסתי לתפקידי, התברר לי דבר שלא ידעתי קודם, כי גם עם אירלנד לא היו יחסים דיפלומטיים. וכיוון שאירלנד חברה במדינות התשע, וצריכה לקבל החלטות לטובתנו בתוכן, אי אפשר היה לתאר שלא נגיע לידי יחסים עם אירלנד ע"י האמנת שגרירים, ואמנם הדבר נעשה.

לאחרונה, נחתם הסכם עם ממשלת ליסבון על כינון יחסים דיפלומטיים והתחלנו איחה בפעולה לשיתוף פעולה כלכלי, מסחרי - מש"בי בינלאומי.

וכאן, אני לא יכול שלא לציין, כי עד עכשיו לא הצלחנו בכינון יחסים עם ספרד. ואני רוצה שתדעו כי נעשה פעולה נמרצת בכיוון זה וכי עבדכם הנאמן קיים מגעים חשאיים עם דרגים עליונים מספרד, עוד לפני מותו של פרנקו, כדי להכשיר את השטח לכינון יחסים, עם בערוב ימיו, או עם הקמת השלטון החדש. ועשינו עבודה מאומצת ע"י הפעלת גורמים אחרים, כמו גורמים אירופאים חשובים, הן בתחום הממשלתי והן בתחום הסוציאליסטי. גם ארה"ב גילתה עניין בנושא ונעשה פעולה ע"י קיסינג'ר וואנס. וכאשר מלך ספרד ביקר בארה"ב, לא היה סנטור שנפגש איתו שלא שאל אותו את השאלה - מתי תכוננו יחסים עם ישראל? משלב מסוים, הגענו להסכם מפורש עם שר החוץ הספרדי הקודם והוא הודיע לי כי בזמן הקרוב, בדעתם לכוון יחסים דיפלומטיים עם ברה"מ, מכסיקו וישראל. בדרך כלל, נהוג לפרסם זאת ברבים. אמרנו, כי אנו מוכנים לוותר על הפרסום ברבים ואף יעצנו לו, שלא לפרסם זאת ברבים ולכוון את היחסים משקט. הוא חלק על דעתנו, ואמר כי הוא חייב לפרסם זאת ברבים וחייב להכשיר את דעת הקהל לכך. ואמנם, ביום בהיר אחד הוא הפתיע אותנו ופרסם ברבים את כוונת ספרד לכוון יחסים דיפלומטיים עם ישראל. מיד התקשדתי אליו טלפונית, מירושלים, ואמרתי לו, עוד לפני שהייתי מוצף בשאלות, כי אני כבר מוצף בשאלות ומה עלי לחשיב על הודעתו. הוא אמר: "רק שאתה מקבל בברכה את הודעתי. את היתר נעשה בדרך הרגילה." ואמנם, נהגנו לפי הטקסט שהוכתב על ידו. אך בעקבות הודעתו, התפתחה פעילות ערבית ענפה, הן בליסבון והן בארה"ב, על מנת למנוע את היחסים - כשמצרים מובילה בענין זה, למרות התחייבותיה בהסכם הביניים. לצערי, עד היום, למרות ההודעה והמאמצים מצידנו, ספרד לא נענתה לכינון היחסים. הם כן חירשו את היחסים עם הרוסים והמכסיקנים.

ראש הממשלה י. רבין:

בעת חידוש היחסים עם רוסיה, הם קיבלו הרבה זהב שהוברח בשעתו לרוסיה.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

וכאשר באים אליהם ושואלים - מדוע אתם לא מכווננים יחסים דיפלומטיים עם ישראל, חלקם אומרים כי הם זקוקים עתה לסיוע כלכלי גדול שהובטח להם על ידי מדינות ערב, ולכן השעה עדיין אינה יפה לכך. חלקם מבקשים כי יתנו להם לבסס את הדמוקרטיה, ומשתהיינה בחירות כלליות ותקום ממשלה חדשה, היא תוכל לעשות דברים שהממשלה הזו אינה יכולה לעשות. מכל מקום, המאבק לכינון היחסים נמשך, לא ככורעי ברך, אלא בטיעון שאיננו יכולים להשלים עם כניעת מדינות אירופאיות ללחצים ערבים. ידידינו באירופה ובארה"ב עושים פעולה נכבדת בשבילנו, ואני מקווה שהקשרים שיהיו עם פורטוגל, יעזרו גם כאן, כאשר יתברר לספרדים כי פורטוגל לא נשארה בודדה עקב הקשרים איתנו כי הערבים מעוניינים בה עתה לא פחות מאשר קודם לכן.

במערכת התרבותית והמדעית יש יחסים חשובים מאוד, בתאום מלא עם משרד החינוך והתרבות, כאשר הקשר לעיתים ישיר, לעיתים לא ישיר, תלוי בתקציבי הצדדים.

כאשר לקשרים הכלכליים, נוסף לשוק המשותף, במשך 3 השנים הללו הגענו לידי הסכמים דו-צדדיים עם ממשלות ארה"ב, גרמניה המערבית, קנדה, צרפת והולנד. יש אינטנסיפיקציה של יחסים כלכליים בינינו שבאה לידי ביטוי בהקמות ועדות משותפות בדרג של שרים אשר נפגשות לעיתים מזומנות. רק לאחרונה, בעקבות הסכם שחתמתי עם שר החוץ הקנדי, ביקר כאן שר המסחר הקנדי שהגיע עם שר המסחר והתעשייה שלנו להסכם על פעילות משותפת בנושאים רבים. והיום, שר החוץ

שאיננו שם את הקשרים הכלכליים במרכז מעייניו, איננו ראוי לשמו, כי הקשרים הכלכליים זה הצד הדומיננטי ביחסים בינלאומיים עם מדינות ויבשות ואנו צריכים להיות משולבים בזה, כאשר פה ושם אנו גם נהנים מסיוע של מדינות תעשייתיות מפותחות, העוזרות לנו לעזור למדינות מתפתחות על ידי כך שהן מספקות את התקציב ואנו מספקים את המומחים, והמדינה השלישית יוצאת נהנית, בין אם מדובר במדינה באפריקה, או במדינה באמריקה המרכזית. ע"י חיזוק האגף הכלכלי במשרד ותשומת לב מיוחדת שהפנינו לענין, הגענו להשגים יפים מאוד, שיכולים לשמש בסיס להשגים נוספים בעתיד.

לפני שאדבר על ארה"ב ועל הסכסוך במזרח התיכון, אני מוכרח לומר עוד דבר על המשרד עצמו. משרד החוץ, מבחינת תקציבו, לא מגיע לאחוז אחד מהתקציב הלאומי. מבחינת כח האדם, מספר המועסקים בארץ ובחו"ל איננו מגיע ל-1,000 איש. כאשר התחילו לדבר על קימוצים וצמצומים, דיברתי עם כמה חברי כנסת בנושא ושאלתי אותם כמה אנשים, לדעתם, מעסיק משרד החוץ. הראליסטיים ביותר אמרו לנו - 3,000 איש, היתר דיברו על 4,000 - 5,000. ואני אומר לכם כי המספר לא עולה על 1,000 איש, כאשר המנכ"ל עשה פעולה יוצאת מן הכלל של ויסות כח-אדם על ידי ביטול תקנים והוצאת אנשים שלא מצאו את מקומם בעבודה. דבר זה איפשר גם להגשים את המלצת ועדת אגרנט להקמת מרכז למחקר ותכנון מדיני. כאשר אני, כשר החוץ וכמפקד לשעבר, אינני יכול לתאר לעצמי כיצד אפשר לקיים עבודה במשרד החוץ מבלי שיהיה משרד כזה, שאמנם עדיין עוד לא הגיע לשיאו ויש עוד לעשות יותר בתחום המחקר ופחות בתחום התכנון. בינתיים, גם אין ראש למרכז הזה, שצריך להיות איש מדע רציני, אך עדיין לא מצאנו את המועמד לתפקיד. אנו מעדיפים, בינתיים, לא לאיש את המשרה מאשר להציב שם אדם לא מתאים שיהיה אח"כ כמסמר בלי ראש.

עוד ריאורגניזציה קטנה שעשינו - היה מקובל במשרד החוץ, כל השנים, כי חלוקת העבודה היא על בסיס גיאוגרפי, וזה היה נכון עד גבול ידוע. אבל, לרגל שינוי מעמדה של ישראל בזירה הבינלאומית, מצאתי לנכון להכניס שינוי בחלוקת התפקידים במשרד ובחלוקת המטלה. למשל, לקחנו את כל מדינות העולם השלישי והפכנו אותן לאגף אחד, כאשר במקרים רבים יש השפעת גומלין בין גוש לגוש ומדינה למדינה בעולם השלישי. וכך, אמריקה הלטינית, שצאז ומתמיד היתה חלק מהמערכת האמריקנית, נותקה מארה"ב והועברה לעולם השלישי הכולל את אמריקה הלטינית, אפריקה ואסיה, כשזה האגף הכי פרובלמטי אצלנו. לעומת זאת, העברנו את המזרח התיכון לאירופה, בגלל הקשר של ארצות הים-התיכון, הקשרים שיש למדינות ערב עם השוק המשותף ומעמדה הכפול שיש למדינה כמו תורכיה, אשר יש איתה יחסים דיפלומטיים ויש לה רגל אחת באירופה ורגל אחת בגוש הערבי. כמו כן, ארה"ב והגוש הקומוניסטי הופקדו בידי מנכ"ל אחד שמטפל במעצמות העל, זאת גם בשל הפעילות הדיפלומטית הישראלית וגם משום שהן שני יו"ר הבכירים בוועידת ג'נבה, לכן חשבנו שטוב שאישיות בכירה אחת תטפל במעצמות העל. זה שינוי שהחלטנו עליו לאחרונה, כי לא רציתי, גם מטעמים אישיים, מיד עם כניסתי למשרד, לערוך שינויים רבים.

לאחרונה, לפני הבחירות, עוד בטרם נודעו לנו התוצאות העצובות, הוספתי פונקציה חדשה של מתאם מאמצי ופעולות השלום של המשרד. כאשר את הטיפול במזרח התיכון ובמרכז למחקר ותכנון צריך לתאם עם משרדי ממשלה אחרים, עם היועץ המשפטי במשרד והיועץ המשפטי של הממשלה. לכן הטלתי על המטלה למנכ"ל להקים לעצמו לשכה קטנה בחוף התקנים במשרד, על-מנת לתאם באופן מרוכז את מאמצי השלום.

כמו כן, ארגנו מחדש את מערכת ההסברה, מבחינת הפונקציות, שיטות ואישים שעוסקים בכך, ולשם כך, הוקמה גם מחלקה מיוחדת לקשרים עם התפוצות. זה לא עומד בסתירה לקשרים המיוחדים שמשרד רה"מ מקיים עם התפוצות. במסגרת זאת, אנו רואים את ניצול הקהילות היהודיות כציבור יעד לפעולות ההסברה

שלנו וכציבור מוביל של פעולות ההסברה שלנו לציבורים אחרים. עשינו בנושא זה פעולה ארגונית לא קטנה, כאשר גזית הגדיל לעשות בזה והצליח לא רק להגדיל את הקשרים עם הציבור היהודי, אלא גם לארגן יותר את יהודי צרפת, והיום יהדות צרפת יותר אפקטיבית מאשר היתה אי פעם. ולמרות שההסברה אינה תחליף למדיניות, חלה התקדמות בדבר, ואני אחשוב למשגה את הפרדת הסברת החוץ ממשרד החוץ, כי ההסברה היא פונקציה ישירה של פעילות החוץ. היא מקדמת מדיניות וקשרים אישיים כאשר יש קפאון בידי שמים, ע"י אדם, או או ע"י מדיניות מוטעית. ובענין זה, יש גורמים שאנו ממנים שנותנים כיסוי אקדמאי ואובייקטיבי להסברה ועל ידי כך אמינות המשרד יותר גדולה.

עוד נקודה אחת באשר למשרד. כאשר באתי למשרד,

מצאתי פער גילים מסוכן...

שר התיירות מ. קול:

גם למשה רבנו היה שר מיוחד להסברה - אהרון

הכהן.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

כי הוא גמגם. מכל מקום, ראש מחלקת ההסברה

במרכז החוץ אינו מגמגם.

ראש הממשלה י. רבין:

גם שר החוץ אינו מגמגם.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

אם לחזור לנושא, אני רוצה לומר כי מצאתי חלל ריק ופער גילים מסוכן מאוד במשרד, כאשר שכבת המייסדים והדור האחראי הבכיר התחיל להגיע לגימלאות ובני גיל הביניים היו במספר קטן, עד כדי כך שנאלצנו לעבוד בהסכם מיוחד עם נציבות שדות המדינה ומשרד האוצר על הגדלה ניכרת של מסגרת הצוערים. זה 3 שנים שאנו מכשירים אנשים צעירים, רובם בוגרי אוניברסיטאות, שעוברים תהליך סלקטיבי קשה מאוד. ואני שצח לציין כי היום יש ביניהם לא מעט בני עדות המזרח ואף מספר בנות. פעולת ההכשרה היא כזו שנציב שדות המדינה מצא לנכון לציין לשבח את עבודתנו, כי בקצב מסויים, אנו מצליחים לגדל ולהכניס דור צעיר לשירות החוץ. זאת בנוסף להזמנת אנשים מבחוץ שיעבדו על בסיס של חוזה מיוחד. לא הרבינו כזה, ואני מקווה שלא טעינו באף אחד מהמקרים וכי אכן הכנסנו ע"י כך כשרונות נוספים למשרד החוץ.

כאשר לקשרים עם ארה"ב, שהם בעלי מסורת ארוכת שנים, הם זכו, לדעתי, להתפתחות חיובית נוספת בשנים האחרונות, הן הודות לתפקידה של ארה"ב כמתווכת ראשית, אם לא הבלעדית בסכסוך הערבי - ישראלי, והן למקום שארה"ב תופסת יותר ויותר, לא רק כמעצמת על פוליטית, אלא גם כאחת מספקות אמצעי הלחימה העיקריות בעולם והעיקרית לישראל. מכל מקום, אין תחום מהתחומים שבהם יש יחסים עם ארה"ב, שלא חלה בו עליה דרסטית.

בתחום הסיוע הכלכלי, ב-4 השנים האחרונות, הגענו בסיוע על כל צורותיו, החל מאשראי, מענק, סיוע תומך, מלוות ומימון החימוש, לסכומים שעולים על כל מה שקיבלנו מאז יסוד המדינה ועד 3 השנים האחרונות. כמובן, שהיה סכום אחד גדול של 2.2 מיליון דולר שקיבלנו בעקבות מלחמת-יום-הכיפורים, לפני כינון הממשלה הזו, דבר שהקל עלינו מאוד. יש לי ספקות לגבי יעילות הרכבת האווירית מבחינת החמרים והציוד שהביאה, אבל לא לגבי חשיבותה והרצון הטוב שגילה הממשל האמריקאי בראשותו של ניקסון לעזור לנו לממן את הדבר

החשוב הזה.

שר התיירות מ. קול:

עדיין צריך לחקור את פשר העיכוב ברכבת האוירית.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

אם תהיה חקירה בענין, אני אציע ששהיה חקירה לגבי מה שהזמנו. כך שיש שני צדדים למטבע.

כאשר לסיוע בחימוש, אני פטור מלספר לכם, אנו מדי שבועיים עוסקים בזה, ואנו עוסקים בזה בכל נסיעה של רה"מ, שר הבטחון ושלי לחו"ל, ובכל ביקור של אישיות אמריקאית כאן, הגענו לכמויות נשק שלא היו כמותן, מבחינת הכמויות, הפריטים והחימוש. אולי פה ושם לא נענינו בפריטים מסויימים, אבל אמצעי הלחימה שארה"ב מספקת לנו משמשים את רב מנינה ובנינה של התעצמות צה"ל, כאשר גם הייצור העצמי עדיין קשור בפריטים שונים שארה"ב מספקת, שבלעדיהם אי אפשר להגיע ליצור מושלם של חלק גדול ממוצרי התעשייה שלנו.

היחסים עם ארה"ב מיוחדים במינם. הוא הדין ביחסים הפוליטיים, עד כדי כך, שלעיתים אני אומר לאנשי שלא יתבעו כל כך, אבל אי אפשר לתאר שום מהלך, תאום עמדות והצבעות בעצרת האו"מ, מועצת הבטחון, אונסק"ו ומקומות אחרים, מבלי שנצטרך לבקש את תמיכתה של ארצות הברית. והיום סיפר נחמיה לבנון על הפעולות הקשורות בברה"מ, כאשר אפילו את ענין 2 המעצרים האחרונים והמשפט של שירנסקי, וואנס העלה לפי בקשתי בשיחתו עם גרומיקו בג'נבה, לפני שבועיים. כלומר, האמריקאים רואים גם חובה לעזור לנו בתחום הפוליטי, הגם שיש נושאים שכמובן אנו חלוקים בהם.

כמו כן, אני רוצה להתברך בכך שזו הפעם הראשונה בתולדות מדינת-ישראל שהגענו למערכת הסכמים חתומים עם ארה"ב לגבי מחויבותה של ארה"ב לממשלת ישראל. הסכמים שחתם עליהם הקונגרס, נוסף על התחייבויות סודיות שנעשו באמצעות חילופי אגרות - שאני אזכיר אותם בראשי פרקים. יש לציין כי כל ההסכמים הללו היו בעקבות הסדר הביניים עם מצרים, שספק אם היינו מגיעים אליהם בלעדיו.

ההסכמים שנחתמו והתחייבויות שנתנו כוללים בין

היתר:

1. התחייבות אמריקנית לסיוע צבאי לזמן ארוך.
2. הקמת קבוצת לימוד משותפת של מומחים צבאיים ללמוד הצרכים הצבאיים של ישראל.
3. אספקת נפט לתקופה של חמש שנים. התחייבות זו חלה מפורשות גם אם יוטל חרם נפט על ארה"ב. (זאת, כמובן באותה דרגה של חסכון שארה"ב תטיל על עצמה).
4.
5. התחייבות שההסכם הבא עם מצרים יהיה הסכם שלום סופי. (אלא אם נעמוד על כך שיהיה הסכם אחר).
6. התחייבות להצביע נגד כל החלטה במועבי"ט שלדעת ישראל וארה"ב סותרת את הסכם הביניים עם מצרים.
7. התחייבות של ארה"ב לנסות ולמנוע הגשת הצבעות עוינות לישראל.

8. התחייבות להתייחס בחומרה לכל איום מצד מעצמה עולמית (קרי: בריה"מ) נגד בטחונה של ישראל. בכל מקרה של איום מסוג זה, ממשלת ארה"ב תתיעץ עם ישראל בכדי לקבוע מהו סוג התמיכה - דיפלומטית או אחרת, שהיא יכולה להושיט לישראל.
9. ארה"ב רואה בהסכם בין ישראל למצרים - הסכם העומד בפני עצמו ללא משים באשר להתפתחות כל שהיא שתבוא בין ארצות ערביות אחרות וישראל.
10. ארה"ב מסכימה עם ישראל בתנאים הנתונים ההסכם עם ירדן יהיה הסכם שלום סופי. (כמובן, אם אנו לא נסכים להסכים אחר).
11. ארה"ב רואה במיצרי באב-אל-מנדב ומיצר גיברלטר - מיצרים בינ"ל והיא תתמוך בזכותה של ישראל לחופש מעבר מוחלט ולחופש טיס מעל למיצרים אלו.
12. ארה"ב מכירה בחופש הטייס של ישראל מעל לים סוף ומעל המיצרים כנ"ל והיא תתמוך דיפלומטית ביישובה של זכות זו. (אגב, לסעיף זה יש חשיבות מיוחדת במסגרת דיונים בינ"ל לגבי חוק הים ומעמדם של מיצרים כאלו).
13. אם כוחות אומ או כל ארגון או"מ אתר יוצא מהאזור ללא הסכם מוקדם בין הצדדים לפני שייחתם הסכם חדש, ארה"ב תמשיך לראות את ההסכם בין ישראל למצרים כמחייב על כל חלקיו.

כמו כן, יש לנו כמה התחייבויות אמריקניות לגבי

ועידת ג'נבה:

1. ועידת ג'נבה תכונס בתאריך שיתואם בין ארה"ב לישראל.

2. ארה"ב תמשיך במדיניותה הנוכחית ביחס לאש"ף אשר על-פיה היא לא תכיר ולא תנהל מו"מ עם אש"ף, כל עוד אש"ף לא מכיר בזכותה של ישראל להתקיים וכל עוד אין הוא מקבל על עצמו החלטות מועבי"ט 242 ו-338.

שר התיירות מ. קול:

זה לפי פרוש גולדברג.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

לא נאמר "גולדברג", אלא עפ"י המשמעות המקורית של ההחלטות האלה. גולדברג לא מוזכר. אבל אני הדגשתי זאת בפני שגריר ארה"ב שביקר אצלי בשבוע שעבר.

3. ארה"ב תתיעץ יעוץ מלא עם ישראל בכדי לתאם עמדותיה, והאיסטרטגיה שלה באשר לשיתופן של מדינות נוספות בועידה. מובן שהשתתפותו של כל גורם נוסף יהיה כפוף להסכמתם של כל המשתתפים המקוריים.

4. ארה"ב תעשה כל מאמץ אפשרי כדי להבטיח שכל המו"מ הסובסטנטיבי בג'נבה יהיה על בסיס דו-צדדי.

5. ארה"ב תתנגד ואם יהיה צורך בכך, היא תצביע נגד כל יוזמה כמועבי"ט שנועדה לשנות בצורה שלילית תנאי היסוד של ועידת ג'נבה, או אשר נועדה לשנות את החלטות מועבי"ט 242 ו-338 באופן שאיננו מתיישב עם מטרתן המקורית.

6. ארה"ב תשתדל להבטיח שתפקידם של היושבי ראש יהיה תואם את אשר הוסכם בהסכם ההכנה בין ארה"ב וישראל מה-20/12/73.

7. ארה"ב התחייבה לתאם את פעילותה על מנת להבטיח שהועידה תתנהל בצורה התואמת את מטרותיו של הסכם זה ואת מטרות הועידה, דהיינו: קידומו של הסכם שלום שיושג בין ישראל וכל אחד משכניה.

בנוסף על אלה, קיבלנו התחייבויות סודיות שניתנו

במסגרת הסכם הביניים:

1. ארה"ב התחייבה לפעול נגד החרם הערבי. התחייבות מפורטת בנדון ניתנה ע"י מזכיר המדינה הנרי קיסינג'ר במכתב תשובה לפנייתי (מכתב ארה"ב מה-23/10/75). (כפי שאתם זוכרים, גם על פנייתי וגם על תשובתו של קיסינג'ר סוכם מראש. ועלי עוד לומר כי החקיקה האחרונה בקונגרס, על דעת הממשלה, היא התקדמות בכיוון הנכון, הגם שהיינו עצמים אילו החקיקה היתה תקיפה יותר).

2. ישנה התחייבות מצרית שניתנה באמצעות ארה"ב על כך שמנדט יונ"ף יוארך לפחות ל-3 שנים (מאז כניסת הסכם ההפרדה לתוקף).

3. ישנה רשימת ציוד צבאי שהעברתו בתעלת סואץ אסורה. הסכם זה הושג כדי למנוע התדיינות או אי-הבנות על סוג מטען המותר להעברה וסוג מטען אסור להעברה (מכתב מה-27.2.76). אנו חששנו כי הם יגדירו כמטען איסטרטגי כל דבר, אפילו מלט ופריטים אחרים והקפדנו כי הפעם תהיה רשימה מדויקת של מערכות נשק וציוד אסורים).

4. בשורת התחייבויות שניתנו על ידי מצרים באמצעות ארה"ב, כלולות התחייבויות באשר להנמכת טון התעמולה בכלי התקשורת הממלכתיים, המנעות מפעילות נגד חידוש יחסים דיפלומטיים של ישראל עם מדינות אחרות, התחייבות שלא לפגוע בטיסות ישראליות בים-סוף.

כמובן, שלא בכל ההתחייבויות המצריות שניתנו באמצעות ממשל ארה"ב, מצרים עומדת כלשונן. אבל עצם ההתחייבות גם היא חשובה, וזה שארה"ב היתה גורם בינים שטיפל בהן, גם לזה יש חשיבות, כי המאבק בינינו ובין מצרים עוד לא נסתיים. ובמאבק נגד החרם, אנו מנסים להפעיל את ארה"ב שתשפיע על מדינות ערב ואחרות שתלכנה בעקבותיה. ובהסכמים שנחתמו בין ארצות אירופה וארצות ערב, יש סעיף האומר, כי התחומות על ההסכם צריכות להמנע מלקיפת חברות אירופאיות קיפוחים כלכליים. הכוונה היא לאלה שהן בקשר עם ישראל. כמובן, שעד לחקיקה זה עוד לא הגיע, אבל אנו מבינים תומר לקראת אפשרות שכשיקום הפרלמנט האירופאי שיבחר ישירות ע"י העמים ולא ע"י מדינות, אפשר יהיה לקדם את החקיקה, שאז תהיה כלל אירופאית ולא של כל מדינה בנפרד כפי שזה היום, כשכל מדינה חוששת להחשב כיוזמת חקיקה נגד העולם הערבי.

באשר לסכסוך המזרח-תיכוני שזה הנושא העיקרי - כאשר הממשלה הזו קמה, כבר היו 2 הסכמים חתומים ע"י הממשלה הקודמת, האחד בין ישראל ומצרים וחשני בין ישראל לסוריה. הסכמי הפרדת הכוחות. ואינני מעלה על דעתי איך היינו מצליחים להגיע להסכמי הבינים עם מצרים, אילמלא קודם היו לנו הסכמי הפרדת הכוחות, לא רק עם מצרים עצמה, אלא גם עם סוריה. כלומר, זה היה המקרה הראשון מאז הסכמי חתימת שביתת הנשק שבו חתמנו על הסכמים ישירים עם מדינות ערביות וכיוון שסוריה של אש"פ נחשבה יותר רדיקאלית ממצרים של סאדאת, היתה חשיבות לצרופה להסכם לאחר ההסכם עם מצרים.

כיוון שההסכם עם מצרים נחתם בקילומטר ה-101 ולא בג'נבה, והמו"מ התנחל פחות או יותר בקילומטר ה-101, כמובן בסיוע הדילוגים של קיסינג'ר, אבל בשיחות ישירות בין גמאסי לאהרון יריב, אין לומר כי ההסכם הוא תוצאה ישירה של ועידת ג'נבה, הגם שועידת ג'נבה יצרה את החשתית הפוליטית והפסיכולוגית הבינלאומית למו"מ דו-צדדי. כלומר, ועידת ג'נבה אינה אקט חד-פעמי, ואין זו העיר היחידה שבה אפשר להפגש ושיצרה תקדים שלא הכרנו של אפשרות לקיים מו"מ סימולטני עם כל מדינות ערב, אלא יש צורות שונות בהן אפשר

להפגש. אם הצדדים רוצים במסגרת זו, היא קיימת, אבל היא יכולה לקבל צורה ולפשוט צורה. כי אין דומה צורת המו"מ בינינו ובין המצרים על הפרדת הכוחות, לצורת המו"מ עם סוריה, שכל כולו נערך, פרט לקטע הטכני, תוך כדי שלב הדילוגים של קיסנינג'ר, כאשר רק בשלב הטכני נפגשו הצדדים בג'נבה והגיעו להסכם. בכל זאת, ועידת ג'נבה היא מוסד בעל ערך בסיסי והמסגרת ממשיכה להתקיים ויש לדאוג שהיא תמשיך להתקיים עם מירב הגמישויות לביטוי. ואל לנו לאפשר להפוך אותה למסגרת המצמצמת את מגוון המגעים האפשריים בינינו לבין מדינות ערב בעתיד.

הסכם הביניים עם מצרים בא לא רק ביוזמה אמריקאית. אני כופר בזה. אני רוצה להזכיר לכם כי עבדכם הנאמן הושמץ לא מעט בחלק מהעיתונות הישראלית ובמאמרי המערכת, כאשר יזם את ביקור הגישוש של קיסנינג'ר בישראל, וכתוצאה מכך בארצות ערב, לפני שהתחיל מסע הדילוגים שהביא, בסופו של דבר, לחידוש הדילוגים. כאשר נוצר הקיפאון הידוע - וכידוע, הקיפאון איננו יכול שלא להביא להתפוצצות, והחשש מקיפאון נובע מהחשש של חידוש המלחמה, לכן משתדלים למנוע זאת, אלא אם כן אין ברירה אחרת ויש קונצסיות שמערערות את כושר ההתגוננות שלנו - אני מעריך שלמרות שמסע הדילוגים הראשון הסתיים בחשעייה, ביקורו היה הכרחי כדי להזיז את המצב מקפאון ולהבהיר כי אם נוצר הקיפאון, הוא לא היה באשמתנו. וכך ניתנה לו ההזדמנות לעמוד על דעתנו ודעת מדינות ערב לפני שהחליט על חידוש מסע הדילוגים. ואני נזכר כאן בקוריוז, כי בצאתו מישראל, בביקור הרשמי, לפני מסע הדילוגים, הוא נשאל על ידי העיתונות איך הוא רואה את הסיכויים לגבי תוצאות מסע הדילוגים המחודש - תשובתו היתה: "פיפטי - פיפטי". וכאשר אני נשאלתי בנוכחותו מה תגובתי על הערכתו, אמרתי: "קיסנינג'ר הוא איש חכם, כי מה שלא תהיה התוצאה, הוא יצדק בחמישים אחוז". אח"כ הוא ניסה לגולל את האחריות עלינו, כאילו אנו יצרנו ציפיות שלא היה להן כיסוי. אבל לא דובים ולא יער, והאמת היא שהפשרה שהצענו לו ערב עזיבתו את המזרח התיכון היתה ההצעה שגם היא נדחתה על הסף על ידי מצרים באותה העת, היא נתקבלה על ידה 3 חודשים אחרי כן.

אני מחשיבה את הסכם הביניים עם מצרים, קודם כל, כהישג כשלעצמו, ואני מרשה לעצמי לומר כי רוב הציפיות שהיו לנו ממנו נתגשמו. קיבלנו פסק זמן ארוך של שקט יחסי לאורך גבולותינו, לא רק עם מצרים, אלא גם היתה לו השפעה על המתרחש בגבולות אחרים, כאשר כידוע כל מדינה ערבית תזוהר מלתקוף את ישראל ולהסתבך עימה בחזית אחת. תמיד הם הלכו לכמה חזיתות, בין אם המדובר בתגרות מקומיות ובין בחזית כוללת. וכך להסכם עם מצרים היתה השפעה ממתנת על התנהגות מדינות ערב לאורך הגבולות.

שנית - ארה"ב עמדה בתהליכיביותיה: זמני ההספקה האמריקאית וסדרי המימון האמריקאים אפשרו לנו לשקם מחדש את צה"ל, לארגן מחדש את המשק ולפתוח במאמצי שלום נוספים ולמלא תפקידים לא כלתי חשובים גם באזור עצמו. ואני מחשיב מאוד את מדיניותה של ישראל כלפי לבנון, הן מבחינת מידת המעורבות והן מבחינת מידת ההתאפקות. גם אם זה היה בשל אינטרסים ישראלים ואפילו אינטרסים ישראלים שעלו בקנה אחד עם אינטרסים אמריקאיים, ואפילו גם אם האינטרסים האמריקאיים עלו בקנה אחד עם אינטרסים של מדינה ערבית זו או אחרת - כי אין זה בהכרח נוגד את האינטרסים שלנו.

אני חושב שעוד לא סיימנו את פרשת לבנון, היא עוד נושאת סכנות רבות בעתיד, אבל עד היום, אנו רשאים להתברך במדיניות שנקטנו ובקשרי האמון שנוצרו בינינו לבין ארה"ב במישור לבנון.

כאשר מצד שני, המישור הלבנוני אולי היווה את אחד הגורמים בבלימת ההתקדמות והתנופה המדינית במזרח-התיכון. יכול מאוד להיות שאילמלא המשבר בלבנון והמעורבות של המדינות הערביות בנעשה שם, ובראש וראשונה של סוריה, אבל גם של אחרות שרצו לטבול את האצבע בפודינג הזה, אולי היינו נמצאים בעיצומו של שלב המו"מ על הסכם לסיום מצב המלחמה.

ולפי דעתי, היטבנו לעשות, שלמרות ההתחייבות האמריקאית כלפינו שלא יתבע הסכם שהוא פחות משלום עם מצרים, נתנו את הסכמתנו כממשלה לכך שארה"ב תגיש במדינות ערב - בקהיר, רבת-עמון ודמשק - באיזו מידה הן מוכנות להכנס למו"מ על סיום מצב המלחמה, זאת מתוך הנחה שפרוש המושג "סיום מצב המלחמה" מקובל עליהן. לדעתי, זה היה צעד נכון. ואנו התכוונו לכך. ואילמלא נוצר הקיפאון בשל המצב בלבנון בידודה של מצרים בתקופה מסויימת לאחר חתימת הסכם הביניים, יש להניח שהיינו מגיעים להסכם כל שהוא. אבל גם לצורך התקדמות בעתיד, לדעתי, בהצעה זו גלגלנו את האחריות לחידוש הקפאון לצד מדינות ערב. כך שעד היום, ארה"ב, הן זו של פורד והן זו של קרט, לא יכולה לבוא בטענות כי מאז הסכם הביניים עם מצרים אנו נושאים באחריות לקפאון. אדרבא, גילינו פתיחות וגמישות והאמריקאים העריכו זאת. וברצוני לציין כי גם אחרי תקופת פורד וקיסינג'ר, בשיחות שהיו עם קרט וואנס, הדבר הובלט. ואינני מצטער על כך, ואינני בטוח אם אפשרות זאת לא תעלה שוב כאפשרות ראלית לאחר שיבחנו האפשרויות לחידוש המו"מ המדיני.

שר התיירות מ. קול:

על תכנית יריחו אתה לא מצטער?

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

אני עמדתי לדבר על כך, כי זה מתקשר לטענה שאין לה שחר, שכאילו היתה אפשרות להגיע עם ירדן להסכם על מאחז כל שהוא בגדה המערבית וע"י כך לטרפד החלטה של ועידת רבת בדבר הוצאת ירדן מהתמונה באשר להסכם עם ישראל בנוגע לעתיד הגדה.

אני לא עוסק ב-3 השנים שקדמו למלחמה זו, אבל זמן ניכר לפני שהתכנסה ועידת רבט, הסתיימו הגישושים, גם במחנה הערבי וגם בארה"ב בשאלה האם הצד השני יהיה מוכן לחתום על הסדר ביניים איתנו, מבלי להכנס לפרמטרים (הצד השני זו ירדן).

שנית, כבר בביקורי הראשון בווינגטון, אחרי שהתמנתי לשר החוץ, אמרתי בשיחה פרטית לקיסינג'ר, כנגד הטענות שהוחמצו הזדמנויות עם ירדן, כי אם הוא יאמר לי, כשר חוץ של ישראל, כי ירדן מוכנה לשאת ולתת איתנו על הסדר חלקי, אני מוכן לבחון זאת במגמה חיובית ולהאבק על זה, אם יהיה צורך במאבק כזה בממשלה.

ואני נזכר אפילו בוויכוח שפרץ בין ירדן לבין מצרים, כאשר תחילה הודיע ראש ממשלת ירדן בביקורו בווינגטון, מעל גלי האתר, כי יש לו הבנה עם מצרים שהצעד הבא יהיה של ירדן, ואילו שבוע אחרי זה יצאה ממשלת מצרים בהודעה המצביעה על כך שהצעד הבא יהיה שלה, לא של ירדן. ואז העלאתי את ההצעה המפורסמת, שאינני רואה סיבה מדוע לא יהיה מו"מ מקביל עם מצרים ועם ירדן, כאשר אנו יכולים על ידי תאום בינינו לבין האמריקאים, להחליט מהו תחום האש שיהיה לכל אחד מהצדדים, בהתאם להתפתחות המו"מ. אבל לימים התברר לנו כי ירדן אינה מוכנה להכנס לשום מו"מ לפני שהתכנס ועידת רבט. כאשר הדבר נמסר לנו, בשלב מאוחר יותר ע"י ד"ר קיסינג'ר, בביקורו...

שר התיירות מ. קול:

האם לפני ועידת רבט לא היתה הבטחה לחוסיין כי

סאדאת יתמוך בו?

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

ירדן היתה אופטימית והאמינה כי ברבט לא ישללו ממנה את מעמדה כצד לוחם שאחראי ליהודה ושומרון. אבל בשל התפתחויות בזירה הערבית, זכה אש"פ לנצחון גדול בועידת רבט, וכך כל מדינות הועידה, לרבות אלו שהבטיחו לירדן לעמוד לצידה, הצביעו בעד ההחלטה כי אש"פ הוא נציג הבלעדי של העם הפלשטינאי. ואני לא צריך להזכיר לכם כי אש"פ זכה להתקבל כמשקיף בעצרת האו"ם עוד לפני ועידת רבט - והיה זה מהלך תכסיסי מחוכם מאוד מצידו בכך שהלך לעצרת עוד לפני ועידת רבט, שכן אז הגיע לוועידת רבט בתביעה כי תעניק לו את המעמד שהעניק לו העולם, ואכן בעזרת תכסיס זה ובעזרת פעולות של הפחדה ואיומים שמנהיגי אש"פ לא חסכו מהמנהיגים הערבים, זכה אש"פ למעמד שרצה בו.

מכאן, המסקנה היא, שאנו לא אחראים לכך שלא נבדקה עד הסוף האפשרות להגיע להסכם חלקי עם ירדן, כאחד האמצעים נגד עליית כוחות של אש"פ כנציג הבלעדי של העולם הפלשטינאי. העניין נבדק אז ע"י שר החוץ שלכם עד תום.

שר התיירות מ. קול:

אני מציע להבהיר זאת בצורה מיוחדת לאבא אבן ולמערכת "הארץ" אשר תוקפים בעניין זה כל הזמן.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

מכאן, למצב כפי שאני רואה אותו היום: כאמור, הקיפאון בהליכים המדיניים במזרח התיכון בא בעקבות משבר לבנון, מערכת בחירות ממושכת בארה"ב ולאחר מכן מערכת הבחירות בארץ ותהליך כינון הממשלה בישראל. לעומת זאת, ברגע שקם הממשל האמריקאי החדש, בקצב יותר מהיר מאשר ניתן היה לצפות

תחילה...

שר התחבורה ג. יעקבי :

בתחום הדיבורים.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון :

גם ביקורו של וואנס במזרח-התיכון ושל מנהיגי המזרח-התיכון בווינגטון זה חלק מהתהליך, תהליך שהאמריקאים יזמו זמן קצר לאחר שהנשיא האמריקאי החדש נכנס לתפקידו. ואני משוכנע שלוח הזמנים האמריקאי יצטרך להשתנות בגלל תוצאות הבחירות בישראל וכינונה של ממשלה חדשה והעדר הרציפות הטבעית של החשקפה המדינית והנכונות להליכים המדיניים. (כאשר אנו, כממשלה יוצאת, שוקדים על כך שכל ההתחייבויות שהאמריקאים נתנו לישראל חיובות להשאר בעינן, וחילופי הממשלים בישראל וארה"ב אינם יכולים לשמש עילה להסתלקות מהתחייבויות כאלו).

שר הבריאות ו. שם-טוב :

זה הרדי.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון :

בינתיים קיימת ממשלה אשר מייצגת את מדינת-ישראל במלוא סמכויותיה של ממשלה לכל דבר, ואני מדגיש זאת, כי טיפלתי בזה גם באמצעות שגרירנו בארה"ב ושגריר ארה"ב כאן ובשיחות עם אורחים רמי מעלה, כדי להביא זאת לידיעתם. אבל בחברות פתוחות, ולעיתים, לא רק ההן, התבטאויות פומביות הן חלק מהמדיניות. ואני אמרתי כבר בישיבה הקודמת של הממשלה - ואני פטור מלחזור על

הדברים שאמרתיו אז - שהבאתי כבר לידיעת שגריר ארה"ב תגובות על התבטאויות, פלוס תגובות על התבטאויות מאוחרות יותר שהיו לאחר ישיבת הממשלה. אינני יודע עוד כמה שבועות נכהן בתפקידנו כשרים, אבל כל עוד נכהן, נמשיך למלא את תפקידנו בבלימת סחף אפשרי ע"י התבטאויות ובצורות אחרות, כדי שהנחויבות האמריקאית כלפי ישראל - לא רק העקרונית שמצהירים עליה, אלא גם לגבי סעיפים מסויימים שהם חלק מהמקשה הכללי - תקויים.

מה עומד לפנינו? אנו מעוניינים בשלום, שלום בינינו ובין מדינות ערב. והיעד הלאומי המרכזי הוא להגיע למצב של שלום ונורמליזציה, או לפחות למצב אמין שישים קץ למלחמות. כמובן, אילו ממשלה זו היתה ממשיכה לכהן בתפקידה, בהרכב אישי זה או אחר, היינו ממשיכים במדיניות המקובלת עלינו, תוך מאמץ מוגבר ליישמה לדבר מעשי. אינני יודע עדיין מה עתיד להיות מבחינת ממשלת ישראל, כי היא עוד לא קמה, אינני יודע את הרכבה והיא עוד לא הכריזה על מדיניותה, פרט להתבטאויות כאלו ואחרות של אישים מרכזיים. אבל יש כמה גורמים שצריך להביא בחשבון:

קודם כל, הגורם הפלשתינאי שהוא הפרובלמטי ביותר. תהליך של הכרה מותנית באש"פ כנציג המרכזי של הסוגיה הפלשתינאית והעם הפלשתינאי נמצא בעיצומו. אני מתכוון כשאני אומר "הכרה מותנית", בעצם, להגדרה שאומרת - "אם אתם אנשי אש"פ תכירו בישראל, נראה אנו, המדינות הנוגעות בדבר, אפשרות לקיים איתכם מגעים ולראות בכם נציג מרכזי של העם הפלשתינאי." והבעיה הזו כרוכה בבעיה של הקמת מדינה שלישית, פלשתינאית, בינינו בין ירדן. כי הסוגיה של אש"פ אינה באה לידי ביטוי אך ורק על ידי הזמנתם להשתתף בוועידת ג'נבה. זו אחת הבעיות. זה לא רק נתינת רמז על אפשרות ייצוג הנושא הפלשתינאי במסגרת משותפת עם ירדן, עם הסתייגות מאש"פ, כמובן, כי במקרה דנן אינני מדבר רק על פתרון הייצוג הפלשתינאי כאינטרסנט בוועידת ג'נבה, אלא על תכנית להקים מדינה עצמאית נפרדת, לאו-דווקא כפרובינציה בפרוציה משותפת עם ירדן, אלא כמדינה ערבית, שברצותה מתקשרת עם ירדן, וברצותה אינה מתקשרת עם ירדן; וברצותה מתקשרת

עם סוריה, וברצותה אינה מתקשרת עם סוריה - ואני די מודאג כאשר מזכירים את סוריה כצלע שלישית בקונפדרציה כזו. והנושא הזה הפך להיות מרכזי, ולאחרונה נעשים מאמצים גדולים ע"י גורמים גדולים חשובים ובעלי השפעה למתן את אש"פ גם לגבי הציפיות לגבי כינוסה של המועצה העליונה בקהיר, ויש גם גורמים בעולם שמנסים למצוא רמז להחמנות...

שר התיירות מ. קול:

מה פרוש הכרזתו האחרונה של ערפאת שהוא מוכן

להכיר בישראל ל-20 שנה?

סגן ראש הממשלה ושר התח"י י. אלון:

מפיו עוד לא נשמעה הכרזה ישירה, חד-משמעית. היו כאלה שניסו למצוא סימן של מתינות בועידת קהיר, כאשר היו כאלו שניסו למצוא סימנים כאלו בועידת קהיר הקודמת ב-1974, בה כבר דובר על אפשרות של כינון אוטוריטה פלשתינאית בשטחים שתפנה ישראל, בכל שטח שישוחרר משטחי הכיבוש. גם הפעם נרמז על נכונות של כינון מדינה, וחלקים גדולים בעולם (למורת רוחי) רואים בנכונות אש"פ לכונן מדינה שלישית, ובלבד שתסכים להכיר בזכות קיומה של ישראל ותחתום עמה הסכם שלום, הישג גדול. בכך יש קישור של ענין ייצוג אש"פ עם השאיפה להקמת מדינה שלישית.

האמריקאים, עד היום, לא סטו ממדיניותם בענין אש"פ, וואנס, בירושלים, עוד הוסיף את התנאי שעל אש"פ, בנוסף לדברים האחרים, לשנות גם את האמנה הפלשתינאית. מאידך, ממקורות שונים ידוע לנו כי גם מדינאים אירופאיים וגם ברה"מ משקיעים עמל רב לשכנע את מנהיגי אש"פ להשלים עם קיומה של ישראל ולתת לכך ביטוי פומבי. יש כאלו הגורסים שצריך להביא את 2 הצדדים להכרה פומבית הדדית. ויש כאלו שגורסים שאש"פ צריך לקחת את היוזמה ולהעמיד את ישראל

בפני עובדה, וכיוון שישראל לא תסכים, הוא ירוויח יתרון תכסיסי. ויש כאלו המייעצים לנו לעשות זאת, כי אש"פ לא יסכים לכך ואז אנו נרוויח יתרון תכסיסי. כל אלו רק תכסיסים. כאשר בניגוד להערכת כמה וכמה מומחים, אני נוטה להאמין שבתוך אש"פ יש ויכוח בעניין ויש גורמים שהיו רוצים ביצירת מאחז טריטוריאלי תחת רגלי אש"פ. ויש כאלו שאומרים: "לא, רק בתנאים שיש בהם הכרה בישראל". כאשר גם אלו שנראים מתונים בעולם הערבי ובברה"מ מצהירים כי כינונה של מדינה פלשתינאית נועד לשם החלום הגדול בדבר ארץ ישראל המאוחדת שתכלול גם את ירדן וגם את מדינת ישראל במסגרת של מדינה פלשתינאית אחת חילונית ודמוקרטית. וגם ה"מתונים" מסבירים את נכונותם לכינון מדינה שלישית בצורך לכונן רצף טריטוריאלי אשר באמצעותו אפשר יהיה ברבות הימים לחסל את ישראל והמדינה בעבר הירדן המזרחי, ליצירת מדינה פלשתינאית אחת.

בצד מדינות ערב, יש תגובות שונות למגמות האש"פיות, כפי שהדבר בא לידי ביטוי במגעים שהיו לראשי מדינות ערב עם השלטונות האמריקאים. הסורים עומדים בכל תנאי על כך שבועידת ג'נבה, בפגישה הראשונה, ישחתפו נציגי אש"פ במסגרת משלחת ערבית מאוחדת. כאשר הסורים מקווים שהם יהיו במשלחת זאת הגורם הדומיננטי הפעיל בשל יחסיהם עם ירדן מזה ועם אש"פ מזה, וע"י כך הם יבודדו את מצרים.

מצרים מתנגדת למשלחת ערבית מאוחדת, אבל גם היא עומדת על שיתוף הפלשתינאים בקשר עם ירדן, כשהקשר בין הגדה המערבית וירדן יקבע עוד לפני ועידת ג'נבה.

הירדנים אינם מעוניינים בכינון מדינה שלישית. הם מתנגדים לכך. הם אינם אומרים זאת בגלוי, כי הם משחקים משחק כפול מתוך הנחה שישראל לא תסכים למדינה שלישית. הם סומכים על כך שאנו נעשה למענן את המלאכה והם נאמנים להחלטת ועידת רבט. אבל ידוע לנו, כי הם אינם מעוניינים במדינה שלישית. הם חוששים מהמגמות האירידנטיות של מדינה שלישית יותר מאשר הם חוששים

מהמגמות המהפכניות של הפלשתינאים במסגרת מדינת ירדן, כי הם כבר הוכיחו, ב"ספטמבר השחור", כי הם יכולים להתגבר על כך. מצד שני, אין לצפות כי ירדן תהיה המובילה. היא יכולה לבוא לומר: "אני קיבלתי כל מה שהפסדתי במלחמת-ששת-הימים" - אבל היות ואפשרות כזו לא קיימת, הירדנים לא יהיו הראשונים. הם לא יכולים לקחת את הסיכון וקשה לצפות כי הם יובילו, כי אין הם הגוף המוביל בעולם הערבי.

מה שמדאיג אותי הוא, שהגיוששים המעמיקים ביותר בדבר הצורך לכונן מדינה שלישית נעשו לאחרונה על ידי הסעודים - זאת בניגוד להערכות שלנו ובניגוד לאינטרס האמיתי של סעודיה עד היום. איני ידוע האם יש בזה מס שפתיים, או פחד בפני טרור, או מתוך כך שבריאד הגיעו להכרה שאין דרך אחרת לפתור את הבעיה וכי המשך המצב הקיים יביא למלחמה, ומלחמה תביא ללחץ עליה לעשות אמברגו של דלק, ואמברגו של דלק לא מזיק רק למערב, אלא גם לסעודיה כספקית הדלק, וכשם שהוא יפגע בכלכלה של אירופה ובמשק האמריקאי, הוא יפגע גם במשק הסעודי מתוך שהן תפסקנה את ההשקעות הכלכליות שלהן בסעודיה.

כמו כן, מלחמה נוספת עלולה להביא לרדיקליזציה נוספת של האזור ולסכן את המשטר בסעודיה.

(עד כאן רשמה ל.ד. מכאן מ.ה.)

כלומר, בין שתי הסכנות הם רואים בכינון מדינה אש"פית, שינסו להשפיע עליה, את הרע במיעוטו. יכול להיות שהם התיאשו לפתור את הבעיה בלי לתת ביטוי לפלשתינאים וכלי לתת ביטוי לערפאת.

שד התיירות מ. קול:

כאשר הרצל רצה לקבל צ'רטר מעבדול חמיד, הציע לו עבדול חמיד צ'רטר בארם-נהריים.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

לכן - אני רוצה להגיע למחשבה שהיא ספקולטיבית במידה מסוימת, אבל לא חסרת רגליים - אני לומר מהפרקטיקה הבין-ערבית סביב המשבר בלבנון, ואני רוצה לומר שכאשר המשבר בלבנון הגיע לשיא, התכנסו כמה ממדינות ערב בריאד והחליטו על הקמת כוח בין-ערבי, כאשר הכוח המוביל יהיה הצבא הסורי, עם מימון בין-ערבי, כאשר המזמן העיקרי הוא סעודיה, כדי להחזיר את המצב לקדמותו בלבנון.

אינני מוציא מכלל אפשרות, כאשר נעמוד נגד הקמת מדינה שלישית או מדינה של אש"פ, שהעלה הצעה איוו שהיא על פתרון זמני בין-ערבי כדי לאפשר חקירת מעבר להכרעה דמוקרטית בין ירדן ואש"פ, דומה לכוח הפוליטי והצבאי שהקימה הליגה הערבית בלבנון. כלומר, ליצור כתובת שתהיה כתובת ליצירת הסכם עם ישראל וקבלת השטח על-מנת לאפשר, כעבור שנתיים-שלוש, רפורמים או בחירות.

כל מיני אפשרויות עלולות להופיע ואני לא מוציא מכלל אפשרות שסעודיה, שהיא יותר ויותר המדינה המרכזית בעולם הערבי הגובל אתנו ושיש לה מגע אינטימי מאוד עם ארצות הברית של אמריקה, תהיה יותר מעורבת. לכן אני מדווג מעמדות ריאד יותר מאשר מעמדותיה של קהיר או מעמדותיה של דמשק.

האמריקאים רואים בסעודיה את אחד המנופים המרכזיים גם כמדינה, שהודות לסיוע שהיא יכולה להושיט, יכולה להיות לה השפעה גדולה על עמדותיה של מצרים מזה ועל עמדותיה של סוריה מזה, ועל ירדן על אחת כמה וכמה, מתוך הנחה שיוכלו למצוא פתרון לבעיה הפלשתינאית בגלל ההון אשר עומד

ברשות סעודיה.

אשר לברית-המועצות. ברית-המועצות סבורה שהיא התקדמה לקראת ישראל בשלוש נקודות עיקריות: הראשונה - שהיא מוכנה להכיר בקווים שקדמו למלחמת ששת הימים כגבולות קבע של ישראל.

ראש הממשלה י. רבין:

לכך ברית המועצות היתה מוכנה גם ב-1967.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

הנקודה השניה - שהיא מוכנה שכל הגורמים הנוגעים לסכסוך צריכים להכיר בזכות קיומה של ישראל ולעשות אתה שלום, לרבות אש"פ.

והנקודה שלישית - במקרה של התקדמות מדינית, היא מוכנה לחדש את הקשרים המדיניים עם ישראל.

מצד שני, אני מוכרח לומר שאם כי הדברים האלה נאמרו על ידי הסובייטים, גם על ידי איתותים וגם בדברים ברורים, ברית המועצות ממשיכה במדיניות החימוש החותרת להגיע למצב שבו אפשר יהיה להביא למלחמה נוספת, אם יהיה צורך בכך, והיא נותנת משענת פוליטית, צבאית ומוסרית גדולה לאש"ף.

שר התיירות מ. קול:

האם נכון שהיא חידשה את המשלוחים למצרים?

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

היו ידיעות.

אני לא יודע מה יהיה בשיחה עם פהאמי, אולי נקבל על כך דו"ח עד יום ששי, כשנהיה ב"בור". אינני יודע עד היכן מוכנה ברית-המועצות ללכת בענין זה.

בסופו של דבר, הערכים גילו דבר שהיה ברור לנו מומן, שארצות הברית היא היחידה אשר מסוגלת לתווך, בגלל יחסיה המאוזנים בין ישראל ומדינות ערב. הם גילו שארצות הברית איננה כל כך רחוקה, בחשקפות שלה, בדבר האספקט הטריטוריאלי וגבולות הקבע, מאלה של מדינות ערב.

האמריקאים גילו שעל ידי ישוב הסכסוך, הם מצליחים לא רק להביא לרגיעה באיזור הרה סכנות, אלא הם מצליחים אפילו להביא לדחיקת רגלה של ברית המועצות מן האיזור, כך קרה במצרים ואפילו סוריה מקיימת עכשיו מידה גבוהה של חירות בהתנהגותה עם ברית-המועצות, וזה נכון גם לגבי עיראק.

הדברים האלה נהירים לערכים, הם נהירים לארצות-הברית וגם לברית-המועצות. לכן האיטרטגיה האמריקאית היא להחזיק את ברית המועצות בחמונה על ידי דיווח שוטף, להתייעץ אתם מזמן לזמן סביב עניני ועידת ג'נבה, אבל להחזיק ביד את המונופול לתיווך לקראת ג'נבה. ברור שמה שלא יושג לפני ג'נבה, לא יושג בג'נבה. אינני חושב שארצות הברית תרצה שתהיה ועידת ג'נבה העלולה להכשל, כי כשלון הוועידה יחמיר את המצב, במקום לפתוח פתח להסכמים בילטרליים. לכן, יש לצפות לצעדים זהירים מצד ארצות הברית על מנת שלא יהיה כשלון.

בין שיהיה כנס חגיגי לקראת משא ומתן נפרד עם כל אחד מן הצדדים, בין שילכו למשא ומתן על הסכם זה או אחר, אני לא רוצה לנבא, אבל אין לי ספק שהאמריקאים רוצים להוסיף להוביל בנושא זה בכל הנוגע להכנת ועידת ג'נבה, והכנת ועידת ג'נבה פרושה קירוב העמדות של הצדדים להסכמה על תכנית כוללת, או על תכנית חלקית במסגרת של תפיסה כוללת.

אני פטור מלציין מה היא חשיבותו של הנפט בשיקוליה של ארצות הברית. לפני חצי שנה המצאתי מחקר של המרכז לתכנון במשרדי על מצב אספקת הנפט. ייבוא הדלק לארצות-הברית יגדל ולא יקטן. מכל מקום, אינני רוצה להכנס לגיתוח של בעיות הנפט ומספיקה קביעת העובדה. גם ראש הממשלה, כשחזר מביקורו האחרון בווינגטון, סיפר על שיחתו עם שלזינגר בנושא זה. מכל מקום, עד שיתחיל שינוי לטובה - וזה המקום לציין שאירופה מערבית פגיעה בנושא זה יותר מארצות הברית - אני פטור מלעמוד על פרטים.

לכן, יש רצון למנוע מלחמה, יש רצון למנוע סכסוך, יש רצון להביא לשלום, ורצון זה יבוא לידי ביטוי מעשי יותר הלכה למעשה מיד לאחר כינון הממשלה החדשה בישראל.

אני רוצה לומר שיש קירבת דעות - לא אדבר על זהות מלאה כי גם בזה יכול לחול סחף וכרסום - יש קירבה גדולה לגבי הגדרת המושג של מהות השלום. האמריקאים רואים בזה את המפתח לפתרון הסכסוך.

אנחנו תמיד הדגשנו הדגש היטב, מיום חתימת הסכמי שביתת הנשק, לפני עשרים ותשע שנים עד היום, הדגשנו שההכרה של העולם הערבי בישראל ונכונותו לחתום עם ישראל על הסכמי שלום הם המפתח לפתרון הסכסוך וכי העדר רצון זה הוא הגורם להעדר פתרון.

בהשגת הסכמה ערבית להכיר בזכות קיומה של ישראל, בנכונותם של הערבים לחתום על חוזה שלום אתה ובנורמליזציה של היחסים, רואים האמריקאים את התרומה הערבית העיקרית לישוב הסכסוך. הם מכירים בעובדה, ואני רואה בזה הישג חלקי, שקווי שביתת הנשק שקדמו למלחמת ששת הימים - אני מציע להשתמש במושג "קווים" ולא "גבולות" - לא הוכרו כגבולות בהסכמי שביתת הנשק. באותם הסכמים דובר על גבולות קבע וכל גבול שייקבע לא יהיה בגדר של שינוי גבול, אלא בגדר של קביעת גבולות בהקשר של קביעת גבולות. אני אומר כי ההכרה של ארצות הברית שהקו הירוק איננו גבול בר-הגנה, איננה חדשה וזו הכרה חשובה, אבל כאן מתחיל הוויכוח איך להעניק לישראל גבולות בני הגנה. הוויכוח הזה עלול היה להיות עם ממשלים קודמים וגם עם הממשל הזה, בהרכב אישי זה או אחר.

ברור לחלוטין, שבנושא הטריטוריאלי ובנושא הפלשתינאי יכולים להתגלות חילוקי דעות, חלקם כבר קיימים וחלקם עלולים להיות אם וכאשר אש"ף ימצא דרך שתראה מספקת לעולם ולארצות-הברית להכיר ישראל, למרות הניגודים הפנימיים בתוך אש"ף עצמו. בסופו של דבר, אם אתם קוראים את ההסכם שבינינו ובין אמריקה, שלא יהיה מגע עם אש"ף, אלא אם כן יכיר בישראל, הרי מתוך הלאו נשמע הכן. מעולם לא ראיתי רבותא גדולה בסעיף הזה, אבל ראינו בו התחייבות והוא נכנס. לדעתי, האמריקאים לא סבכו את עצמם בעניין זה.

גם המדינות האחרות אומרות שהן מצפות מאש"ף להכיר בישראל, כדי שיוכלו לראות בו נציג בלעדי.

שד הבראות ו. שם-טוב:

אבל התחילו מגעים עם אש"ף.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

אני לא מדבר על מגעים.

אני רוצה לומר כי הבעיה אשר עומדת בינינו ובין אמריקה היא לא רק על מהות השלום.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

האם האמריקאים אמרו שהם תובעים ביטולה של האמנה

הפלשתינאית?

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

אני יכול לצטט את ואנס שלוש פעמים: פעם אחת במסיבת עיתונאים בירושלים, פעם שניה במסיבת עיתונאים בדמשק, ובפעם השלישית בתכנית "מול פני האומה" בטלוויזיה האמריקאית. הזכרתי לו את הדברים בשיחה בלונדון.

מה יהיה הביטוי של ההכרה של אש"פ בישראל? אינני מציע שנמסור על הערבים יותר מדי, לא בשדה הקרב ולא בשדה המדיניות, כי הם עלולים להפתיע ולכן אני מדגיש את הדברים.

אני רוצה להגיד דבר אקטואלי, אבל לא לצורכי פולמוס. אני לא אמרתי מעולם שמובטח מראש שבין ממשלת ישראל, בהרכב זה או אחר, ובין ממשלת ארצות הברית, לא צפויים חילוקי דעות ואפילו עימות ביניהן כתוצאה מחילוקי דעות אמיתיים או מדומים.

אמרתי לוואנס שאם, חלילה, נגזר שיהיו חילוקי דעות או עימות, אז שלפחות זה לא יהיה כתוצאה מאי הבנה אלא על אי הסכמה אמיתית, אם זה אמנם נגזר, וצריך להבהיר הכל בצורה ידידותית. לא השארתי צל של ספק לגבי מדינה שלישית שהגדרתי אותה כקובה כלב מדינת ישראל.

ראש הממשלה י. רבין:

קובה, כיום, זה לא דבר מרכזי.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

לגבי קובה, באפריקה, יש להם מה להגיד.

אני לא יכול לומר שלא היה צפוי עימות עם ארצות הברית גם בהרכב מתון של הממשלה. מה ההבדל בכל זאת? בעבר ביצעו ממשלות ישראל נסיגות, היה הסכם שביתת הנשק בשנת 1949, ולפי דעתי, היה גם צעד אומלל, היתה נסיגה מסיני, מטיראן ומסנפיר ב-1956, אבל זו הפעם הראשונה שפשרות טריטוריאליים ישראליות מותנות בתמורה פוליטית משמעותית מן הצד השני. בשנת 1949 זה היה בלי תמורה פוליטית משמעותית, ובוודאי נכון הדבר לגבי שנת 1956.

פה קורה דבר מעניין. אני רוצה לנסות להוכיח תיזה שלעיתים נסיון לתפוס את המרבה מסתיים באי תפיסה בכלל. אני אומר זאת לא כביקורת, אלא כדוגמאות פוליטיות. אני מעריך שבשנת 1956 יכולנו להתמוקח לפחות עם האמריקאים על נסיגה חמורת פתרון פוליטי זה או אחר, אבל אנחנו הכרזנו על כינון ממלכת ישראל השלישית, וחוך ארבעים-ושמונה שעות היה צורך בהכרזה על נסיגה, גם מן הרצועה, תמורת פיסת נייר של איזנהאור שלא שווה את מחיר הנייר שעליו נכתבה.

שר החינוך והתרבות א. ידלין:

האם אתה חושב שההכרזה על ממלכת ישראל השלישית

היתה גורם קובע?

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

היא החישה תהליכים.

חשע שנים עסקנו בהתיישבות מעבר לקו הירוק. הקמנו ישובים, ביניהם ישובים מבוססים ברמת הגולן, בבקעת הירדן, בגוש עציון, במדבר יהודה, בפיתחת רפיח ובאופירה. נכון שמדינות רבות הביעו אי הסכמה לצעדים אלה אבל זה לא היה נושא של משבר, לא עם ארצות הברית, לא עם מדינות אחרות, לא עם מערב אירופה ולא עם מדינות ערב. מתי הביעה היא בעיה? מאז פרשת סבסטיה וקדום. ההופעה ההפגנתית של גוש אמונים גרמה להתעוררות בין-לאומית, שאינני זוכר כמותה בתקופת כהונתי כשר החוץ. אני משוכנע, שיכולנו להמשיך בהקמתם של ישובים מבוססים כשם שהקמנו משאבות מים על הירדן. אבל הגענו למצב, שכל עשייה כיום עלולה להביא לנקיטת אמצעים שכנגד, אם על ידי כינוס מועצת הבטחון ואם על ידי החלטות של מדינות ידידותיות ולחצים על ישראל.

מה אני רוצה לומר? שהמדיניות שלנו, אף שבכמה וכמה סעיפים שלה חלקה על תפיסות אמריקאיות, הרי כל עוד אחזה הממשלה בתיזה של נכונות לפשרה טריטוריאלית והדגשה של הבנה גם לצרכי זולת - ואני מזכיר את ההחלטה מחודש יוני 1974, שהקלה גם בנושא הפלשתינאי - והדגשת החשיבות של גבולות בני הגנה ולא רק הזכות ההיסטורית, שאין ספק שעליה לעמוד, יותר קל לנו להתווכח גם עם נציגים רשמיים וגם לקיים דעת קהל לטובתנו. אני חושב שהמדיניות שנקטנו בה, אפילו היא לא הביאה לשלום - היא דחתה גזירות. כשאומרים לנו: אבל הם לא קיבלו את תכנית אלון או פשרה אחרת, יפה מאוד, הם לא קיבלו, הם לא חייבים לקבל

דבר שלא התקבל על דעתם של ישראלים רבים.

אבל דבר אחר ברור, שקיימנו מערכת יחסים של ויכוח והסכמות עם מעצמת על גדולה, כולל מאבק הסברתי, לעתים תוך כדי ויכוח עם הממשל אודות המדיניות של ישראל. זה לא היה ענין שהיינו צריכים לעסוק ב"שוק פרסי" ולעמוד על המקח.

לפי דעתי, אילו החלנו את המשפט הישראלי על השטחים המוחזקים, יכול להיות שהיינו מוזמנים על ראשנו תמורה מהירה ואפקטיבית.

בסופו של דבר, אני רוצה להגיד, שלא בא בחשבון קפאון. אני לא מציע שישראל תראה כאילו היא רוצה רווח זמן ללא התקדמות. היא צריכה לדעת מה הוא קו אדום בשבילה, שעליו לא תוותר. אני מאמין שדעת הקהל באמריקה לא אבודה, אם כי חל בה סחף בזמן האחרון.

עוד נקודה אחת, שאני רוצה להביע דאגה כלפיה. אני מתכוון לענין דרום אפריקה. הענין מקבל מימדים חמורים מאוד, לא רק מצד אפריקה השחורה ולא רק מצד אירופה הליברלית והסוציאליסטית, אלא ביחוד מצד ארצות הברית כלפי דרום אפריקה והאפרטהייד. לא רק ארצות הברית הטילה אמברגו על דרום אפריקה, אלא אפילו צרפת עומדת לעשות כן. אחד הדברים שהממשלה הבאה תצטרך לטפל בהם - מה צריך להיות תוכנם של היחסים האלה. אני בעד היחסים האלה ללא הבלטתם והצטערת לקרוא שיתחיל עידן חדש בין ירושלים ודרום-אפריקה.

אני מסיים ואומר, שאני מעריך שאובייקטיבית נוצרו תנאים למומנטום מדיני, שיש אתם סיכויי להתקרב לשלום עד סוף העשור, שראשיתו בשלהי שנה זו או בהתחלת השנה הבאה.

שר התיירות מ. קול:

אדוני ראש הממשלה, אני רוצה לציין את העובדה שדיון זה מתקיים במלאת עשור למלחמת ששת הימים. כיום שני בבוקר, 5 ביוני, החלה המלחמה. אנחנו ידענו שאנחנו עומדים בפני נצחון, אחרי שהכינו בחיל האוויר של האויב. לדעתי, יש קשר בין הדיון הזה ובין ההישגים של מלחמת ששת הימים. אם יש לנו על מה להתמקח לקראת שלום, הרי זה הודות לשטחים שכבשנו במלחמת ששת הימים, כי הערבים לא רצו להכיר בנו גם לא בקווי שביתת הנשק של 1949. הוצע להם לעשות שלום אתנו בקווים של 1949 והם לא רצו בכך.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

זה הוצע למצרים ולסוריה.

שר התיירות מ. קול:

כן. אחר כך הוצא על ידי ממשלת הליכוד הלאומי לעשות שלום בקווים של שביתת הנשק ולוותר על השטחים - זה היה מיד אחרי מלחמת ששת הימים - אלא שהערבים סרבו כי המכה שקיבלו היתה קשה וגדולה והם לא רצו לשבת כמובסים על ידי ישראל. אולי זו הסיבה מדוע קיסנינג'ר לא רצה שמצרים תובס בצורה מוחצת במלחמת יום הכיפורים, כדי שלא תפגע הפרסטיג' שלה לשבת כפרטנר על יד שולחן הדיונים וכדי שלא יחזור מה שהיה אחרי מלחמת ששת הימים, אילו הושגה הארמיה השלישית, דבר שיכולנו לעשותו.

אני זוכר, שב-4 ביוני 1967 היתה ישיבה של ועדת חשרים, זה היה בשעות הבוקר, ואחר כך הממשלה הצביעה על המלחמה.

זו הערה ראשונה שרצייתי להעיר, שלדעתי היא

החבקשה עכשיו.

אשר להישגים של הממשלה הזאת. אין ספק, שהסדרי הביניים עם מצרים ועם סוריה היו הישג גדול ואיפשרו את תקופת הרגיעה מאז, חבל רק שהתכנית של ראש הממשלה לנצל את תקופת הרגיעה הזאת כדי לרפא את פצעי ישראל בתוך המדינה לא התגשמה, אבל על כך נדבר ביום ראשון הבא, כאשר נסכם את המדיניות הכלכלית, מה ההישגים ומה המחדלים של הממשלה הזאת במדיניות הפנים.

אין ספק, שההישגים שלנו ביחסינו עם וושינגטון הם מרשימים גם מבחינה מדינית, גם מבחינה כספית וגם מבחינת הנזק, אם כי ההישגים האלה בתחום הבטחוני הגבירו את תלותה של ישראל. במידה שקיבלנו יותר - התלות שלנו הלכה וגדלה. עלינו לזכור ולציין כי וושינגטון מהווה את המקור העיקרי שלנו לקבלת עזרה.

אני מסכים עם שד החוץ, שחל שיפור ביחסים שלנו עם מערב אירופה, יחסים שהיו במצב רעוע מאוד בסוף כהונתה של הממשלה הקודמת.

אשר לבעיות אשר החריפו לאחרונה. לדעתי, אין ספק שבמה שנוגע לענין הפלשתינאי, אנחנו קוצרים את המחדל של הממשלות הקודמות.

שד הבטחון ש. פרס:

זה יתוקן על ידי הממשלה הבאה.

שד התיירות מ. קול:

אני מדבר על הממשלה הזאת. לדעתי, אנחנו עזרנו לאש"ף להיות נציג בלעדי של הפלשתינאים ונתנו כאילו אפשרות להתארגנות פלשתינית בגדה שהיתה פרו-ירדנית. על כך דיבר אתמול השייח ג'עברי ברדיו, כדעבד, אני סבור שבכך שמנענו התארגנות פוליטית, חיזקנו את אש"פ כנציג בלעדי של הפלשתינים.

השר י. גלילי:

עזר ויצמן אמר שהוא שוקל התרת התארגנות

פוליטית.

שר התיירות מ. קול:

אי חושש שלא מעזר יבוא העזר. מזמן טענתי בנושא זה, גם בממשלת אשכול וגם בממשלתה של גולדה מאיר, אמרתי שלדעתי צריך להתיר לפלשתינאים בגדה להתארגן, ואז, היה מתפתח שיתוף פעולה בינינו ובין האוכלוסיה בגדה ומוטב שלא להחזיק אותם תחת ממשל צבאי. היתה התפתחות של הקונספציה של משה דיין, שאנחנו נשלוט.

ראש הממשלה י. רבין:

במשך 10 שנים זה הצליח.

שר התיירות מ. קול:

אנחנו עומדים עכשיו על פרשת דרכים. הנושא הפלשתינאי יהיה המוקד של הבעיה. אנחנו עלולים לעמוד בפני מצב שתהיה נכונות מצדם של פלשתינים, תחת לחץ רוסי כפי שקיים כל הזמן ועכשיו מנסים גם מושינגטון להשפיע עליהם, שיכירו בישראל כדי לאפשר הקמת מדינה פלשתינית לצדה של ישראל.

בשטחים שישוחררו.

אני מבקש לציין שתמיד הייתי בטוח שנושא זה הוא אחד הנושאים המרכזיים - הכרתן של מדינות ערב בישראל ופתרון לבעיה הפלשתינית במסגרת פורציה ירדנית. כשהוסיין העלה את הצעתו, הוא קיבל מאתנו סטירת לחי מצלצלת.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

לא בדיוק.

שר התיירות מ. קול:

אני זוכר את ההודעה שנמסרה לכנסת בשעתו.

אני מבקש לומר משהו על בעיית הגבולות. אני מסכים בהחלט למה שאמר שר החוץ ואני רוצה לחזק את התיזה הזאת. אם יכולנו לקבל מושינגטון מה שקיבלנו בנשק, בכסף ובתמיכה פוליטית, ואם יכולנו לשפר את היחסים שלנו עם מדינות מערב אירופה - זה בזכות הידיעה שלהם שממשלת ישראל מוכנה לפשרה למען שלום. אם תיזה זו תתמוטט מבחינת ישראל, אני חושש שהדבר יגרור את ישראל לבעיות קשות. אני מוכן לקבל את ההנחה שאילו היינו מגיעים להסכם בדבר פשרה טריטוריאלית, ספק אם היינו משיגים לכך הסכמתה של וושינגטון, ספק אם היינו מגיעים להסכם בינינו ובין וושינגטון, ובינינו ובין מדינות מערב אירופה מה צריכה להיות הפשרה הזאת, אבל עד כה נהיינו מהבנתם בגלל הנכונות של ישראל לפשרה טריטוריאלית בשלוש הגזרות, ודבר זה מתחזק אחרי ביקורו של ראש הממשלה בוושינגטון, כאשר הממשלה הזאת החליטה על משא ומתן גם בגיזרה הירדנית, משא ומתן לסיום המלחמה.

אני מבקש לומר משהו לגבי סכנת הכפיה. אני יודע שיש סכנה כזו. אני חרד מאוד בנקודה זו. אין צורך לקרוא לדבר בשם כפיה, אפשר לתת לו שם אחר, אולי שכנוע. מכל מקום, אני חרד מאוד, מדוע? מפני שאני רואה לנגד עיני סכנת בידודה של ישראל. הידידים שרכשנו מניחים שאנחנו מדינה שוחרת שלום, מדינה אשר מוכנה לפשרה רצינית בשטחים, בלי להכנס לפרטים. אם יתברר להם שהדבר איננו כך, עלול להיות כרסום רציני מאוד בידידות לישראל.

אני יודע מה בעית הנפט בעולם ומה פירושה לגבי אמריקה ומערב אירופה. אני יודע שיש רצון להתקדם לשלום. אני לא מאמין בהסדרי ביניים חדשים. אם ניתן עוד שטחים בלי להתקדם לשלום - לא נגיע לשלום ואז נעמוד במצב יותר חמור.

אומרים, שאנחנו הולכים לוועידת ג'נבה. עלינו לזכור שוועידת ג'נבה היא מסגרת וחשאלה היא מה יהיה תוכנה של ועידת ג'נבה ומה המצב של הנושא הפלשתיני לקראת ועידת ג'נבה.

כפי שנאמר, יש לממשלה הזאת הישגים חשובים בתחום מדיניות חוץ ומדיניות הבטחון. אני חולק על הדרך לגבי הנושא הפלשתיני.

שר העבודה ושר הסעד מ. ברעם:

אולי אפשר לחשפיע בנושא זה על הממשלה הבאה.

שר התיירות מ. קול:

אינני מתווכח עם הממשלה הבאה.

היה ידוע בעולם שאנחנו מוכנים לפשרה טריטוריאלית, כי אנחנו רוצים במדינת ישראל עם רוב יהודי גדול, ללא מיעוט ערבי של 37%. בעת כהונתה של ממשלת הליכוד הלאומי, כשהיה לי ויכוח עם מר בגין אשר אמר שאפשר לחיות כאן עם מיעוט ערבי מהווה כשליש מכל האוכלוסיה, והוא ציטט אז את ז'בוטינסקי, אמרתי לו שהיתה זו תקופה אחרת, אמרתי לו שאני מעדיף ציטטים של הרב גורן מן התלמוד על ציטטים של ז'בוטינסקי.

כפי שאמרתי, אני חושב שאנחנו עומדים עכשיו על פרשת דרכים. עזר וייצמן מדבר על פשרה בגולן ובסיני, אבל לא בגדה. אם מצרפים להודעות אלה או אחרות גם את תכניות ההתנחלויות...

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

הוא הודיע שבשנה הראשונה לא תהיינה התנחלויות.

אל תבנה על זה.

שר התיירות מ. קול:

אינני כונה. מכל מקום, אינני רוצה שתהיה התמוטטות של המדיניות הישראלית. אני לא רוצה שיכפו עלינו פתרון ואני מודאג מן ההתפתחות, כי קיצוניות תוליד קיצוניות שכנגד. יתר על כן, אפילו יהיה נסיון למתן את הקיצוניות, אני חושש שזה יהיה ענין זמני. אם הממשלה החדשה תאמץ את המדיניות של הממשלה הזאת, אני אשמח מאוד על כך, אלא שאז תהיה זו פשיטת רגל של הקו של הממשלה החדשה. אני אומר את הדברים האלה בבחינת דאגה בלב איש ישיחנה. יש לי דאגה מבחינתה של ישראל, כי אני חושש שנפסיד את רוב ידידינו בעולם ואני חושב שגם בין היהודים יהיה ויכוח רציני מאוד על אף ההכרזות של ראשי מועדון הנשיאים.

אני סבור שיש לנו הישגים מרשימים מאוד, שאולי לא הובלטו במידה מספקת בקרב הציבור בארץ, אפילו לא בתקופת מלחמת הבחירות, לא הוסבר מה פירושם מבחינה מדינית ומבחינה בטחונית. אני חוזר ומדגיש, שאנחנו עומדים כיום על פרשת דרכים.

שר הבטחון ש. פרס:

לפי דעתי, שינוי הממשל בארצות-הברית העמיד בפנינו דילמה הסברתית של ממש. ההכרזות בדבר מולדת לפלשתינאים, ההכרזות בדבר הצורך לחזור לגבולות 1967, שברו את הרצף המדיני שהיה.

שר התיירות מ. קול:

כתבתי ב"תמורות", חוברת שאני נוהג לפרסם בה דברים, כי הדברת של וושינגטון עזרה במידה מסויימת לליכוד בבחירות שהיו אצלנו. אין לי ספק, שגם הבעיות הפנימיות שלנו היוו גורם לא מבוטל, אבל גם הדיבורים של הנשיא האמריקאי, החדש, בדבר מולדת לפלשתינאים היוו גורם.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלוץ:

הוא הבהיר שהמולדת תהיה בירדן.

שר התיירות מ. קול:

אני רואה בדאגה את הדבר הזה. אני יודע שהוא מנסה למתן את עצמו קצת וגם פה מנסים בכך, אבל אני רוצה שיהיה טוב לישראל, כולנו רוצים בכך.

אני סבור שחילופי שלטון בישראל אינם צריכים להיות בבחינת קטסטרופה, אם הם לא יגרמו לנזק. חילופי שלטון במשטר דמוקרטי יכולים להביא להבראה. ברל כצנלסון אמר כשנה לפני מותו שאילו היתה מפא"י יורדת לאופוזיציה - היתה מבריא.

מהש י. גלילי:

הבראה כזו צריכה היתה לחול גם על ל"ע.

שר התיירות מ. קול:

בהחלט, היא אפילו זקוקה להבראה יותר גדולה. בגין נחל תבוסה שמונה פעמים וזכה רק בפעם החשיעית. המפלגה שלי קיבלה מכה רק פעם אחת, היא צריכה ללמוד ולהסיק לקחים. כל אחד צריך ללמוד לקחים.

אני חוזר ומדגיש שיש לנו הישגים שאפשר להתברך בהם. נמסור לממשלה הבאה הישגים רבים בתחום המדיני, בתחום הבטחוני וביחסינו עם העולם. אני מקווה שהם לא יקלקלו את המצב ויוכלו להתקדם לקראת שלום. במידה שהם יתקדמו לקראת שלום - כל אחד מאיתנו יעזור בכך.

שר החינוך והתרבות א. ידלין:

בשונה מהשר קול, אני לא בא לסכם. יתר על כן, בישיבה הקודמת שאלתי לפשר הסיכום. שאלתי נבעה מכך, שכל סיכום, הטעם שלו הוא בהתוויית דרך לעתיד ואנחנו הלוא לא נהיה מופקדים על עיצוב המדיניות בשנים הקרובות. יחד עם זאת, קיבלתי את ההסבר של ראש הממשלה, שבסיומה של תקופה ראוי לסכם פעולותיו של גוף קולקטיבי. הייתי רוצה, לכן, להציג שורה של שאלות. נדמה לי שגם ראש הממשלה וגם שר החוץ אשר סקר יריעה רחבה צריכים להתייחס אליהם, אם

באמת אנחנו מנסים לעשות סיכום של עבודה גם אם לא נהיה מופקדים על היוזמה בעתיד.

היות והזמן קצר, אני מבקש להציג מספר שאלות שאני לא מסוגל להשיב עליהן תשובה מלאה, אבל נדמה לי שראש ממשלה או שר החוץ צריכים להשיב עליהן תשובה.

קודם כל, באשר להסכם הביניים עם מצרים. לפי הערכתי, נקודת המוצא לפעולה שלנו היתה שגם לאחר מלחמת יום הכיפורים עדיין לא נולד הרצון האמיתי אצל מדינות ערב להגיע לשלום עם ישראל. מאידך, חובתנו כממשלה היתה לעשות הכל כדי למנוע התפרצותה של מלחמה חדשה מפני שגם נצחון במלחמה איננו פותר בעיות. לכן, באמצעות הסכם הביניים, רצינו להשיג - זה היה מדוע, אם כי לא דיברנו על כך מפורשות - בראש וראשונה, אתנחתא להתאוששות. מה חשד אלון כינה בשם "פסק זמן". היינו זקוקים לכך אחרי מלחמת יום הכיפורים, מלחמה קשה, שבה המצרים עברו את התעלה, ישראל עייפה ואירופה איבדה את כוחה בגלל התלות בנפט בשעה שכוחו של העולם הערבי עלה בגלל בעלותו על הנפט ובגלל משאבים כספיים אדירים העומדים לרשותו. אין ספק, שבמצב זה היינו זקוקים להרוויח זמן לאתנחתא ולהתאוששות מוראלית וכספית, אתנחתא למלחמה בעוני ובפגרים.

המטרה השניה היתה לקבל סיוע אמריקאי רב-מימדים, גם כלכלי וגם צבאי, ואולי גם מדיני, כפי שהסביר היום שר החוץ. הסכמים מדיניים שלראשונה היו כתורה שבכתב ולא רק תורה שבעל-פה.

היתה גם מטרה שלישית - שאנחנו מקבלים, לראשונה, תמורה מן הצד השני, מן הצד הערבי. חשד אלון, כשהזכיר היום נסיגות קודמות, ניסה להצביע על הניגוד שבין נסיגות קודמות ובין הסכמי הביניים, שזו הפעם הראשונה שמדובר בה גם על תמורה. אני בא ושואל, בנוגע להסכמי הביניים, האם אמנם קיבלנו תמורה של ממש. לפי דעתי, זה שייך לסיכום שאנחנו צריכים לעשות - האם

מצרים עמדה בהתחייבות שלה.

אני מניח שכל אחד מאוהב בנסיגות שלו. השר אלון איננו אוהב את הנסיגה של 1949, שלא היתה שלו.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

לצערי, היא היתה שלי.

שר החינוך והתרבות א. ידלין:

אתה קיבלת פקודה.

הנסיגה שבצענו אחרי מלחמת יום הכיפורים היתה

משמעותית.

שר התיירות מ. קול:

היא היתה נחוצה לנו כאויר לנשימה.

שר החינוך והתרבות א. ידלין:

אני מבקש שנקבל הערכה של ראש הממשלה ושל שר החוץ על הסכם הביניים שחתמנו, ואינני מדבר על הסכמי ההפרדה. כפי שאמרתי, היו שני יעדים בחתימה שלנו, אתנחתא והתאוששות והעזרה האמריקאית, אבל אני לא בטוח שקיבלנו תמורה של ממש ממצרים, אם כי אינני אומר שלא היינו צריכים לנהוג כפי שנהגנו, לא ביחסים עם אפריקה ולא במעבר בתעלה.

ראש הממשלה י. רבין :

לא צריך את זה.

שר החינוך והתרבות א. ידלין :

זה היה סימבול שצריך היה להשתמש בו.

שאלה נוספת שני מבקש להציג קשורה באמריקאים. אין ספק שחל מפנה, חל מהפך דרמטי ביחסים שלנו עם ארצות הברית כמשך שלוש השנים האחרונות, ולא ארחיב על כך את הדיבור. מהפך זה נעשה בהרחבה גם בהבנה, גם בסיוע, גם בשיתוף פעולה צבאי, גם בהתחייבויות המדיניות.

יחד עם זאת, אני חושב שאנחנו חייבים תשובה. אני אומר זאת בגלל הניתוח של השר אלון לגבי העתיד.

אני שואל האם עימות איתנו, עימות שלא מתאמים אתנו את האיסטרטגיה המדינית, האם העימות הזה לא התחיל עם הופעת הממשל החדש ולא עם השינויים הפנימיים בישראל. אנחנו צריכים לתת בעניין זה תשובה כנה. ההתחייבויות האמריקאיות היו להתייעצות מלאה, לתאום עמדות באיסטרטגיה לקראת ועידת ג'נבה. ועידת ג'נבה זה לא אקט חד-פעמי. יש לי הרגשה שבעניין זה האמריקאים לא עמדו בהסכם של התייעצות מלאה מלכתחילה, לפני הכרזות שונות ותאום איסטרטגי לקראת ועידת ג'נבה.

אנחנו פועלים כממשלה עוד כשבועיים, כך אני מעריך. אני חושב שחוסר תאום, אם אמנם זה המצב, נעשה בתקופת ביניים של בין ממשלה אחת לממשלה אחרת, וזה מחייב תגובה ישראלית, ואולי דווקא, של הממשלה אשר עומדת לסיים את עבודתה. נדמה לי שיש כאן מצב של "אן-פייר" מסויים מצד ממשל

קרטר, מצב של ניצול תקופת ביניים בין ממשלה וממשלה אצלנו ודווקא זה מחייב אותנו, אולי באורח פומבי, לפעול לעצירת הסתף ולהחזיר את ארצות הברית לתאום איסטרטגי מוקדם.

ביחסינו ללבנון היה שילוב של פעולה סמויה, של זהירות גלויה ושל תקיפות בהבהרות של העמדות שלנו לאמריקאים. הפרשה נסתיימה בזה שהנוצרים לא הושמדו. תקופה זו הסתיימה בשיטה סורית על לבנון צפונה לקו האדום. השאלה שלי היא לגבי החלק הדרומי לקו האדום - יש לי הרגשה שהמרונים בדרום חיים הופכים לבלתי נסבלים וספק אם לאורך זמן תהיה להם יכולת עמידה. השאלה היא אם אנחנו יכולים לסכם את הפעילות החיובית שלנו גם לגבי פרספקטיבה לגבי עתידם של הנוצרים.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

היות ולא הייתי נוכח בישיבה הקודמת, לא ידעתי שיתקיים דיון כזה. אני רואה בדיון זה דיון של ממשלה אשר רוצה לסכם לעצמה את הדרך שלה, לצורכי ההיסטוריה. שיחה זו, גלויה ומשועררת משיקולים של פרסום בחוץ, כי הקרב היה ונגמר והממשלה מסיימת את תפקידה.

אני מסכים בהחלט עם סקירתו של שר החוץ, שבסופו של דבר ניתן לומר שמדיניות החוץ של הממשלה הזאת, מדיניות החוץ בקוויה הכלליים - כי גם לי פה ושם היתה ביקורת - היתה מדיניות חוץ נכונה והיא הבשילה פירות

והביאה להישגים.

כדי לסכם את מדיניות החוץ צריך לראות את המצב בנקודת המוצא. בחודש יוני 1974, כשנתכוננה הממשלה הזאת לעומת המצב כיום, זאת אומרת, במשך תקופה של שלוש שנים. לפעמים אנחנו נוטים לשכוח שמדובר רק בשלוש שנים שבהן חלו כל כך הרבה תמורות. אני אומר דברים אלה לשד אשר ידלין, שאולי לא הביא בחשבון את השפלת שהממשלה הזאת ירשה גם מבחינת קשרי החוץ, גם מבחינת המצב הפנימי, עוצמתו של צה"ל ומצבו של צה"ל.

אם אני מנסה עכשיו לחשוות את המצב של מדיניות החוץ, ואני לוקח בנקודת מוצא את יוני 1974, כמעט שאין מישור שלא היו בו הישגים. אני מדבר על צה"ל כיום כגורם אשר נותן גיבוי למדיניות החוץ. האם אפשר לחשוות את מצבו של צה"ל אז למה שיש בו כיום?

הבא נראה את מישור היחסים בינינו ובין אירופה, גם היחסים המדיניים וגם הכלכליים. אני לא אומר שדמשנו את כל אירופה, אבל אין לחשוות את האווירה שהיתה מיד אחרי מלחמת יום הכיפורים, כאשר אירופה רעדה מקור לעומת אירופה של היום, אשר מאזינה ושומעת אחרת, אם כי יש בינינו חילוקי דעות. אותו הדבר לגבי אפריקה. איש לא תאר לעצמו אז שיכולה להיות פגישה גלויה עם הופואה בואני על אפס וחמתם של הערבים. אותו דבר לגבי אמריקה הלטינית. ובמה שנוגע לארצות הברית של אמריקה, אין ספק שממשלה זו הגיעה לשיא של יחסים.

אני מבקש לומר לשד ידלין, אשר הביע תרעומת על כך שהנשיא קרטור מנצל את תקופת הביניים כדי לבצע ארוזיה. לדעתי, אי אפשר להתעלם מכך שבחקופת הביניים הזאת מישדו דיבר יותר מדי, אם כי אינני רוצה לומר בכך שקרטור אומר דברים רק עכשיו, הוא אמר גם לפני הבחירות, אבל אני סבור שעל מה שנאמר כאן היו מוכרחים להגיב. האם מה שאומר קרטור לא תלוי במה שאומרים כאן?

גם ביחסים שאינם קיימים בינינו ובין הרוסים, אני מבחין, בשנה האחרונה, בטונים לחיוב. ביחסה של ברית המועצות נעלמו הגידופים, וניקח גם את ההצעות של ברוז'נייב, היה ניסיון קצת אחר.

אני אומר שגם אם ניקח בחשבון את ההתפתחות בעולם הערבי משך שלוש השנים האחרונות, זה לא מנותק ממדיניות החוץ הישראלית. אנחנו רואים עולם ערבי אחר. אני מדבר על לבנון, מצרים וסוריה.

כל ההישגים האלה, שלא ספק קיימים, היו לדעתי אפשריים מפני שממשלת ישראל קיימה במידה מסוימת בעיניים אלה מדיניות של המשך, אבל אימצה גם קו בפעולות של דה-אסקלציה צבאית, שהתחיל בקילומטר ה-101 והגיע לשיא בהסכם עם מצרים. הממשלה הזאת עשתה יותר מן הממשלה הקודמת לגבי הנמכת הפרופיל של הסכסוך, כי דיברנו על הבעיה הפלשתינאית ועל הפתרון שלה, והצבענו על הפתרון הרצוי שלה.

הממשלה הזאת הפגינה נכונות לפשדה טריטוריאלית. היא אמרה שהיא חותרת לפשדה טריטוריאלית. אני מקבל את דבריו של שר החוץ שמדיניות של תפסת מרובה היא - לא תפסת. יצרנו תדמית מתונה של מדינת ישראל ולעומת מה שמתרחש כיום היא הצדיקה את עצמה.

יחד עם זאת, אני רוצה שנראה גם את הכשלונות לאחר שאנחנו מצביעים על הישגים. חתרנו לשלום ויצרנו אפשרות למומנטום חדש. הכשרנו את הקרקע שהאיזור הזה בשל לפתרון מדיני, במידה שהדבר תלוי בנו. אבל בידודה המדיני של מדינת ישראל - פה מוקד הבעיה בחתירה שלנו לגבולות בטחון. הבידוד נשאר מוחלט. אין מדינה אשר מקבלת, פחות או יותר, את המושגים שלנו מסביב לתיקון הגבולות של 1967. זו בדידות נוראה שעלולה לתת תוצאות.

משגה נוסף, שהוא אמנם במסגרת מדיניות הפנים - אנחנו לא פרטנו את ענין חגורת הבדידות בנושא הטריטוריאלי - ויש לכך השלכה על מדיניות הפנים. אין מדינות חוץ נכונה שאינה מתבצעת על מדינות פנים נכונה, והדברים קשורים. יש כאן משגה שהוא משגה של ממשלות קודמות.

משנת 1967 לא טרחנו להסביר לעם שלשלוש מלא יש מחיר טריטוריאלי מכאיב בכל הגזרות. מה שקרה בבחירות אומר שנמשלנו, לא הכשרנו את העם לצורך להבין מה המציאות הבין-לאומית של ישראל. העם הזה לא מודע למצבה המדיני של מדינת ישראל בנושא חשוב זה. לדעתי, היה פה משגה ששילמנו בגללו את המחיר.

משגה אחר - החולשה שגילינו בענין קדום, עד שנדמה לי שבאיזה שהוא "דסק" בבית הלבן בארצות הברית, הסיקו מסקנה לגבי ממשלת ישראל שכך נראתה בחוסר ההתמודדות עם כוחות פנימיים.

סבסטיה וקדום נתנו דוגמא של חוסר יכולת להגדיר לעם את הצורך בכמה נושאים.

ודבר נוסף אחרון - הבעיה נשארת אם למבט לאחור יש ערך בקשר עם מבט לעתיד, אם כי לא אנחנו נקבע את הדברים. יש מומנטום, הוא חייב להיות והממשלה הבאה תטעה אם תחסום אותו. אני שומע בדרגים רבים מאוד שכל הבעיה בינינו ובין ארצות הברית היא רק הסברתית, כאילו יסבירו וארצות הברית תבין.

הפגישה העתידה בין הנשיא קרטר לבין ראש הממשלה המיועד תהיה כנראה חידון תנכ"י שנצטרך להוכיח בעלות והנצחון כאילו מונח בכיס, כי ראש הממשלה המיועד בקיא יותר מנשיא ארצות-הברית. אם נצטרף לזה את ההכרזות שלא יהיו יותר "קדומים", וזה כל עוד הוא לא ראש ממשלה עדיין - אינני יודע איך

באמת יקדמו את המונמטום כפי שצריך להיות.

לכן יש מבוכה רבה בארצות הברית, מבוכה בקרב
יהדות ארצות הברית.

אני מבקש להפנות את תשומת הלב לדבר שלא היה
ידוע. בדרך כלל, מנהיג חוש שבא לשלטון אומרים: אדם זה רציני...

ראש הממשלה י. רבין:

אני מבקש שנעסוק בסיכום ולא בהערכות על אישים
בארץ.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

אני אחראי על דברי.

אני לא ראיתי דבר כזה שכולם מנסים להסביר שצומח
חוש לא יגשים מה שהבטיח.

הממשלה הזאת - וזאת צריך להגיד לזכות מדיניות
החוק שלה משך שלוש שנים - הכשירה את הקרקע לנסות להשיג הסדר מדיני על בסיס של
פשרה טריטוריאלית בשלוש הגזרות, ואם זה יושג או לא יושג - זה תלוי בממשלה
החדשה.

חשד י. גלילי:

אני מניח שלא אני בלבד, אלא גם חברים אחרים המסובים על יד שולחן הממשלה היום, אין להם יצר להלל, לשבח, לרומם ולקלס את הממשלה הזאת בפרוטרוט. במידה שהדבר הזה נעשה על ידי חברים, בצדק, הוא נעשה בהכללות.

ראש הממשלה י. רבין :

אם כי במרוצת השנים זה היה ההיפך.

השר י. גלילי :

אילו במשך שלוש שנות קיומה של הממשלה היינו אנחנו והגופים הציבוריים שאתנו יותר צודקים בהערכת החיוב של פעולת הממשלה והישגיה ויותר זהירים בכבודה - היינו גומלים טוב לא עם הממשלה אלא עם המדינה ועם מעמדה. אבל אין הדבר מתאים לעשותו בישיבה זו.

אני רוצה לומר כאן בעיקר דברים אחדים לגבי העתיד. אני חושב שהמדיניות של ממשלה זו היא חיובית במלוא ערכה כנקודת מוצא לעתיד, גם בכך שהיא תילצה את המדינה ממצב של כמעט נכות צבאית ופסיכולוגית שלאחר מלחמת יום הכיפורים והעניקה למדינה אפשרות של התאוששות צבאית, כלכלית מדינית. אני חושב, שהופרכו, ואפשר לומר אפילו שהתבדו התחזיות שלאחר הסכם הביניים עם מצרים, כפי שבאו לידי ביטוי במאמרים של פרופסור יובל נאמן ואחרים ובנאומים בכנסת.

אני חושב, שבמשך השנים הללו חלה תמורה לטובה מבחינת שחוריה של מדינת ישראל ממידת אתריות על העדר שלום, העדר התקרמות לשלום ונוקשות שהיא מולידה פורענות, ואפשר היה להוסיף כהנה וכהנה.

אני חושב גם, שבמחינת ההווה הפנימית היהודית הישראלית במשך שלוש השנים הללו, המהלכים שנקטנו בהם סייעו לשחרר את העם מאשמת עצמו, כאילו אנחנו אחראים להעדר שלום.

כל אלה חשובים בעיני כסימני היכר להרחבת תחומי התמרון שיש למדינת ישראל נוכח המבצנים הצפויים לה בעתיד.

אפשר לומר, שבמחנת מדיניות החוץ - אנחנו היום מדברים רק על מדיניות חוץ - מבחינת העמדות שהממשלה נקטה, מבחינת התחייבויות שממשלת ישראל קיבלה על עצמה, אנחנו מורשים מצב אשר מאפשר המשך הביסוס והקידום של מדינת ישראל ויכולת של תמרון לעתיד.

עם זאת, צריך לומר, שעם כינונו של הממשל החדש בארצות הברית, התחיל להסתמן מפנה שלילי במדיניות האמריקאית ואנחנו לא צריכים לספק תירוצים וצידוקים, שכן המפנה השלילי התחיל להסתמן עוד לפני 17 במאי, שבו חלו התוצאות של הבחירות בישראל.

המפנה הזה מסתמן, לפי תחושתי, בשלושה מדורים: המדור האחד - בנושא הגבולות. לא שהדבר נתחדש אלא שהחידוש הוא בביטוי המושחו הפומבי בדרג נשיאותי, לאחר שבמשך שנים אחדות היה מצב רדום במידה רבה כתוצאה משיטת ניהול הענינים בינינו ובין ארצות-הברית, גם במשך שלוש השנים האחרונות.

המדור השני הוא כתחום ההסתמכות של פתרון על ידי כינון מסגרת פלשתינית טריטוריאלית חדשה במרחב שבינינו ובין ירדן.

והתחום השלישי הוא רמזים על שיטות שכנוע חדשות שלא היו מקובלות בשנים האחרונות בינינו ובין הממשל האמריקאי.

דבר זה מביא אותנו למצב טראגי למדי, עקב הוודאות שבגלל חילוקי הדעות המדיניים בין הכוחות הציבוריים של הממשלה החדשה כאן ובין הכוחות המדיניים שבממשל החדש, מן הנמנע לקיים אחריות מדינית משותפת באשר יש הברלים יסודיים במדיניות, אף שאני הצבעתי על כך שהמפנה לשלילה התמתן עם עליית הממשל החדש בארצות הברית. יחד עם זאת, אי אפשר להתעלם מכך שמפנה זה יכול להסתייע בשגיאות של הממשלה החדשה בישראל ומן הנמנע יהיה לשאת באחריות קולקטיבית משותפת.

לעומת זאת, הסכנות הנשקפות למדינה הן בסדר גודל כזה שצריך שיהיה ברור ונהיר ליהודים ולגויים, שהכוחות אשר היוו את הממשלה היוצאת, אפילו הם באופוזיציה, הם לא שינו את ההעמדה היסודית בכמה סוגיות עיקריות כמו התנגדות לכינונה של מדינה שלישית, הצבעה לפתרון פלשתיני במסגרת ירדן, התנגדות לחזרה לקווי יוני 1967, באשר גם אם הכוחות הללו יישבו באופוזיציה, הם לא יוכלו להתיר לעצמם מדיניות בלתי אחראית אשר גורמת להתשה של מדינת-ישראל.

אני חושב, שאנחנו יכולים להרשות לעצמנו הישגים מרהיבים בתחום מדיניות החוץ לא רק במה שהושג אלא במה שמתווה את האפשרות לעתיד. אני משוכנע, ששום הישג רציני למדינת ישראל עתיד, לכיוון השלום, לא יכול להיות אלא המשך של אותם נתיבים שסללנו בשנים האחרונות. מבחינת פרספקטיבה לעתיד, נתיבים שאנחנו פילסנו במשך השנים האחרונות, יש בהם ערובה להישגים עתידיים של מדינת-ישראל, וזה עיקר הישגה של הממשלה הזאת.

שר המשפטים ושר הדתות ח.י. צדוק:

עד הרגע האחרון היסטתי ליטול את רשות הדיבור, כי לא היה ברור לי כל-כך מה טעמו של הדיון הזה.

ראש הממשלה י. רבין:

עובדה שכלם רוצים לדבר.

שר המשפטים ושר הדתות ח. צדוק:

למטרות מסוימות, הדיון הזה מתנהל מאוחר מדי ולמטרות אחרות - הוא מתנהל מוקדם מדי. מאוחר מדי - מפני שבמערכת הבחירות הצגנו את ההישגים שלנו במדיניות חוץ ואת העובדות האלה של שלוש השנים האחרונות במדיניות חוץ ובבטחון, איש לא יכול לשנות. הן קיימות לטוב ולרע, לפי הערכתנו לטוב, אבל על כך יהיו בוודאי ויכוחים רבים וממשלה איננה כותבת היסטוריה של עצמה. מוקדם מדי - מפני שאת ההערכה של מדיניות של הממשלה הבאה היושבים מסביב לשולחן זה ישמיעו לא בישיבה של הממשלה היוצאת, אלא מספסלי האופוזיציה של הכנסת המתכנסת בשבוע הבא.

זאת אומרת, טעמו של הדיון הזה הוא איזה שהוא תאור של "מול פני האומה" היום בתחום היחסים שלנו עם ארצות-הברית ובתחום המשא ומתן הצפוי עם מדינות ערב.

אני בפירוש אומר, שהתיאור הזה צריך להשמע לא רק בכותלי הממשלה, אלא הוא צריך להשמע בציבור, באורח מוסמך ביותר, באיזה מצב הממשלה הזאת מוסרת לממשלה הבאה את מערכת היחסים בינינו ובין ארצות הברית, ובינינו ובין ארצות ערב. זה צריך להשמע כי רק על רקע מאזן כזה, ולא חשבון רווח והפסד, אלא מאזן, רק על רקע זה נוכל, בבוא היום, לבחון ולחשוות בין מה שהממשלה הבאה תעשה במצב הזה ובין מה שיהיה קורה עם המצב הזה אילו היתה נמשכת המדיניות כפי שאנחנו גורסים אותה באופן משוער.

(עד כאן רשמה מ.ה. מכאן ל.ד.)

אני, למשל, לא חושב שהיה מפנה עם ראשי הממשל הנוכחי. אני חושב שמה שקרה הוא, שלאחר שהיו בחירות בארה"ב, ואחרי שעברו ממערכת הבחירות לטיפול מעשי בבעיות, כל אותם חילוקי דעות שבמשך זמן רב היו חבויים יצאו על פני השטח. ואני משער גם, כי אולי במשטר פורד הדבר היה בא מוקדם יותר, כי להם לא היה נחוץ ה"טרנזישון", הם מיד אחרי הבחירות יכלו לדעת לאן הולכים.

אני אינני מתכוון להכנס לפרטים, ואינני מתכוון לטשטש דבר, או איזו שהיא עמדה שלנו. כי כל הדברים ברורים, ואמר חשר גלילי, כי חילוקי דעות בינינו לבין ארה"ב, לגבי הגבולות העתידיים של מדינת ישראל קיימים מאז מלחמת-ששת-הימים. אמנם חילוקי הדעות בינינו ובין ארה"ב בעניין הפלשתינאים ומדינה שלישית זה לא 10 שנים, כי בשנים הראשונות הבעיה לא עמדה כך, אלא עמדה כבעית פליטים, ובהחלטה 242 היא הופיעה כבעית פליטים, אבל מזה כמה שנים זה קיים. וההבדל היסודי הוא, שבעוד אנו אמרנו "לאו" מוחלט למדינה שלישית, ארה"ב דיברה על הפתרון הירדני כדבר שהיא מעדיפה אותו, אבל לא על מדינה שלישית, דבר שבכלל לא בא בחשבון לכשיתברר שהעדיפות הראשונה שלה לא קיימת.

לא צריך לזלזל כי בענין מהות השלום יש, יותר

מאשר בעבר, התקדמות.

אז בלי לטשטש, יש בעיות בינינו לבין ארה"ב, ויש לנו עמדות משלנו, ולא צריך לעסוק כאן בהערכה של 3 שנים, כי הדברים האלה ידועים. לכן, אנו צריכים להביא בפני הציבור - הייתי מציע בפני ראש הממשלה - תאור המצב שבו אנו מוסרים את השטח הזה לממשלה הבאה, כנקודת מוצא להמשך הטיפול של הממשלה הבאה בסוגיה זו, ולהמשך העמדה של הממשלה הזו, כלומר, של הכוחות הפוליטיים שהממשלה הזו מייצגת בכנסת הבאה.

שר האוצר י. רבינוביץ:

גם אני לא רציתי לקחת את רשות הדיבור, אבל עם זאת, לאחר שחברים התבטאו, אני רוצה להוסיף כמה משפטים. ואני אומר לשך צדוק, כי זה לא נורא גם אם בתחום זה רואים את האורות של 3 השנים, מבלי להתעלם מהצללים, ואם אני מדבר על אורות או השנים, אני רואה אותם ב-3 מישורים:

קודם כל, ברגיעה השגנו במשך 3 שנים. אני עוד זוכר את הברורים שלנו עם האמריקאים על כל תג, אם זה לשנה, או 3 שנים, או שנתיים. השגנו למעשה רגיעה בלתי רגילה בארץ, במשך 3 השנים.

שנית - השינוי האדיר שהשגנו ביחסים עם ארה"ב בתחום הסיוע הבטחוני והכלכלי (אני אתייחס אח"כ לממשל החדש). סיוע שעבר את כל מה שצמחהו יכול היה לצפות. מיליארדים של דולרים בבת אחת, במשך 2 שנים. ובתחום הבטחוני, לאחר 3 השנים הללו, איך אנו עומדים?

וצריך להודות, כאשר עושים את מאזן הממשלה, כי הממשלה הזו, ביחסים שלה עם ארה"ב, ברקמת היחסים עם הקונגרס, עם הסנט ובפגישות עם אישים, בגישתה, בהתנהגותה, בביטוייה ובהתנשטותה, הביאה, לדעתי, לשינוי יסודי בהלך הרוח בארצות ערב. ואני לא אומר כי הן לא רוצות להשמיד אותנו, אבל התחילו לחשמע התבטאויות וגישות אחרות בעלם הערבי, בשנים האלה. ואני משלעצמי, בניגוד לחברים רבים, רואה את ההתקרבות בין ירדן לסוריה כראשית הדרך, כשובה של ירדן, לאחר ועידת רבט, להיות הצד בפתרון בעית יהודה ושומרון.

שר התיירות מ. קול:

סוריה רבתי.

שר האוצר י. רבינוביץ:

בין כך, אנו פעם נצטרך להשתלב באזור הגדול הזה. ואני רואה את הצעדים של ירדן וסוריה, כדרך לשובה של ירדן, כגורם מחדש בפתרון הבעיה, לאחר ועידת רבט, והסימנים כבר התחילו להראות בשטח. והיו לנו גם כשלונות. בוודאי שלא את הכל השגנו. אני חושב, כי באירופה לא שינינו את הלך הרוח כלפי ישראל, אם כי קיימנו הרבה פגישות ושיחות ידידותיות בעניין. ידוע כי באירופה לא שינינו בהרבה. זה היה חשוב לנו, אבל לא הצלחנו.

ומה עומד לפנינו עכשיו? אני רואה את העניין הזה אולי בחומרה גדולה יותר מאשר ההתבטאויות של החברים כאן. חברים, חל מהפך בארה"ב עם הממשל הזה. אני רוצה לציין בסיפוק כי מהשיבות האחרונות של הממשלה שום דבר לא דולף, לכן הייתי רוצה...

שר החינוך והתרבות א. ידלין:

כבר לא נלחמים האחד בשני.

שר האוצר י. רבינוביץ:

לכן הייתי רוצה לציין כי חל, לדעתי, מהפך בשני דברים עיקריים בארה"ב כלפי ישראל. אין ספק, כי אף ממשל בארה"ב לא סטה מתכנית רוג'רס, אבל הנוסח הוא חשוב ומשנה, הלחץ הוא חשוב, הקצב הוא חשוב. ארה"ב לא התבטאה ב-3 חשנים הללו על כך שהיא רואה מדינה שלישית בינינו לבין ירדן. אבל "מולדת לפלשתינאים" זה מסע אל מדינה שלישית. וזו החומרה של הממשל הזה, שהוא נחרץ יותר מאשר ממשל פורד, והוא לא ירתע מכפיה ומעימות עם ישראל. זו הרגשתי הברורה. מה עוד, שבאשראל גם כן חל שינוי בממשלה. ויתכן שכאן אנו זזים לקונפליקט שדצינו למנוע אותו ויכולנו אולי למנוע אותו, אילמלא היה עכשיו המהפך בבחירות כאן. ובכן, אם ישנה חרדה, זו חרדה ממה שמתרחש עכשיו בישראל, ממה שמתרחש בארה"ב, ובעיקבות זה, ההתפתחויות בעולם הערבי. ולכן, הממשלה הזו, בגישתה הנכונה בשטחים רבים, יכולה היתה, במידה מסויימת, ליצור אקלים אחר.

שר המשטרה ושר הפנים ש. הלל:

גם מי שלא התבטא, זה לא אומר כי אין לו דעה לגבי העבר, ההווה והעתיד, אלא שהוא פשוט לא חשב שזה נחוץ להתבטא.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

בעיקבות דברי השר קול - אין ספק כי נצחונו במלחמת-ששת-הימים, קודם כל, הציל אותנו ממפלה צבאית. מאידך, צריך לזכור כי לאחר תקופת הלם מסויימת בקרב האוכלוסיה בשטחים המוחזקים (אם להשתמש במונח

המשפטי), דווקא נוכחותנו בשטחים, ברבות השנים, הפכה להיות אחד התמריצים להתחזקות התודעה לאומית של הערבים הפלשתינאים. וזה אולי מסביר מדוע במשך 18 - 19 השנים שקדמו למלחמת-ששת-הימים, הם לא כוננו שום ישות פלשתינאית, את שוקיירי הם החזיקו במקרה, אחרי מלחמת ששת הימים הוציאו אותו וכעבור זמן מה זרקו אותו, ואחרי זמן מה, אש"פ קיבל דמות חדשה.

אני מסכים שהיה חשוב לוא היינו מצליחים ליצור אלטרנטיבה לאש"פ. אני מסכים שהיו תקופות שאפשר היה לעשות זאת, אבל אפשר היה לעשות זאת רק אם שני גורמים חיצוניים היו תומכים בכך, או ירדן, או אש"פ, ובסיטואציות מוקדמות אחרי המלחמה, אולי הדבר היה ניתן. אבל בתקופת כהונת הממשלה הזו, לא היה סיכוי, כי גם ירדן וגם אש"פ היו מתנגדים.

כמובן, שאנו רוצים בשלום. שלום זה לא רק מדיניות, משאת נפש, יעד לאומי, אלא מרכיב חיוני בהשגת הבטחון הלאומי שלנו. עם זאת, כדי שחווה השלום לא יהפוך לפיסת נייר, הכרחי לדאוג שלישדאל יהיה כושד להגנה עצמית, בכוחות עצמה, נגד כל צרוף של כוחות במזרח התיכון. זו ערובה לקיומו של חווה שלום. והדבר הזה הדריך אותנו בפעולותינו עד היום, גם באשר לפרמטרים הטריטוריאליים, כי האספקט הטריטוריאלי הוא חשוב מאוד בכושד ההגנה שלנו.

בשנים האלה, בעובדות שיצרנו בשטח, הצלחנו לחזק את מעמדנו בירושלים, עד כדי כך, שאפילו הותיקן שינה במידת מה מנוסחאותיו.

כעת, בעקבות דברי חשרים קול ושם-טוב, מבלי להכנס לפולמוס עם אלה שאינם נוכחים סביב השולחן, תהיינה ההתבטאויות על מה שעתיד להיות בממשלה הבאה אשר תהיינה, עדיין אין צידוק להודעות אמריקאיות העומדות בסתירה להתחייבויות האמריקאיות ולעמדות האמריקאיות של ארה"ב עד היום, בין שמדובר בממשל הקודם, ובין שמדובר בממשל החדש. ואני כבר רמזתי לכם בישיבה

הקודמת, יש כבר בקרב האמריקאים (ולא נקבתי בשמות ולא אנקוב בשמות, אבל זה בלשון רבים) כאלו שאומרים כי בכל זאת היתה חריגה מהחבטאות קודמות, גם בגלל ההחבטאות בארץ. אני רוצה לומר לכם, שאילו אני הייתי צריך לבצע מדיניות של "אף שעל", הייתי נוהג אחרת ממה שנוהגים מבצעי המדיניות של אף-שעל. אני רוצה שתדעו כי בכל שיחותיו מאז הבחירות ועד היום, ובכל התידרוכים שעשינו ושלחנו, הדפנו כל נסיונות של כרסום. יכול להיות, שבכמה דברים, אין הבדל בין הממשל הקודם לממשל החדש, ויכול להיות שצורך שר האוצר באומרו כי יש הבדל. אני זוכר, שבשיחות עם קיסנינג'ר הוא התנגד למדינה שלישית מטעמים אמריקאיים, מטעמי האזור ולא רק כהתחייבות לנו וכרצון טובתנו. וזה רשום בפרוטוקולים. וגם פורד גרס כי מדינה שלישית, לטווח ארוך, זה דבר מסוכן. והויכוח עוד לא נגמר. אני ראיתי ניירות, שאותם איננו מפרסמים, לפיהם יש דאגה מדינות הערביות וחשש ממדינה אש"פית כמסכנת את חייהם הם. זה עניין של מאבק שעוד לא נגמר, לא בארצות ערב ולא בארה"ב, וגם לנו יש מה לומר. כאשר אני אמרתי כי אם הממשל החדש ינסה לפגוע גם במדיניות שאנו תומכים בה, אנו נחליץ להגנה עליה, גם אם יהיה בזה עימות עם הממשל. אנו נחליץ להגנה עליה גם כאופוזיציה.

אני רוצה לומר לשר ידלין, כי כאשר מדובר בנסיגות, מדובר לא רק בנסיגות, אלא גם בתמורה להן. ולא רק בנסיגות שהיו בהסכמי הפרדת הכוחות ובהסכמי הביניים, אלא גם בסעיף התמורה. אני קובע שהפעם התמורה היתה, חלקה בצדה הערבי, חלקה בצד האמריקאי וחלקה בתוצאות בינלאומיות. והסכם הביניים לסעיפיו, לרבות המעבר בתעלת סואץ, לרבות זה שהסכם זה תופס עד שיוחלף בהסכם אחר ושהמו"מ בעתיד יתחיל על בסיס החלטת מועצת הבטחון 338 הוא שלב חשוב בדרך להסכמים הבאים. (וכל הסכם ניתן להפרה). אבל מבחינה זו, אני רואה בהסכם הביניים שלב חשוב בדרך להסכמים הבאים, ואני מציע לעצמנו כאופוזיציה ואישי ציבור, ולממשלה הבאה, לא לחזור בנו מהנכונות להסכמים בדבר "סיום מצב המלחמה", אם אמנם יתברר כי הצדדים טרם הסכימו להסכם שלום כולל ומקיף, בתנאי כמובן, שצהות ההסכם יספק את הצדדים.

בעקבות דברי השר שם-טוב, אני רוצה לומר שלא הצלחנו למכור קונספציה טריטוריאלית מקפת, אבל אף פעם גם לא ניסינו פורמאליזם. תמיד אמרנו כי מדובר על פשרה טריטוריאלית שחתן תשובה לאינטרסים הערביים ולהבטחת גבולות בני הגנה לישראל. והעובדה שקרט נאלץ להודות שהקו הירוק איננו גבול בר-הגנה, וזה מחצית ההישג, כאשר לא כל מה שביטא תמיד היה בו רק שלילה. ואני דיווחתי לשולחן זה, בעקבות התבטאויות קרט, על כל "התיקונים המיזעריים" קיבלו פרוש מאיש מוסמך שאמר כי מדובר על אפשרות של תיקונים משמעותיים. אז אני אינני משלה את עצמי. יהיה על זה ויכוח אדיר בעתיד. ובאוגוסט 70, כאשר גח"ל פרשה מהממשלה, והיה על זה ויכוח גדול בכנסת, על קבלת יוזמת ניכסון, אמרתי כי אני מיעץ לעצמנו להאבק על כל סעיף כאילו זה הקו האחרון, אלא לשמור את המאבק האחרון על האינטרסים החיוניים באמת, ואמרתי כי אני מעריך, שכשנגיע אל המאבק העיקרי על משמעות גבולות בני הגנה, אז המאבק יהיה ממשי.

אין ספק, שהעולם מקבל את הפריאמבל של 242, שצריך לעשות שינויים טריטוריאליים, למרות כל ההסברה של אלה שהבהירו את הנושא. ונכון שהשר צדוק צודק באומרו שגאז החלטה 242, נושא הפלשתינאים הפך מנושא של פליטים לנושא לאומי ואש"פ הפך לתנועה לשחרור לאומי, אם כי מצפים ממנה שעל-מנת שתהיה כזו עליה להכיר בישראל ולא לנהוג במדינות של ג'נוסייד. ואינני חושב שבענין אש"פ נאמרה המילה האחרונה. אני שגחתי שלא קיבלנו את העצה להכיר באש"פ הכרה מותנית, כי שגחתי כבר מדינות האומרות כי עצם נכונותו לבוא לג'נבה, יש בה משום הכרה בישראל.

לסיום דברי - לפי דעתי, אנו במדיניותנו, יצרנו תשתית איתנה להכרעות עם ארה"ב ולהבנה משותפת, במידה מסויימת, עם אירופה. ולדעתי, את התשתית הזו ניתן היה לקדם, זמן הנראה לעין, לקראת מאמץ מדיני נוסף.

חשוב היה ששמרנו גם על ההבנה לא רק בחלקים מסויימים של הממשל, אלא גם בגבעה, בקונגרס, בסנט וגם בדעת הקהל. ואינני מוציא מכלל אפשרות, שיש גורמים בארה"ב המנצלים את תקופת המעבר בין ממשלה לממשלה בישראל, על מנת לגבש דעת קהל שונה מזו שהיתה בשנים האחרונות. ומיותר לומר לכם שאני מאמין כי המדיניות שלנו הקלה עלינו את המאבק, ולכן, אני מעריך את המדיניות שלנו. מכאן, שאנו רשאים לסכם את המהלכים שלנו במאזן חיובי מאוד, הן במובן הגלובאלי והן בהבנה וביחסים בינינו ובין ארה"ב מזה, ובינינו ובין מזרח אירופה מזה, וכן במישור של שינויים במושגים במזרח התיכון, אם כי אינני אומר שחלה אצל שכנותינו התמתנות. הן צריכות לעשות דרך ארוכה יותר על מנת שנוכל לומר כי חלה התמתנות משמעותית במובן של השלום ושל מהותו האמיתית.

ראש הממשלה י. רבין:

החשיבות בעצם הדיון הוא לעשות מאזן, אבל מאזן הוא מסכם פרק, הוא מתאר מצב רק בסוף תקופה בחשואה לנקודת התחלה. בדרך כלל, המאזן הוא של שנה, הפעם זה של 3 שנים.

כדי לעשות מאזן, צריך לשאול: מה הן בעצם המטרות העיקריות של מדיניות החוץ? כי בהעדר הגדרת מטרות קשה לעשות מאזן. לדעתי, מדיניות החוץ צריכה להבחן ב-3 מטרות עיקריות:

1. הראשונה והעיקרית היא בהתחשב במידת סיבוך הסכסוך הישראלי - ערבי - באיזו מידה מדיניות החוץ יוצרת מציאות, תהליך, אווירה למו"מ, ובאיזה מידה, במקביל, היא מקטינה את סכנת המלחמה. לפי דעתי, הכעיה המרכזית ומבחנה של כל מדיניות

חוץ היא - האם היא מעלה את האזור על דרך המו"מ המדיני, מקטינה את סכנות המלחמה ומצמצמת את הסכנות והיה כי תפתח מלחמה, או באיזו מידה היא מחדדת ניגודים, יוצרת קפאון וסכנות של צמצום הסיכויים למו"מ מדיני ומגדילה את הסכנות של המלחמה? כי בלי תהליך של מו"מ ויצירת אווירה בתחום הנכונות למו"מ מדיני אין טעם לויכוח - מהו היעד שאותו מנסים להשיג. כשלדעתי, הבעיה המרכזית היא העלאת האזור לדרך המו"מ המדיני, וזה היעד הראשון למדיניות החוץ. ובעיני, בשביל לקיים מציאות של מו"מ מדיני, גם יעדים מוגבלים כשרים (כמובן, תלוי איזה, צריך להגדיר אותם מדי פעם) - אבל המבחן העיקרי אם הוא מעלה את האזור על דרך המו"מ המדיני. כי בהעדרה יבואו מלחמות, ובמלחמות לא נמצא המפתח לפתרון הסכסוך הערבי - ישראלי. כאשר במזרח התיכון יש שתי אלטרנטיבות - או מו"מ מדיני, או מציאות שמביאה למלחמה - קרי - קפאון מדיני - והיא לא חייבת לבוא אחרי חודש, שנה או שנתיים. לכן, המבחן של כל מדיניות החוץ הוא באיזו מידה היא מעלה את האזור על דרך המו"מ המדיני?

2. המבחן השני הוא - באיזו מידה מדיניות החוץ מאפשרת לישראל את בניית כושרה ההגנתי - המדיני והצבאי. ובענין זה, ברור כי בלי סיוע מבחוץ לא תהיה עוצמה צבאית מספקת, ובלי קבלת נשק בכמויות ואיכויות שהיום ניתן להשיגם רק מבחוץ, לא ניתן יהיה לממש את יכולת ההתעצמות. ובוודאי שבלי הבטחת הסיוע הכספי - שגאז מלחמת יום הכיפורים לא היה כמותו - לא ניתן לבנות את העוצמה הצבאית.

3. המבחן השלישי הוא - באיזו מידה מדיניות החוץ מקדמת את האפשרויות לפיתוח הכלכלי וקידום התרבות והרווחה. כאשר המכנה המשותף של כל הנושאים האלה תלוי באיזו מידה יוצרים אקלים, תנאים, הסכמים ומשאבים ליצוא ויצורים אפשרויות לקבלת יבוא הון מבחוץ.

שלושת אלה הם המבחנים שלאורם צריך לשפוט את

מדיניות החוץ.

שלושת המבצנים הללו, כאשר באים לשפוט האם הושגו או לא הושגו, אני מעריך, שאמנם ב-3 המטרות הללו לא השגנו את המקסימום, אבל בתחום הראשון הבאנו את המזרח התיכון לתהליך של מו"מ מדיני. ויש לציין כי התהליך הזה התחיל כבר בסיומה של מלחמת-ששת-הימים, ולא עם הרכבת הממשלה הזו, אבל הממשלה הזו נתנה דחיפה להעלאת המזרח-התיכון על דרך המו"מ. לא להשגת השלום, אינני אומר כי השלום הוא בהישג יד, אבל המזרח התיכון, בתוך 3 השנים הללו, לפני הבחירות, היה בנתיב המו"מ בעדיפות הראשונה - וזה המבחן והתרומה העיקרית של הסכם הביניים. ובעיניי, הסכם הביניים עם מצרים, בהמשך להסכם הפרדת הכוחות, יצר מציאות מוחשית יותר באשר לאפשרות עליה על דרך המו"מ.

אני גם חושב כי מיצינו, מבחינת מדיניות החוץ את היכולת שלנו לקבל סיוע מארה"ב, אפשרות קבלת הנשק, הספקת הנשק והידע, עד כדי כך שבממשל הקודם היתה לנו עדיפות מעל ומעבר לנאט"ו בסוגי החימוש, קצב הספקה וכמויות. עד לממשל קרט. אינני אומר כי עכשיו זו תקופת ביניים, אין לי הוכחה אחרת.

גם בתחום הכלכלי, מדיניות החוץ, הן כלפי אירופה והן כלפי ארה"ב, מוצתה ככל יכולתה. וברצוני להדגיש כאן כי מ-1948 ועד 1973 קיבלנו סיוע בסכום של 2.6 מיליארד דולר, ואילו מ-1974 ועד 1977 קיבלנו 7.5 מיליארד דולר - כלומר, 75% מכל ממדי הסיוע הכספי הנומינאלי התקבלו ב-3 השנים, לעומת 25% ב-25 שנים.

שר התיירות מ. קול:

ומה עם האינפלציה?

ראש הממשלה י. רבין :

לכן אמרתי "נומינאלי". לכן אני אומר, לא השגנו את הכל, אבל המבחן היה ב-3 המטרות הללו. ואני מאמין, שבלי נקיטת מדיניות החוץ שהיתה מושגת על העמדות הבאות, לא היינו משיגים את המטרות הללו. ומה היו העמדות המרכזיות של הממשלה:

1. העמדת השלום כיעד מרכזי. וכדי להמחיש זאת: נכונות לפשרה טריטוריאלית. (לא נסיגה לקווי 1967). אינני מאמין כי כל מנהיג ערבי שהוא, בכל עת שהוא, יכול להעלות על דרך המזמזם ולא יכול לומר אפילו כחרוץ לעצמו - "יש לי סיכוי לחשיג משהו". לכן, כאשר אומרים לנו: "הרי את ההצעות הפשרניות שלכם דחו הערבים", זו לא התשובה לשאלה המרכזית - האם בהעדר נכונות לפשרה טריטוריאלית, חלק ממנהיגי ערב היו עולים על דרך המזמזם והנכונות למו"מ. שלא לדבר על כך, שהיום, לאחר 10 שנים, בן במוצהר ובין במודע, לאחר שנאמר לכל המשטרים בארה"ב, כי זה הבסיס למו"מ, הרי כשהיום יש שינוי במדיניות, הוא לא יביא להחמרה ביחסים, לא במישור האמריקאי - ישראלי ולא במישור הערבי - ישראלי.

2. היעדר המרכזי - החתירה לשלום, אבל אם לא שלום, נכונות להסדרים שמביאים לרגיעה, מסייעים להבאת השלום ומסייעים לאינטרסים הישראליים. כלומר "לא הכל או כלום". לא המטרה הנכספת, חזון הדורות. אני חושב שהעמדה הזו של "לא, לא הכל או כלום" והנכונות להסדיר ביניים, צריכה להשמר גם היום.

3. הגישה לנושא הפלשתינאי במשמעויות הבאות: הכרה בקיום; הצעת דרך לפתרון בהקשר עם ירדן; התנגדות למדינה שלישית. וכאשר אנו מדברים עם ארה"ב, כדאי לזכור שנקודת המפתח היא לא האם היה מו"מ או לא יהיה מו"מ עם אש"פ, כי ברגע שמכירים בזכות קיומה של מדינת שלישית, בעית המו"מ היא משנית. המדינה השלישית תהיה אש"פית. אנו לא נקבע מי יהיה בה. וההתנגדות למו"מ עם אש"פ היא לא משום אופיו בלבד, אלא משום שזה חצי הריון של מדינה שלישית.

ואני חושב שעזרה בנקודה זו מאוד מדיניות והתנהגות ישראל בשטחים במשך 10 השנים האחרונות. מדיניות של אי החלת החוק, של התנהגות בתבונה ואי מתן אפשרות להגיע לעימות דתי יהודי-ערבי במערת המכפלה והר-הבית. מדיניות של אי התנחלות באזורים צפופי אוכלוסיה. מדיניות של התנחלות של "עשה ולא תעשה", היא, היא כשלעצמה איפשרה המזעזה של המדיניות הכוללת שנתנה לנו אפשרות להשיג את החשגים בשלושת היעדים שצינתי.

אני חושב שבדרך ובשיטה שבה הלכנו במגעים עם ארה"ב, בראש וראשונה, כגורם מרכזי שקם ומציע את שירותיו הטובים להגשמת הנכונות הערבית לדבר ישירות איתנו ובחיפוש דרכים להדברות עם הערבים, פה ושם, השיטה הזו הוכיחה את עצמה. וכשאני מנסה לסכם את המצב כפי שאני רואה אותו מיוני 1974, בינינו עם ארה"ב מציאות צבאית-מדינית מזרח-תיכונית וכושד התעצמות, שגם והיה אם יהיה עימות כזה או אחר עם ארה"ב - והערכתי אחרי הבחירות כי יהיה חידוש של התדיינות וויכוח - ואם הוא יהיה, אני מאמין כי אנו נמצאים במצב של מציאות מדינית כזו במזרח-התיכון, ועוצמה צבאית ישראלית כזו - הן מבחינת הנשק שקיבלנו, הן מבחינת הכמויות והאיכויות, והן מבחינת התארגנות צה"ל שניתן יהיה לסיים את הויכוח עם ארה"ב יותר טוב מאשר היינו יכולים אילו הוא היה מתרחש לפני שנתיים וחצי, שנתיים, שנה וחצי או שנה. ואני מאמין שאילו המדיניות הזו, יעדיה וההישגות עליה היתה נמשכת, גם לאור הדברים הושגו בארה"ב, היתה זו הנחה מוטעית להניח כי אין בכוחנו להאבק על דעת הקהל בארה"ב. כמובן, בתנאי שהמדיניות הזו נמשכת. אינני סבור שזה היה בלתי ניתן, על כל מה שהשמיע נשיא ארה"ב ודוברים אחרים, שחלק נעם לנו וחלק לא נעם לנו, להאבק על הנקודות הישראליות החשובות.

וחל שיפור בהבנה האמריקאית של מהות השלום. לא ראיתי בענין זה שינוי במצרים ובסוריה. לגבי ירדן, ידענו כבר לפני שלוש שנים כי היא מוכנה לשלום מלא תמורת נסיגה מלאה, עד הס"מ האחרון. זה לא היה חידוש

בשבילנו. כל שינוי של ס"מ אחד מוציא את ירדן. "תלכו לאש"פ. כך הובהר לנו.

בענין הגבולות - יש תזווה לתקופת ביניים, לא שיש בה סיפוק לצרכים הישראליים, אבל עצם התזווה להכנה כי בתנאים מסויימים, אל הקווים של מלחמת ששת הימים הם הקווים הבטוחים ובני ההגנה, יכול להפוך למנוף בויכוח הציבורי והפוליטי בארה"ב.

נסיגה חמורה, לדעתי, חלה בנושא הפלשתינאי. הביטוי "HOMELAND", ככל שנרצה למעט בו, הוא מטבע לשון עם משמעות חדשה בהתבטאויות האמריקאיות. וזה קרה לפני הבחירות פה. שלא יהיה ספק.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

הוא אמר כי הדבר צריך להפתר בין מדינות ערב, בין לבין עצמן.

ראש הממשלה י. רבין:

לא הייתי מציע כי נטשנו זאת לעצמנו. עצם מטבע הלשון "HOMELAND" לא היה קיים במושגים האמריקאיים מאז מלחמת-ששת-הימים.

אבל אני חוזר ואומר, אני משוכנע שבאימון המדיניות והעמדות כפי שהיו (ושלדעתי הן תנאי) ניתן היה להתמודד גם עם המגמות שאינן לפי רוחנו ושמצאו ביטוי בהתבטאויות ראשי הממשל האמריקאי החדש. ואני חושב, שהעובדה שכשבא הממשל החדש, באנו עם הצעה (שנמילא היתה עולה מצידם), לבחון, בשלב ראשון, אפשרות של הסדר כולל, היתה החלטה נכונה. אחרת היינו נגררים לכך. וזאת, כשם שהיה נכון מצידנו לחזור ולהדגיש - ועשיתי זאת לקרטר חוזר והדגש, ויש על זה רישום ובנוכחות עוד 12 איש - שכשם שצריך בשלב ראשון למצות את

כל האפשרויות באשר למהות השלום, גבולות השלום והסדר הנושא הפלשתינאי, כך צריך להיות מוכנים לאלטרנטיבה, ל"FALL-BACK POSITION". והאלטרנטיבה היא הסכם שעיקרו ביטול מצב המלחמה באספקטים המדיניים והמשפטיים שלו. ואין זה מן הנמנע, שנמשל שרוצה לבחון את הסיכויים לשלום צריך להגיע לכך שהוא מכין את האלטרנטיבה. עם זאת, גם בביקור שלי נאמר כי אין ללכת לג'נבה אם לא מוכנים כראוי ואם לא יובטח שיושג בה משהו.

אני מאמין כי אין דבר במציאות שהוא רק שחור או רק לבן. אבל כשאני בוחן, לאור 3 היעדים העיקריים - האם העלאנו את האזור על דרך המו"מ, תשובתי חיובית. האם המדיניות הזו מיצתה את ההתעצמות הצבאית, לא את הכל, אבל במידה ומדיניות החוץ יכולה להשיג זאת, תשובתי חיובית. אני מאמין שבלי הסיוע המסיבי שנתקבל מארה"ב ובלי ההסכמים שנחתמו עם אירופה, מצבנו כלכלי היה הרבה יותר גרוע. ואני לא מאמין כי בלי העמדות העקרוניות שלנו במדיניות הזו, ניתן היה להשיג זאת, ואני ספק אם אפשר יהיה להשיג, אם ינטשו עמדות אלו.

כאן ברצוני לומר, כי אני עוד לא זוכר את חילופי הממשל בארה"ב בעת ממשלו של ניקסון, גם אז היה נסיון לעסוק בהסדר כולל כפוי בעזרתה של ברה"מ ובתוקף הנסיבות שונה הקו. אין זה בלתי נמנע שלאותו דבר ניתן יהיה להגיע עם הממשל הנוכחי. מה תעשה הממשלה החדשה, זו החלטתה היא, אבל אני סבור שאת מרבית המטרות הניתנות להשגה, השגנו.

671. נסיעות שרים

ראש הממשלה י. רבין:

קורא את הצעת ההחלטה כלשונה.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

הנסיעה אינה על חשבון הממשלה, אלא נסיעה פרטית.

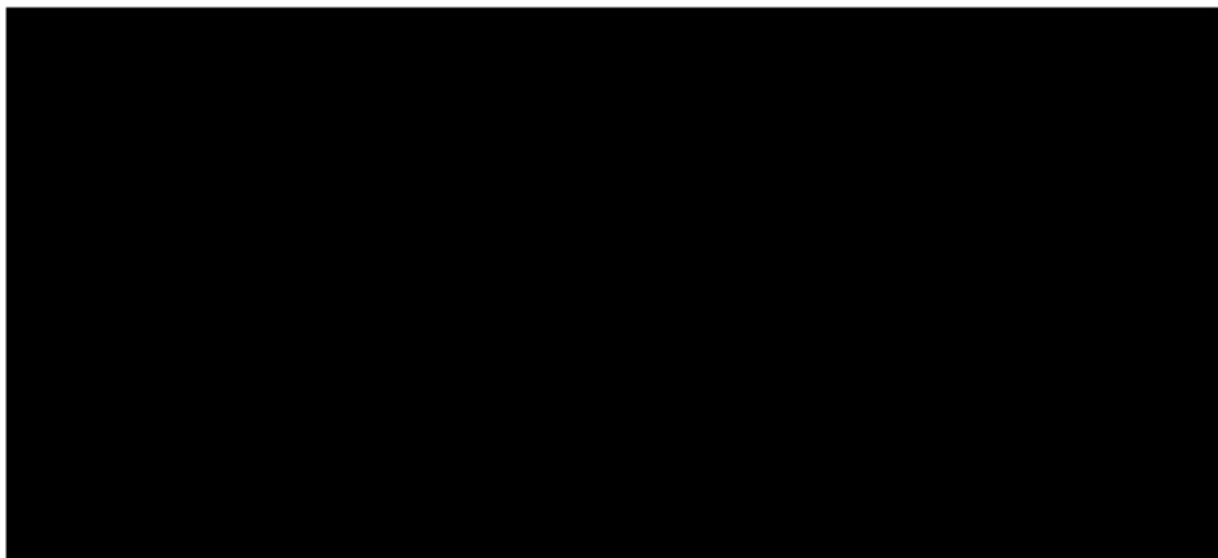
מ ח ל י ט י ם :

לאשר את נסיעת שר הבריאות לג'נבה, לביקור פרטי, למשך ארבעה ימים, החל ביום כ"ג בסיון תשל"ז (9.6.77).

השר לקליטת העליה ימלא את מקום שר הבריאות בעת העדרו מהארץ.

675.

הישיבה ננעלת